

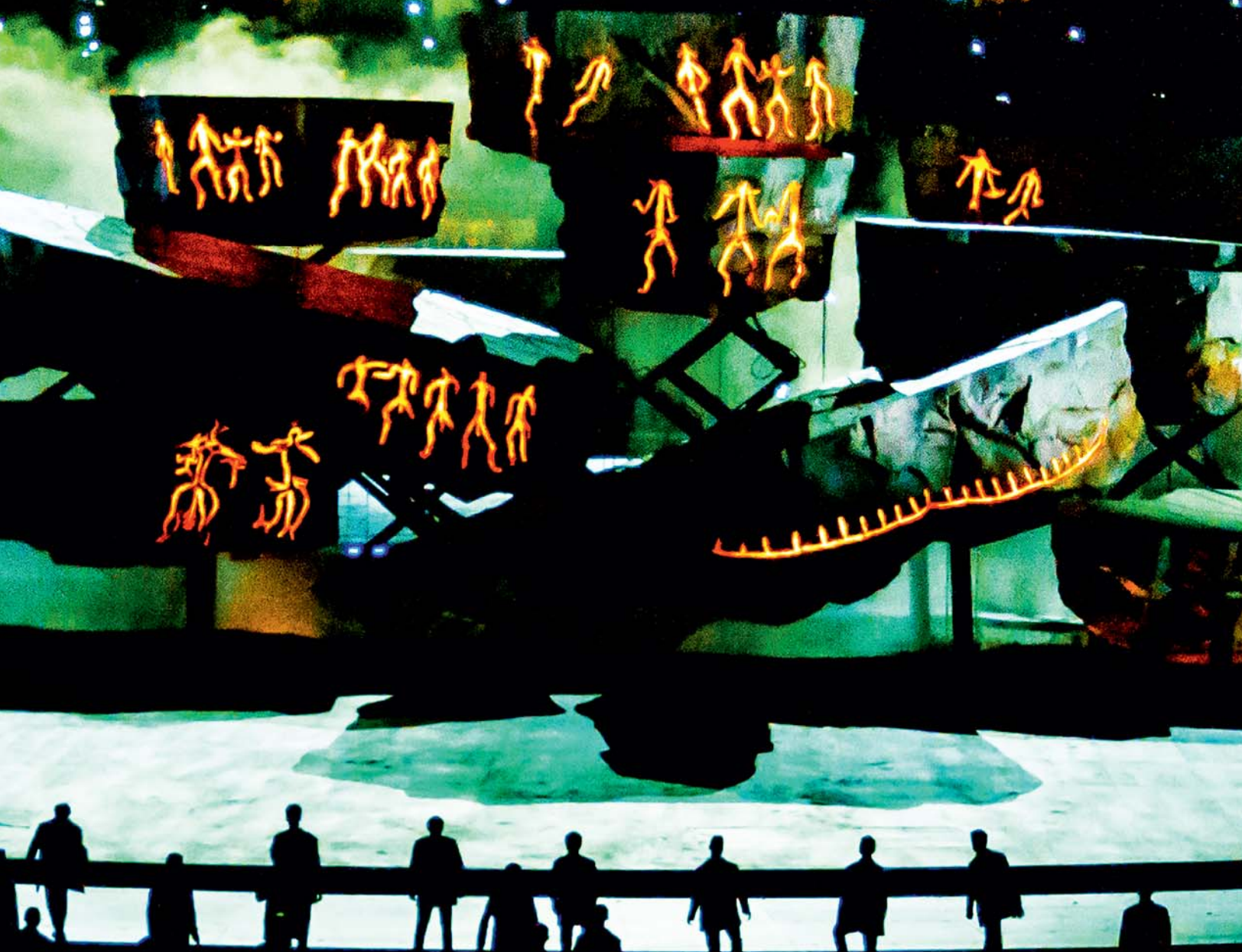
Mədəniyyət.AZ

ISSN 2413-2365

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

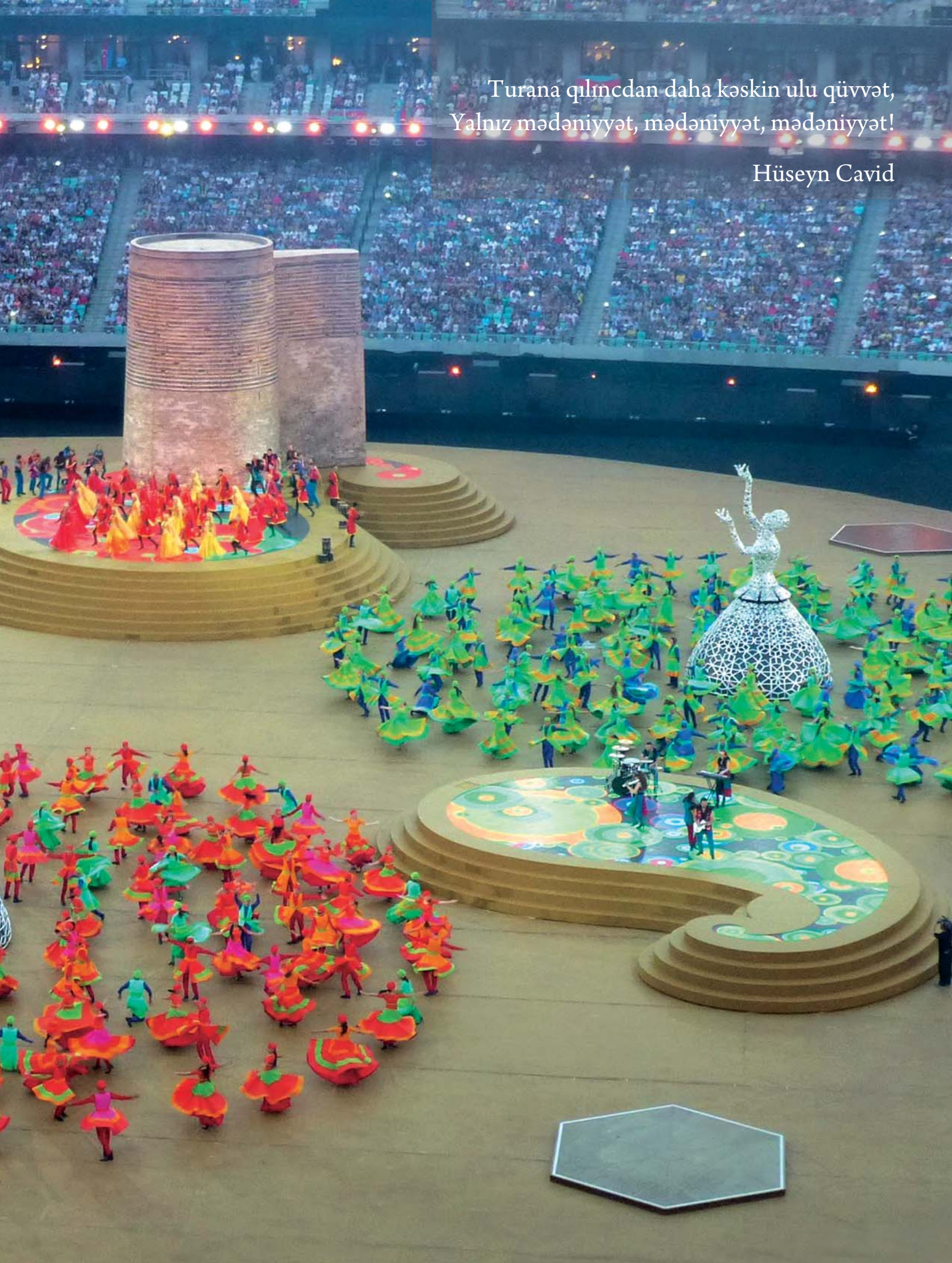
6 (292) 2015

Turana qılıncdan daha kəskin ulu qüvvət,
Yalnız mədəniyyət, mədəniyyət, mədəniyyət!

Hüseyn Cavid

Mədəniyyət.AZ

Culture.AZ/Культура.Аз

Təsisçi:
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Baş redaktor:
Zöhrə Əliyeva

Redaksiya şurası:
Əbülfəs Qarayev
Arif Mehdiyev
Vaqif Əliyev
Sevda Məmmədaliyeva
Ədalət Vəliyev
Nazim Səmədov
Lalə Kazımova
Rəfiq Bayramov
Vüqar Şikəmmədov
İlham Rəhimli
Ayaz Salayev

Redaksiya:
Mehpara Sultanova
Samina Hidayətgizi
Yaşar Vəliyev
Elmira Musaqizi
Gülşanə Mustafayeva
Pərvin İlqaroglu

Dizayn:
Mədəniyyət.AZ

Jurnal Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası Rəyasət Heyətinin 30 aprel 2010-cu il tarixli (protokol № 10-R) qərarı ilə Sənətşünaslıq, Memarlıq, Kulturologiya və Pedoqogika üzrə "Azərbaycan Respublikasında dissertasiyaların əsas nəticələrinin dərc olunması tövsiyə edilən dövrü elmi nəşrlərin siyahısı"na daxil edilmişdir.

Ünvan:
AZ 1073, Bakı şəhəri
Moskva prospekti 1,
Dövlət Film Fondu, 5-ci mərtəbə

Telefonlar:
(+99412) 431 49 25
(+99412) 431 49 54

Email: medeniyyetaz@box.az
facebook.com/medeniyyetinfo.az

Jurnalə təqdim olunan əlyazmalar geri qaytarılmır, dərc olunan materiallar yalnız redaksiyanın icazəsi ilə istifadə oluna bilər.
Jurnal CBS mətbəəsində nəşr olunur.
Sifariş №
Tiraj: 2000
6 (292) 2015

Elmi, metodiki, publisistik
"Mədəni-maarif işi" jurnalı 1967-ci ildən çıxır.
Şəhadətnamə № R-122
2012-ci ilin yanvarından "Mədəni həyat",
2015-ci ilin mart ayından
"Mədəniyyət.AZ" adı ilə nəşr olunur.

Founder:
Ministry of Culture and Tourism

Editor:
Zohra Aliyeva

Editorial board:
Abulfas Karayev
Arif Mehdiyev
Vagif Aliyev
Sevda Mammadaliyeva
Adalet Valiyev
Nazim Samadov
Lala Kazimova
Rafiq Bayramov
Vuqar Shikhamadov
Ilham Rahimli
Ayaz Salayev

Editorial:
Mehpara Sultanova
Samina Hidayətgizi
Yashar Valiyev
Elmira Musakizi
Gulshana Mustafayeva
Parvin Ilgaroglu

Design:
Culture.AZ

The journal was included in the "Register of scientific publication recommended for publishing the main results of dissertation in the Republic of Azerbaijan" by the decision of Presidium of the Supreme Attestation Commission under the President of the Republic of Azerbaijan (decision dated April 30, 2010: protocol № 10): on the Study of Art, on the Study of Architecture, on the Study of Culture and on the Study of Pedagogy

Address:
AZ 1073, Baku.
Moscow Avenue, 1
State Film Fond, 5th floor

Telephones:
(+99412) 431 49 25
(+99412) 431 49 54

Email: medeniyyetaz@box.az
facebook.com/medeniyyetinfo.az

Submitted manuscripts are not returned back and publishing materials can be used only by permission of editorial staff.
The journal is published in printing house CBS.
Order №
Circulation: 2000
6 (292) 2015

The journal "Cultural and educational" covering scientific, methodical and publicistic areas have been publishing since 1967.
Certificate No. R-122
In 2012, January journal was renamed "Cultural life", but since 2015 March have been publishing with the name of "Culture.AZ".

Учредитель:
Министерство Культуры и Туризма

Главный редактор:
Зохра Алиева

Редакционный совет:
Абульфас Караев
Ариф Мехтиеv
Вагиф Алиев
Севда Мамедалиева
Адалат Велиев
Назим Самедов
Лала Кязимова
Рафиг Байрамов
Вугар Шихаммедов
Ильхам Рагимли
Аяз Салаев

Редакция:
Мехпара Султанова
Самина Гидаяткызы
Яшар Велиев
Елмира Мусакизы
Гюльшана Мустафаева
Парвин Ильгароглу

Дизайн:
Культура.Аз

Журнал внесен в "Список научных периодических изданий, рекомендованных для публикации основных результатов диссертаций в Азербайджанской Республике", решением Президиума Высшей Аттестационной Комиссии при Президенте Азербайджанской Республики от 30 апреля 2010-го года (протокол №10-R).

Адрес:
AZ 1073, город Баку
Московский проспект 1,
Государственный Фильм Фонд, 5-й этаж

Телефоны:
(+99412) 431 49 25
(+99412) 431 49 54

Email: medeniyyetaz@box.az
facebook.com/medeniyyetinfo.az

Рукописи, представленные в редакцию журнала, не возвращаются.
Материалы, опубликованные в журнале, могут быть использованы только с разрешения редакции.
Журнал печатается в издательстве CBS.
Заказ №
Тираж: 2000
6 (292) 2015

Научно-методический, публицистический журнал "Культурно-просветительская работа" издается с 1967-го года.
Свидетельство № R-122
С января 2012-го года издавался под названием "Культурная жизнь", с марта 2015-го выходит под названием "Культура.Аз".

10 | Parlaq gələcəyimiz
naminə

14 | Bakı 2015
I Avropa Oyunlarının
Açılış Mərasimi

16 | Möhtəşəm gecənin tənənesi...

19 | Qırmızı şarların ecazı...

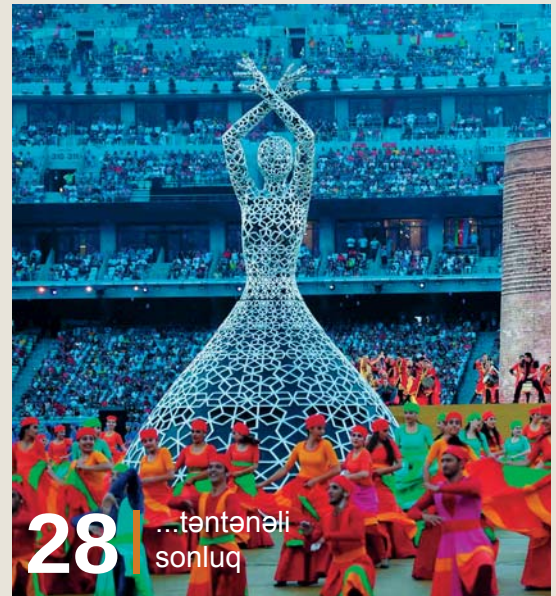
26 | Birinci Avropa Oyunları
məşəli alovlandı

22 | Ulduzlar
kəhkeşanı...

36 | "Azərbaycan milli
geyimləri" sərgisi

28 | ...tənənəli
sonluq

37 | "Milli geyimlərimizin
dünəni və bu günü"

34 | "Avropa haqqında" düşüncələr

35 | "Zamanın rəngləri"

36 | "Əsrlərin yaddaşı"

36 | Reklam-çap məhsulları

37 | "Bakı – 2015"-in
xoşbəxt anları fotoların
yaddaşında

Mündəricat

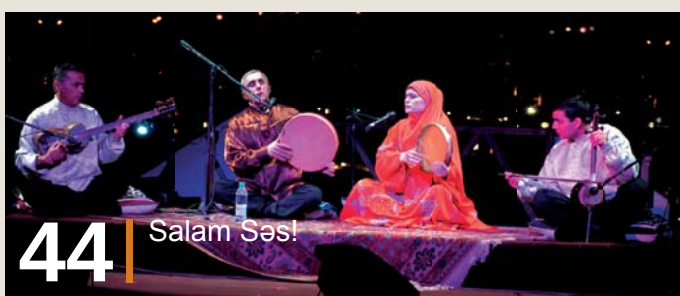
38 | "Qəhvə rəngi"

40 | Əcnəbi medianın təəssüratları

39 | Media kəndində Mədəniyyət və Turizm Mərkəzi

44 | Salam Səs!

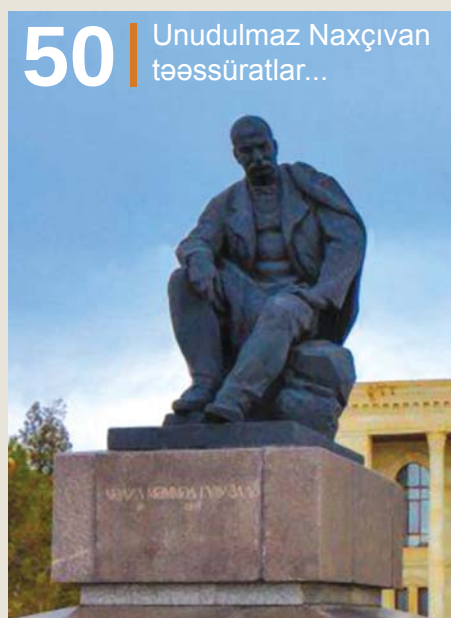
42 | Mən karateçi "olanda..."

59 | Qadınlar hər yaşda gözəl, cazibədar, sevilən ola bilər...

65 | Alsunun "Quş yuxusu"

66 | Vətən həsrətli Nazim...

70 | Atalı günlərin həsrəti

50 | Unudulmaz Naxçıvan təəssüratları...

54 | Səhnə seyrinin sirdaşı

62 | Sağlam ailə, sağlam uşaq...

74 | “Od ilə suyun birliyi”

78 | Bir cənublu fırçasının möcüzələri

82 | Yeni əsrin yeni nəfəsləri

86 | “Cavanlığın
özü gözəllikdir...”

90 | Ağstafa rayonu ən qədim
tarixi arxeoloji abidələrdə

94 | Aşıq dəstələrində qarmon
ifaçılarının rolu

98 | Azərbaycan kitabının
informasiya təlimatı

100 | Misir xalq mahnıları ərəb dünyasının
Şərqi və Qərbində...

110 | Bir turun təəssüratları...

108 | “Ledi Roza”

104 | Современные
региональные
библиотеки

114 | “Bölgələrdən
paytaxta”

Baku 2015
1st EUROPEAN GAMES

Baku

baku2015.com

GÖRÜŞLƏR, SƏRGİLƏR, TƏQDİMATLAR

Mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayevin Macarıstanın İnsan resursları naziri Zoltan Baloqla görüşü zamanı iki ölkə arasında əməkdaşlıq məsələlərinin əhəmiyyətindən danışılıb, bu əlaqələrin xalqlar arasında münasibətlərin daha da dərinləşməsinə imkan verəcəyindən razılıqla söhbət açılıb, mədəniyyət və turizm sahələri üzrə mövcud normativ-hüquqi bazanın gələcək perspektivləri müzakirə edilib.

Qonaq Macarıstanın mədəniyyət məsələləri üzrə Dövlət katibi Peter Hoppalın da Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunda iştirak etdiyini və bu möhtəşəm toplantının onda yüksək təəssürat doğurduğunu vurğulayıb...

Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və Meksika Birləşmiş Ştatlarının ölkəmizdəki səfirliyinin təşəbbüsü ilə meksikalı rəssam Marqarita Moralesin reallaşan "Rənglərin simfoniyası" adlı fərdi yaradıcılıq sərgisində çıxış edənlər Azərbaycanın Latin Amerikası ilə əməkdaşlığa xüsusi önəm verməsi, bu cür tədbirlərin təşkilinin vətəndaşların müxtəlif xalqların mədəniyyəti ilə yaxından tanış olmalarına əlverişli şərait yaratması və ölkələr arasında ictimai-siyasi, mədəni-iqtisadi əlaqələrin inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərməsini məmnunluqla vurğuladılar...

"Four Seasons" hotelində reallaşdırılan "Bakı simfoniyası" kitab-albomunun təqdimat mərasimində tədbir iştirakçıları nəşrin məziyyətləri, onun son illər Azərbaycan paytaxtının beynəlxalq festival, forum və simpoziumların, mötəbər idman yarışlarının keçirildiyi məkana çevrilməsi barədə geniş təsəvvür yaratması və bunun şəhərimizin qonaqları üçün bələdçi rolu oynayacağı ilə bağlı fikirlərini bölüşdülər...

**Əziz oxucular!
Bütün sabahlarınız
aydınlığa açılsın!**

Xoş gördük, əzizlərim! İyun sayımızla sizi çox göz-
lətsək də, görüşünüzə hər zaman aktual olan mövzu-
larla gəlmişik. Necə deyərlər, “gec olsun, güc olsun”!
Əsas odur ki, sözümüzü tutur, müəlliflərimizin yazıla-
rını çap edir, vurğulayıram ki, zamanın tozlandırmadığı
mövzulara yer ayırıraq.

Məktublarınızdan, abunəçilərimizin sayından, müəl-
liflərin jurnalımızın səhifələrində çap olunmaq istəyin-
dən Sizin üçün maraqlı olduğumuzun fərqindəyik. Təbii
ki, biz də istedadlı jurnalistləri, yazarları, alimləri müəl-
liflərimizin sırasında görmək, bəyənilmək, sevilmək
istəyirik... Bizə görə dünyanın düzəni qarşılıqlı münə-
sibətlər üzərində qurulub və “harmoniya” dediyimiz o
romantik anlayışın kvintessensiyasını təşkil edir. O üz-
dən biz də sizlərdə maraqlıyıq...

Bu dəfə də yenə sizə dövlətimizin mədəni siyasəti,
nazirliyimizin bir dövlət qurumu olaraq həyata keçirdi-
yi tədbirlər, sənət adamları haqqında geniş publisistik
yazılar və elmi araşdırmalar təqdim edirik. İyun sayının
prioritet mövzusu, təbii ki, I Avropa Oyunlarıdır, amma
fərqli, bizcə, daha maraqlı rakursdan! Ümid edirəm ki,
illər keçsə belə, oxucumuzun qarşısına çıxan bu yazılar
maraqla oxunacaq.

Zöhrə Əliyeva,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

Parlaq gələcəyimiz naminə

**15 İyun –
Milli Qurtuluş Günü**

22 il əvvəlin sədələri...

Hər ilin bu günləri hamının gözlərindən daha çox sevinc, simasından daha aydın fərəh sezilir. 15 iyun günü isə bu hisslər daha da konkretləşir, parlaqlaşır: axı, həmin tarix Milli Qurtuluş Günüdür!.. 2015-ci ilin 15 iyunu məxsusi bir olaya – siyasi-mədəni-mənəvi tarix obrazına çevrilib! Bəli, Birinci Avropa Oyunlarının ilk dəfə məhz respublikamızda keçirilməsi, açılış mərasiminin fəvqəladə formada təqdimatı, medalları sıralayan idmançılarımızın öz yüksək nəticələrilə ən sivil qitənin aparıcı ölkələrini qabaqlaması, turistlərin sürətli inkişafımızı, paytaxtımızın gözəlliyini heyranlıqla izləyib, qonaqpərvərliyimizə vurulmaları...

Bunların özü də həmin hadisənin – Milli Qurtuluş Günündən başlayan tarixin məntiqi nəticəsidir...

Doğrudur, bundan öncə də Azərbaycan beynəlxalq miqyaslı neçə-neçə mötəbər tədbirə layiqincə ev sahibliyi edib, dünyada ölkəmizin tanındılması istiqamətində mühüm layihələrə imza atıb. Amma düşünürük ki, Birinci Avropa Oyunları – istər bu böyük idman tədbirinə qoşulanların, istərsə də bununla əlaqədar respublikamıza təşrif gətirən xarici ölkə rəhbərləri, mətbuat nümayəndələri və azarkeşlərin sayına görə onların hamısının fəvqündə dayanır. Təbii ki, hələ bu da son hədd deyil. Bütün bunlar – xüsusi qürur, ictimaiyyət və minnətdarlıq duyğusu ilə etiraf etməliyik ki, müstəqilliyimizin, ölkəmizin tərəqqisi sahəsində respublika rəhbərinin həyata keçirdiyi uğurlu siyasətin bəhrələridir.

...1993-cü il iyunun 4-də baş verən məlum Gəncə hadisələri ölkəni xaosla çevirmişdi. Vəziyyət nəzarətdən çıxmış və bu böhranlı, ağır şəraitdə ölkə vətəndaşları yeganə çıxış yolunu yenə öz müdrik

rəhbərinin – ümummilli lider Heydər Əliyevin hakimiyyət səkanı arxasına keçməsində görmüşdü.

“ Bu taleyüklü sınaq anında xalqın çağırışına səs verən, dövlətin gələcək taleyinə biganə qalmayan böyük strateq Heydər Əliyev Bakıya dönərək respublikada yaranmış hakimiyyət böhranının aradan qaldırılması istiqamətində əməli fəaliyyətə başladı. Ümummilli liderin bir qrup ziyalı ilə Gəncəyə səfər etməsi və heç bir riskdən çəkinməyərək silahlanmış qüvvələrlə danışıqlar aparması vətəndaş müharibəsi təhlükəsinin qarşısının alınmasında mühüm addım oldu.

Bundan bir neçə gün sonra – iyunun 15-də isə ulu öndər parlamentdə səslənən təkidlə xahişləri, ən əsası, xalqın istəyini nəzərə

alaraq Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri vəzifəsinə seçilməsinə razılıq verdi. Bu tarixi hadisə respublika həyatında xaos və anarxiyadan qurtuluşa doğru yeni mərhələnin başlanğıcı oldu. Beləliklə də, 15 iyun Azərbaycan tarixinə Milli Qurtuluş Günü kimi yazıldı.

Ulu öndərin Ali Sovetinin sədri seçilməsi həm də Azərbaycanda mütərəqqi parlamentarizm ənənələrinin formalaşmasını təmin etdi. Heydər Əliyev fəaliyyətə parlamentin cəmiyyətdəki nüfuzunun sağlamlaşdırılması tədbirləri ilə başladı, yüksək idarəçilik keyfiyyətləri sayəsində ali qanunverici orqanda xoşagəlməz siyasi çəkişmələrin, qeyri-etik davranışların qarşısını aldı. Müzakirə və diskussiyaların sivil, demokratik meyarlar çərçivəsində aparılması üçün şəxsi nümunə göstərən ümummilli lider parlament idarəçiliyinə yeni ruh və müasirlik gətirdi. Milli Məclisin iclasları, mətbuat konfransları, respublika əhəmiyyətli müşavirələr televiziya ilə birbaşa yayımlandı.

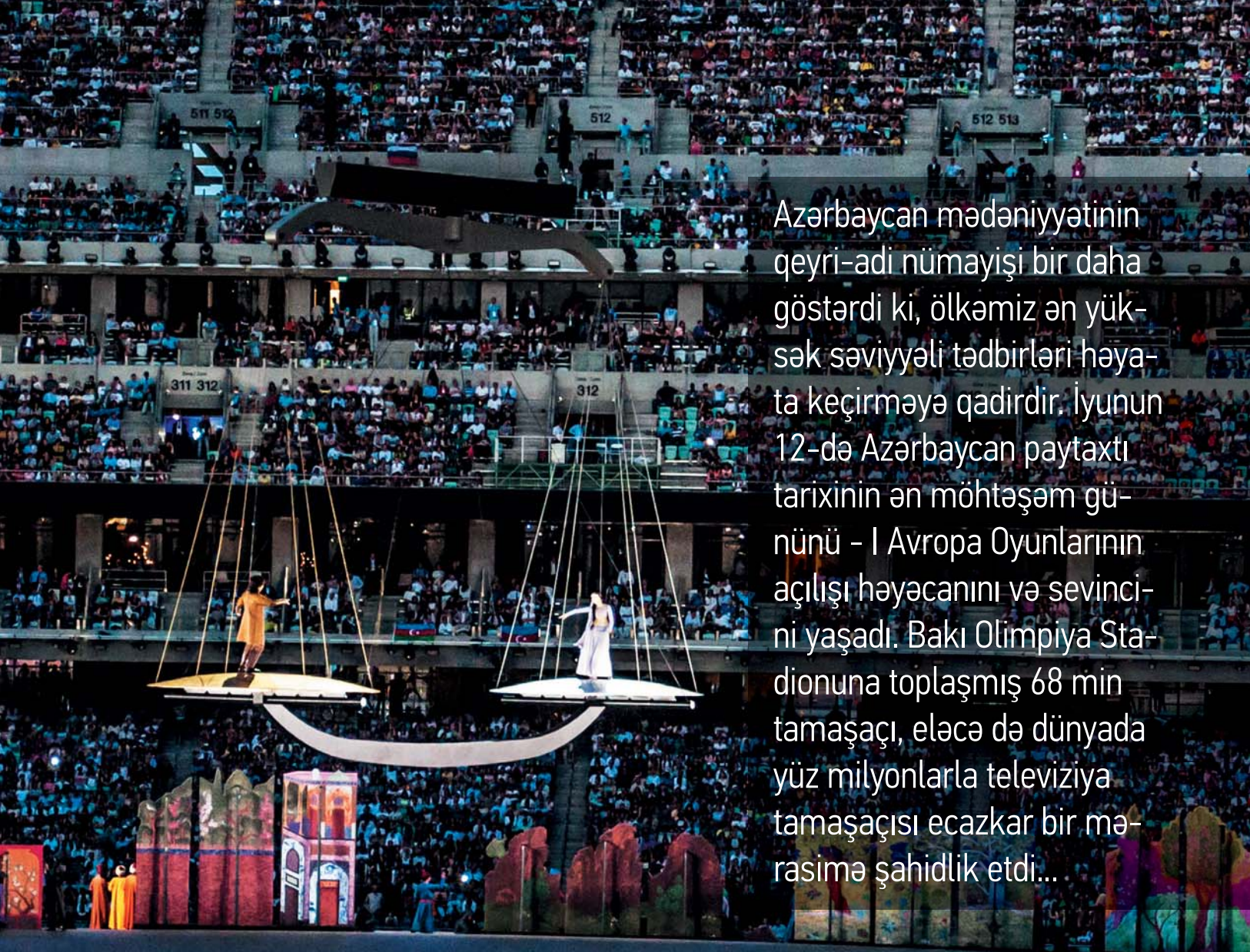
“ Millət vəkili 15 iyun tarixinin təqvimə Azərbaycanın Qurtuluş günü kimi salınması təklifi ilə çıxış etdilər. Milli Məclis bu təklifi bəyəndi və o vaxtdan Heydər Əliyevin yenidən hakimiyyətə qayıdışı Milli Qurtuluş Günü kimi qeyd edilir.

Bu gün Ulu Öndərin siyasi kursunu uğurla davam etdirən, millətimizin və dövlətimizin parlaq gələcəyi naminə mətin və qəti addımlar atan, düşünülmüş, tarazlı daxili və xarici siyasət xətti yürüdən Prezident İlham Əliyevin çoxsaylı siyasi-diplomatik fəaliyyəti, respublikamızın siyasi-iqtisadi müstəqilliyinin daha da möhkəmlənməsi istiqamətində həyata keçirdiyi mühüm tədbirlər, qəbul etdiyi strateji proqramlar xalqımızın xoşbəxt, firavan sabahına etibar, müstəqilliyimizin əbədiyyətinə inamıdır... ♦

Bakı 2015 I AVROPA OYUNLARININ AÇILIŞ MƏRƏSİMİ

Azərbaycan mədəniyyətinin qeyri-adi nümayişi bir daha göstərdi ki, ölkəmiz ən yüksək səviyyəli tədbirləri həyata keçirməyə qadirdir. İyunun 12-də Azərbaycan paytaxtı tarixinin ən möhtəşəm gününü - I Avropa Oyunlarının açılışı həyəcanını və sevincini yaşadı. Bakı Olimpiya Stadionuna toplaşmış 68 min tamaşaçı, eləcə də dünyada yüz milyonlarla televiziya tamaşaçısı ecazkar bir mərasimə şahidlik etdi...

Möhtəşəm gecənin təntənəsi...

Bakı Olimpiya Stadionunda dünyanın aparıcı bədii, yaradıcı və texniki heyətlərinin iştirakı ilə ərsəyə gələn kreativ şou illərlə yaddaşlardan silinməyəcək. Stadion ən mürəkkəb tərtibata malik möhtəşəm səhnə mexanizmindən ibarət məkana çevrilmişdi. Təbiətin dörd ünsüründən – su, od, torpaq və yel obrazlarından istifadə etməklə heyratəmiz bir mənzərə yaranmışdı. Səhnənin quraşdırılması üç aya başa gəlmişdi. 2004-cü ildə Afina Olimpiya Oyunlarında mərasimlərin qurucusu kimi şöhrət qazanan Dimitris Papaioannounun bədii rəhbər olduğu mərasimin təşkilinə 28 ölkədən 300-dən çox yaradıcı heyət, 34 ölkədən 1000 nəfər mütəxəssis cəlb olunmuşdu.

Səbirsizliklə gözlənilən, həyəcan dolu an: tamaşaçıların sürəkli alqışlarından sonra stadiona çökən bir anlıq sükutu dünya şöhrətli xanəndə Alim Qasimovun muğam avazı pozdu. Sonra ritmik nağara sədaları altında 24-dən geri sayım başlandı. Bu, 1991-ci ildə Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpasından ötən 24 ilin təcəssümü idi.

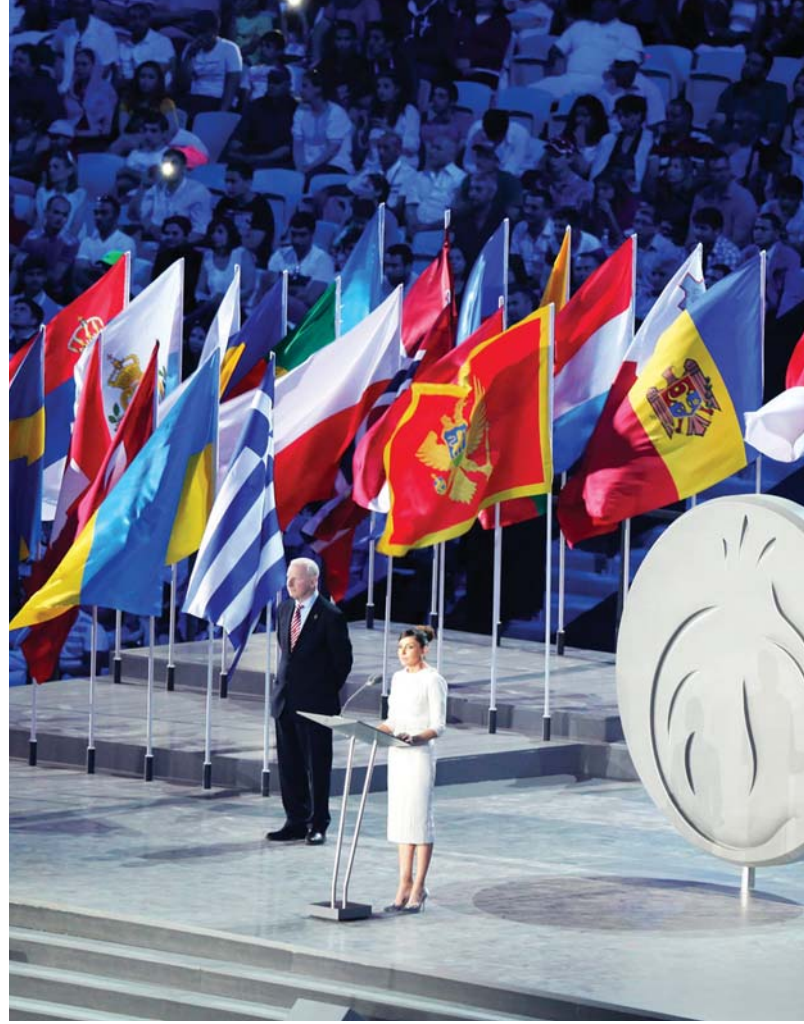
Rəqəmlər sıfıra yaxınlaşdıqca nağaraların səsi zilə qalxırdı. Stadion gur işığa qərq olur və minədək rəqqasə səhnənin əsas hissəsini ətəklərilə örtürdü. 16 min kvadratmetr parçadan tikilən bu ətəklər Azərbaycanın dünyaca məşhur xalılarındakı həndəsi fiqurlarla, de-

korativ naxışlarla və hər biri məxsusi olaraq səhnədəki yerinə görə işlənmişdi.

Rəqqasələrin atəklərinin son yellənişində Azərbaycanın dövlət bayrağının obrazı canlanır. Səhnədən səmaya fişənglər atılır. Şeypurçular Dmitri Şostakoviçin "Bayram uvertürəsi"ndan parça səsləndirirlər. Diqqət VIP-lojalara yönəlir və salamlama başlanır. Stadionun VIP tribunasında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, ölkənin birinci xanım, "Bakı – 2015" ilk Avropa Oyunları Təşkilat Komitəsinin sədri Mehriban Əliyeva, Avropa Olimpiya Komitəsinin prezidenti Patrik Hikki əyləşiblər.

Oyunların açılış mərasimində iştirak etmək üçün Bakıya gələn mötəbər qonaqlar arasında Türkiyə, Rusiya, Belarus, Serbiya, Türkmənistan, Tacikistan, Monteneqro prezidentləri, Bosniya və Herseqovina, Monako, Lüksemburqun dövlət rəhbərləri, Gürcüstan, Qazaxıstan, Rumıniya, Bolqarıstanın baş nazirləri, Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin və Milli Olimpiya Komitələri Assosiasiyasının prezidentləri, eləcə də San-Marino, İsveçrə, Böyük Britaniya, Slovakiya, Çexiya, İran, Ukrayna, Oman, Küveyt, Səudiyyə Ərəbistanı, Qətər və digər ölkələrin yüksək səviyyəli rəsmiləri, dünya idman ictimaiyyətinin görkəmli nümayəndələri vardı.

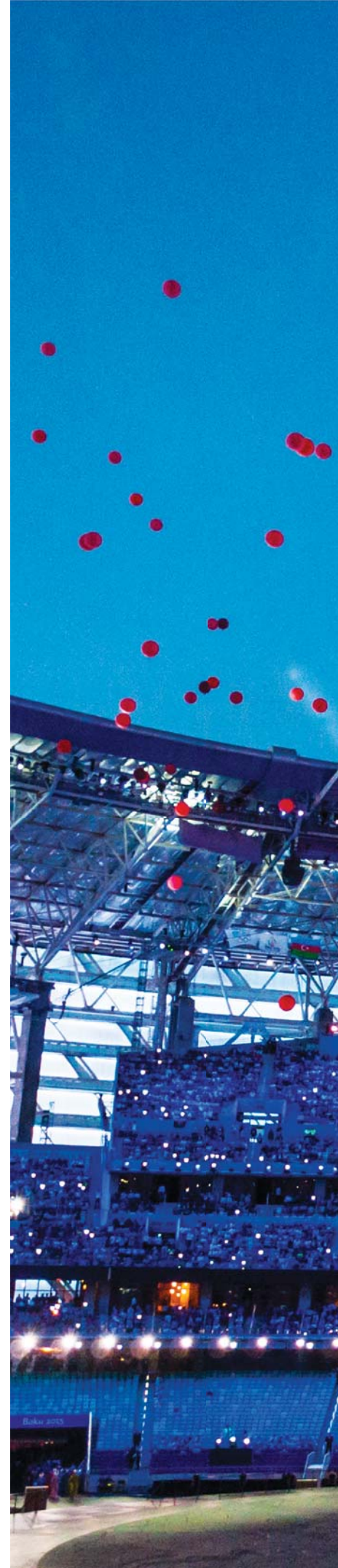

Simfonik orkestrin ifasında Azərbaycanın dövlət himni səsləndirildi. Azərbaycan Respublikasının dövlət bayrağı stadiona gətirildi. Stadiona quraşdırılan elektron tablolarda Azərbaycanı qarış-qarış dolaşmış məşəlin səyahət marşrutu nümayiş etdirildi. Uzunluğu 700 metr olan, arena boyu dövrələnən paneldə LED lampaları vasitəsilə alovun səyahət etdiyi məkanların adları bir-bir yazıldı. Son məşəlçi - iki dəfə Paralimpiya Oyunları çempionu, ikiqat dünya çempionu, beşqat Avropa çempionu İlham Zəkiyev Jan Sibeliusun "5-ci simfoniya"sının sədaları altında birinci Avropa Oyunlarının məşəlini stadiona gətirdi. Gənclərin Olimpiya Oyunlarında taekvondo üzrə qızıl medala layiq görülmüş Səid Quliyev onunla yanaşı addımlayırdı. Onlar mərkəzə doğru hərəkət etdikcə ayaqları altında cadar-cadar olan torpaq görünürdü. Bu mənzərə Azərbaycan təbiətini göz önündə canlandırırdı.

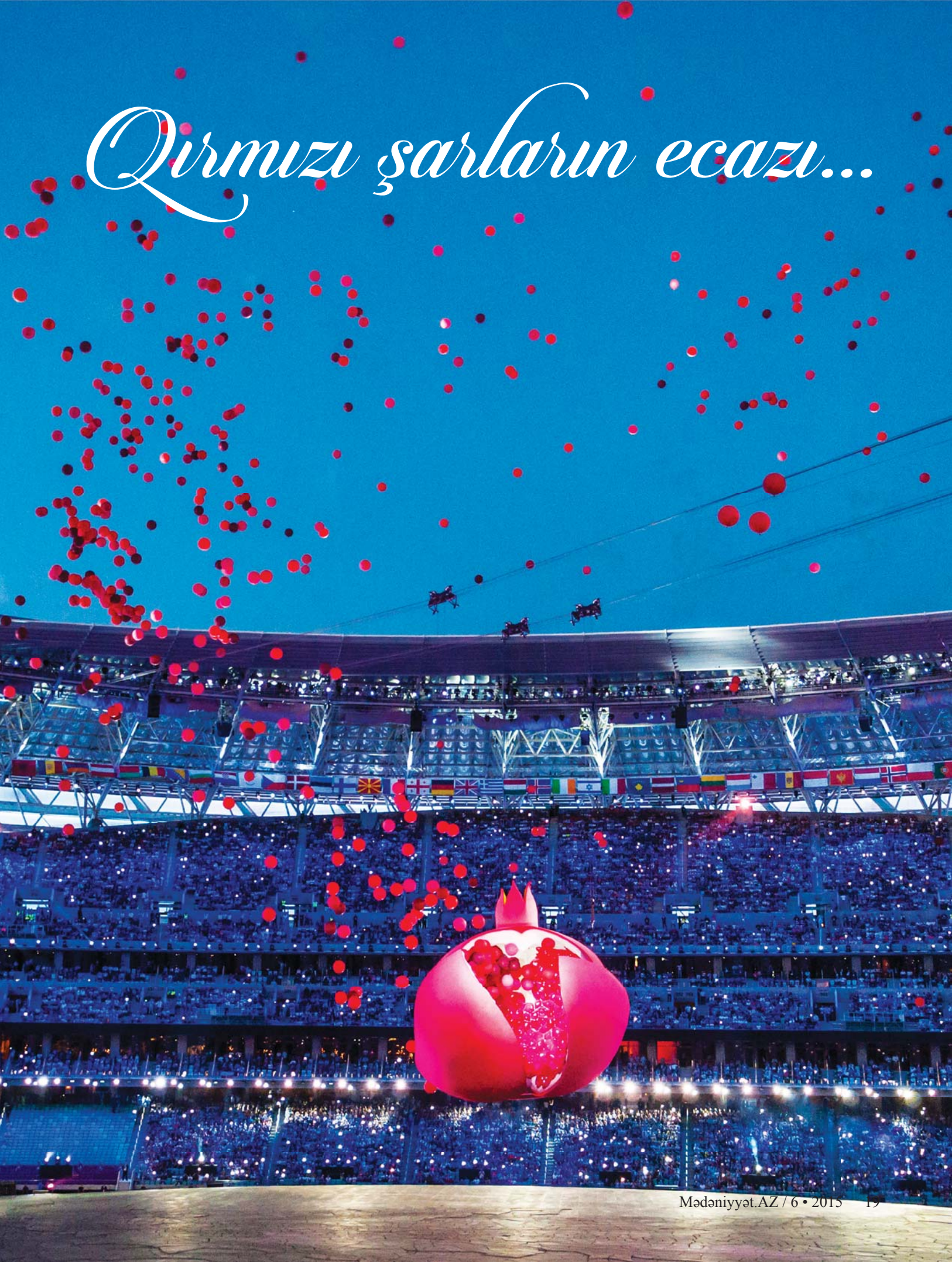
Səid Quliyev stadionun mərkəzindəki qaya parçasını götürdü və onun yerində çökək yarandı. İlham Zəkiyevin yaxınlaşmağıyla məşəl söndü, çökək doldu. Torpaq üzərindəki çatlardan çıxan alov qığılcımlarının axını lavanı xatırladırdı.

Stadionun ortasından qaya parçası götürüldü və birinci məşəl gələcəkdə görülməli işlərə işıq salmaq üçün torpağa sovurdu.

Torpağın çatlarından çıxan alov səhnənin kənarında dayanmış adama tərəf irəlilədi, onu ruh və ya hologram kimi bürüdü, cana gətirib oyatdı. Bu, dahi Azərbaycan şairi Nizamidir. Şairin əlində tutduğu tərəzinin bir gözündə qadın, digər gözündə kişi fiquru vardı. Nizami poeziyasının ruhundan doğan musiqi parçası tamaşaçıları şairin xəyal dünyasına apardı. Nəzərlər stadionun mərkəzində havadan asılan iri tərəziyə yönəldi. Nizaminin əlindəki tərəzi fırlandıqca nəhəng tərəzi də fırlanırdı. Havadakı tərəzinin gümüşü rəngli gözündə qadın (Ay), qızılı rəngli gözündə isə kişi (Günəş) rəqs edirdi. Nizaminin qəhrəmanları Leyli və Məcnunun rəmzləri olan kişi və qadın dövrə vura-vura rəqs edir, qovuşmağa çalışır, lakin birləşə bilmirdilər.

Qırmızı  arların ecazı...

Səhnə ətrafındakı halqada üç yüzədek ifaçı göründü. Qədim tarixə malik miniatur sənətinin yaratdığı obrazlar səhnədə göründükcə halqanın ətrafı rəngarəngləşirdi. Halqa fırlandıqca adamlar sanki miniatur rəsmlərdə təsvir olunan obrazlar canlandılar. Nizami tamaşaçını yaradıcılığının doqquz mövzusu ətrafında səhnədən-səhnəyə aparırdı. Evlər, saraylar, məktəblər, şahzadələr, əjdahalar, atlar, digər real və əfsanəvi varlıqlar görünürdü.

Halqa tam dövrə vurduqdan sonra yerdən bir nar ağacı boy verib qalxdı. Nizami ağacdən bir nar dərdi. Qəfildən hər şey dondu.

Nizaminin ətrafındakı miniatürlər dünyası torpağa gömülərək yoxa çıxdı, tərəzi uzaqlaşdı və ifaçılar səhnəni tərk etdilər.

Stadionun mərkəzinə doğru "uçan" və öz dad-tam, oyanış, sevgi, uğur mücəssəməsi görkəmində Azərbaycanı rəmzləşdirən nəhəng bir nar görünürdü. Nar paralandı və onun "dənələri" - qırmızı rəngli yüzlərlə şar tribunalar üzərində uçuşaraq, ecazkar mənzərə yaratdı

Ulduzlar kəhkəşanı...

50 nəfərin çaldığı gürültulu təbil sədaları ilə müşayiət olunan komandaların paradına start verildi. İlk olaraq Olimpiya Oyunlarını dünyaya bəxş etmiş ölkənin - Yunanistanın idmançıları meydana daxil oldular. Ardınca 48 ölkənin komandası əlifba sırası ilə meydana gəldi. İdmançıların keçidini ev sahibi - Azərbaycan atletləri tamamladılar. Oyunlarda 291 nəfərlə təmsil olunan ölkəmizin idmançılarının keçidi Mənsur İbrahimovun ifasında "Qarabağ şikəstəsi" ilə müşayiət olunurdu. Üçrəngli bayrağımızı cüdo üzrə Avropa çempionu Elmar Qasimov aparırdı. İdmançılar mərkəzi səhnə ətrafında təntənəli şəkildə addımlayaraq parad zamanı 50 bayrağın yerləşdirildiyi platformaya aparan pillələrdə toplaşaraq tribunlarda yerlərini tutdular.

Daha sonra bayraqların rəqsi başladı. Aaron Koplendin "Adi adam üçün şeypur" əsərindən musiqi parçası ilə başlanan 50 bayrağın rəqsi, başda Natiq Şirinov olmaqla 50 nağaraçının ifasında - zərb alətlərinin sədası altında davam etdi.

Dünya şöhrətli müğəni Ledi Qaqanın ifası açılış mərasiminin vəd edilən sürprizlərindən biri oldu. Onun piano arxasında ifa etdiyi "Imagine" ("Xəyal et") mahnısı həərətə qarşılandı.

Stadiona Avropa Olimpiya Komitəsinin (AOK) bayrağı gətirildi. Bayrağı meydana Avropanın müxtə-

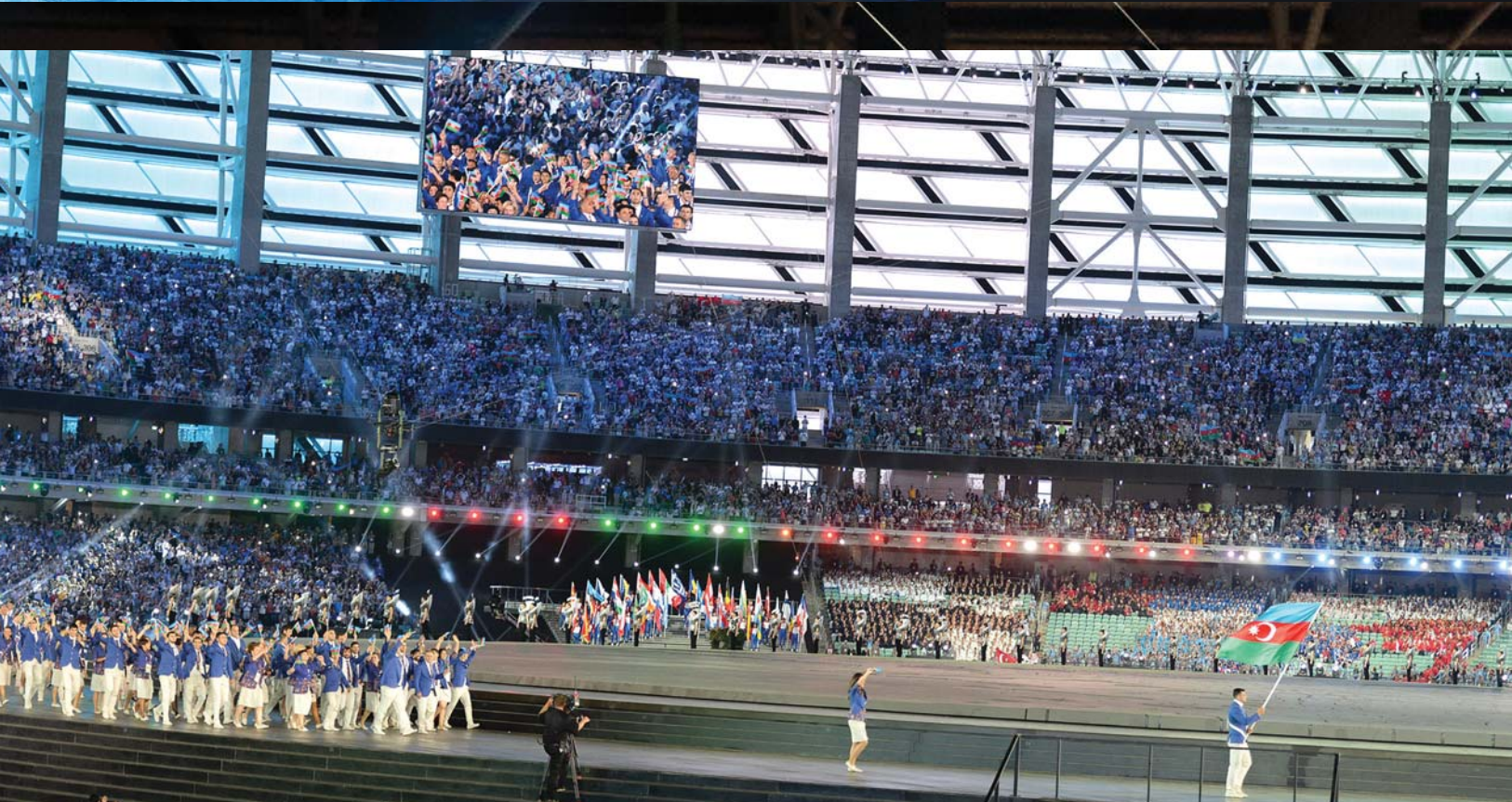
lif ölkələrindən olan Olimpiya çempionları - N.Abdullayev (Azərbaycan), L.Dekosse (Fransa), S. Tazegül (Türkiyə), N.Kampriani (İtaliya), K.Teylor (İrlandiya), T.Bimis (Yunanistan), K. Fazekas (Macarıstan), Y. Zamolodçikova (Rusiya) gətirdilər. U.Uoltonun "İmperiya tacı" marşı səsləndi və AOK-un bayrağı Azərbaycan bayrağı ilə yanaşı ucaldıldı.

Stadionun üzərində iri ağ buğa və qız, ardınca sayrışan ulduz kəhkəşanı göründü. Bu, Avropa qitəsinin gecə vaxtı kosmosdan görünən silüetidir. Uçub-keçən ulduzlar Bakı səmasında parlayır. Avropa qitəsinin xəritəsinin hazırlanması üçün 16 lazerdən istifadə olunub.

Əfsanəyə görə, Finikiya şahzadəsi olan, Avropanın gözəlliyinə məftun olmuş yunan ilahisi Zevs çimərlikdə onun qarşısında əzəmətli ağ buğa cildində peyda olur və Avropanı tərkinə alır. Zevs onu dənizdən keçirib Krit adasına gətirir. Burada Avropanın Zevsdən üç oğlu dünyaya gəlir. Oğullardan biri Avropanın ilk maarifçi sivilizasiyasının əfsanəvi banisi Minos idi. Avropa bu əfsanəvi şahzadənin şərəfinə adlandırılıb və onun buğanın tərkindəki təsviri qitənin rəmzidir.

Avropanın uçuşu Hokon Eustbönün ifasında Leos Yanaçekin "Ot basmış cığırqlarla" əsəriylə müşayiət olunurdu. Bu bölmə birinci Avropa Oyunlarının rəsmi açılışını ifadə etdi.

Avropa Olimpiya Komitəsinin prezidenti Patrik Hikki və "Bakı – 2015" Avropa Oyunları Təşkilat Komitəsinin sədri Mehriban Əliyeva səhnəyə gəldilər. Mehriban Əliyeva mərasim iştirakçılarını salamladı, açılış münasibətilə Azərbaycan xalqını səmimi qəlbdən təbrik etdi:

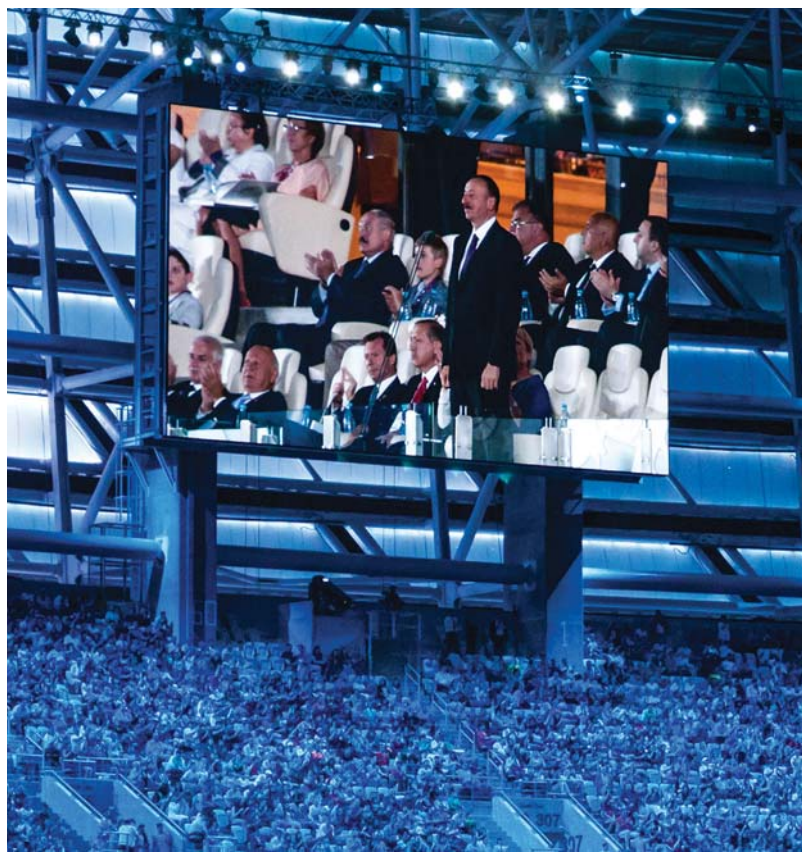
"Bu möhtəşəm bayram müstəqil Azərbaycanın, hər bir Azərbaycan vətəndaşının qələbəsidir. Müstəqillik illərində əldə etdiyimiz uğurlar və nailiyyətlər nəticəsində bu gün burada, gözəl Bakıda Avropa Olimpiya hərəkatının tarixinə yeni səhifə yazılır. Bu səhifəni biz yazırıq, Azərbaycan xalqı yazır. Qoy Tanrı Azərbaycanı hər zaman qorusun! Bu axşam biz Avropanın idman tarixində yeni fəsilə başlayırıq. Azərbaycan fəxr edir ki, ilk Avropa Oyunları Bakıda keçirilir.

Avropa Oyunlarının məşəli müqəddəs Atəşgah məbədində

alovlandırıldı və yol boyunca hər bir azərbaycanlının qəlbini iftixar hissi ilə döyündürərək ölkəmizi dolaşdı. Məşəl bayram, ruhlandırma və birlik mesajını daşıdı. Məhz alovlanan ruh hamımızı bir araya gətirir. Azərbaycan zəngin tarixə, mədəniyyətə və adət-ənə-nələrə malik olan ölkədir. Multikulturalizm və tolerantlıq, dostluq və qonaqpərvərlik, ahəngdarlıq və hamrəylik Azərbaycanın həyat tərzinin ayrılmaz hissəsidir.

Bu il biz Avropa Oyunlarını qəbul edirik. 2017-ci ildə biz İslam Hamrəylik Oyunlarını qəbul edəcəyik. Bu, Azərbaycanın mədəniyyətlərarası dialoqun inkişafında oynadığı rolu nümayiş etdirir. Azərbaycanın iqtisadi sabitliyi və davamlı inkişafı bizə bu cür böyük idman tədbirini keçirmək imkanı yaradır.

İşə sadıqlıyımız və yorulmaz fəaliyyət sayəsində vaxtın məh-

dud olduğunu dəf edərək, bu Oyunları cəmi iki il yarım ərzində hazırladıq. Oyunları reallığa çevirmək üçün böyük sayla, sədiqliklə və istəklə çalışan şəxslərin hamısına təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Hörmətli atletlər, bu Oyunlar sizin üçündür. Siz ilk iştirakçısınız. Bütün Azərbaycan xalqı Sizə dəstək vermək üçün bir araya gəlib. Bakı 17 gün ərzində sizin evinizdən uzaqda ikinci doğma eviniz olacaq. Bu axşam mən xalqımızdan, əldə etdiyimiz bütün nailiyyətlərdən fərah və iftixar hissi duyuram. Sülhü, dostluğu və həmrəyliyi qeyd etmək üçün Bakıya, Azərbaycana xoş gəlmisiniz!”

Sonra Avropa Olimpiya Komitəsinin prezidenti Patrik Hikki çıxış etdi: “Bu, Avropa Olimpiya Komitəsinin tarixində ən fərəhləndirici məqamdır. Bu axşam burada – Bakının yeni möhtəşəm Olimpiya

Stadionunda – biz Avropa idmanında tarixi məqamın şahidiyik, onu yaradıq: İlk Avropa Oyunlarının açılışındaydıq. Bu axşam biz dünyanın Qitə Oyunlarına – çatışmayan beşinci halqanı əlavə edirik. Avropanın ilk Oyunları sayəsində biz Olimpiya hərəkətinin beş qitəsini bir-birinə daha sıx bağlayacağıq”.

Patrik Hikki Prezident İlham Əliyevə, birinci xanım Mehriban Əliyevaya, Azərbaycan xalqına Avropa Olimpiya ailəsi adından təşəkkür etdi: *“İdman müsbət dəyişikliklər üçün nadir qüvvədir. “Bakı-2015” uzun yolun ən vacib nöqtəsidir və cılğın arzudur. O, AOK-un alovlanan iddiasıdır. Bu, Sizin üçün, Bakı üçün, Azərbaycan xalqı üçün indiki nəslə bir dəfə nəşib olan fürsətdir və sizlər onilliklər ərzində bu məkanların, bu sərmayənin və global diqqətin bəhrəsini görəcəksiniz”.*

Birinci Avropa Oyunları məşəli alovlandı...

Çıxışlardan sonra **Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev** birinci Avropa Oyunlarını açıq elan etdi. Stadionun ətrafında atəşfəşanlıq başlandı.

Sonra stadionun işıqları söndürüldü. Qaranlıqda muğam avazı üstündə tənha bir səs eşidildi: mərasimin əvvəlində dinlədiyimiz Xalq artisti Alim Qasimov bu dəfə uçan xalça üzərində oxuyurdu...

...Çat-çat olmuş torpaq üzərində bir qadın dolaşırdı. Onun əlində yazın gəlişini andıran, Novruz rəmzi səməni vardı. Ayaqları altında isə ot və bu yerlərin gül-çiçək cücərtiləri... Xəfif meh qadının uzun, şəffaf duvağını yellədirdi. O, səhnənin ortasına çatıb, səmənini Birinci Avropa Oyunlarının məşəlinin basdırıldığı yərə qoydu. Yerdən su çıxmağa başladı, qadının qarşısında nəhəng su hövzəsi - Xəzər dənizinin rəmzi canlandı. Suda ahəstəcə addımlayan qadın çevrilib arxasında yaranmış mənzərəyə baxdı. Bu vaxt yerdən üst-başı toz-torpağa, palçığa bulaşmış 100 kişi çıxdı. Onlar 50 nəğaraçının səs-

ləndirdiyi ahənglə ayaqlarını yerə vuraraq, xüsusi ritualı xatırladan Azərbaycan milli rəqsini ifa etdilər. Rəqsin ən qızgın anında sanki zəlzələ baş vermiş kimi, yer yarımağa və qabarmağa başladı. Yerdən iri qaya parçaları çıxdı və birləşərək nəhəng dağa çevrildi. Onun kənarlarında alovla yazılmış sadə insan və heyvan fiqurları, qayıqlar göründü – qədim Qobustanın qayaüstü təsvirləri canlanırdı...

...Torpağın yarığından çıxan bir kişi dağın zirvəsində göründü. Stadiona çökmüş sükut balabanda ifa olunan Azərbaycan xalq mahnısı "Sarı gəlin" in sədaları ilə titrədi. Kişi, ayağı altında yanan daşı götürdü. Bu səhnələr F.Əmirovun "Min bir gecə" baletinin uvertürası ilə müşayiət olunurdu. Kişi qarşıda – Xəzər dənizinin sahilində dayanmış qadına tərəf addımlayırdı. Qadının arxasındakı parıldayan dairəvi qara lövhə yavaş-yavaş suyun üzərindən Ay kimi ucaldı. Dağ yavaş-yavaş endi və yerə batıb yoxa çıxdı. Onlar açılış mərasiminin əvvəlində təsvir olunan Leyli və Məcnunu xatırladırdı. Kişi yolda daşı

daha iki dəfə yerə qoydu. Onun arxasınca çatlardan yayılan alov dilimləri yerdə nəhəng insan fiqurunun təsvirinə çevrildi. Bu, nəhəng petroqlif formasına düşmüş lava axınlarına, Yanardağın heç vaxt sönməyən alovlarına bənzəyirdi. Petroqlif get-gedə daha dolğun insan forması aldı. Kişi yaratdığı alov mənzərəsinə baxdı. Qadın ona yetişmək üçün sulardan üzüb keçdi. Yanan daşı qaldırdı, alov axınları nəhəng qan-damar sistemi təsvirindəki əl-ayaqlardan başa doğru sürətlə sovrulub yox oldu. Kişi ilə qadın yanan daşı əllərində birlikdə tutub göyə qalxan dairəvi lövhəyə tərəf qaçmağa başladılar. Onlar dayaz sulara atıldılar və daşı parıldayan qara dairəvi lövhəyə tərəf tulladılar. Yanan daş lövhənin ortasına dəyib, onu parçaladı. Lövhə alışaraq alov dairəsinə çevrildi. Bu, ilk Avropa Oyunlarının məşəli idi.

Beləliklə, ən həyəcanlı an gəlib yetişdi və birinci Avropa Oyunlarının məşəli alovlandı.

Yanan lövhə Yer, Günəş və Ayın bir araya gəldiyi möhtəşəm kos-

mik mənzərəni - tam Günəş tutulmasını xatırladırdı. Birlik və sülh rəmzi olan ilk Avropa Oyunlarının məşəli stadiondan səmaya uçaldı.

Bundan sonra səhnədəki mənzərə tamaşaçını Bakı sahilinə apardı, qarşıda Xəzər dənizi üzərində tədricən yaranan şaquli alov dairəsi canlandı və atəşfəşanlıq başladı.

Rəngbərəng fişənglər Xəzər və Bakı Olimpiya Stadionu üzərində səmanı bəzəyib möhtəşəm bayram mənzərəsi yaratdı. Şəhərimizin mayakı təsiri bağışlayan məşəl Oyunlar bitənədək yanacaqdı...

Atəşfəşanlığın qızgın vaxtında ifaçılar səhnə boyunca düzüldülər. Onlar əl-ələ verib "Yallı" getməyə başladılar. Nar dənəsi timsallı 20 min şar tamaşaçıların üzərinə səpələndi.

Beləliklə, Birinci Avropa Oyunlarının möhtəşəm açılış mərasimi başa çatdı. Azərbaycan orijinallığı ilə diqqəti cəlb edən, tamaşaçıları vəcdə gətirən bir mərasimlə, tarixə çevriləcək Avropa Oyunlarının ilk parlaq səhifəsini yazdı. ♦

...təntənəli sonluq

Azərbaycan 21 qızıl medal sevinci yaşadı

Bakı tarixdə ilk dəfə keçirilən Avropa Oyunlarına layiqincə ev sahibliyi etdi. Buradakı yüksək təşkilatçılıq, qonaqpərvərlik, mədəni-mənəvi dəyərlər minlərlə idmançının, nümayəndə heyətləri üzvlərinin qəlbini rıq-qətə gətirdi, milyonlarla televiziya tamaşaçısının böyük marağına səbəb oldu. İyunun 12-dən başlayaraq 17 gün davam edən bu möhtəşəm idman bayramı 28 iyun axşamı Bakı Olimpiya Stadionunda təntənəli mərasimlə sona çatdı

...Stadionda hamı - mərasimin təşkilatçıları, iştirakçıları, idmançılar və tamaşaçılar öz yerini tutub. Sonuncuların əhval-ruhiyyəsinədən məlum olurdu ki, 17 oyun günü, maraqlı və gərgin keçən yarışlar, idmançılarımızın parlaq çıxışı onların ürəyincədir...

Bəli, Azərbaycan bu oyunlarda 21 qızıl medal sevincini yaşayıb. Avropanın ən böyük idman yarışlarının ikincisi olmaq qürurvericidir. İdman həvəskarlarını bağlanmış mərasiminə gətirən əsas amillərdən biri də məhz bu böyük qələbədən doğan sevinc və iftixar hissi idi.

Vida şousu...

Bakı Olimpiya Stadionunda qurulan əsas səhnə açılış mərasimində olduğu kimi, bənzərsizliyi, genişliyi ilə diqqəti çəkirdi. Əsas və yardımçı səhnələr buta formasında işlənilib LED diodları ilə işıqlandırılmış, stadion üzərində ümumi uzunluğu 250 metr, yükqötürmə qabiliyyəti 7,5 ton olan xətlər çəkilmişdi. Mərasimin təşkili üçün 20 ölkədən avadanlıq gətirilib, stadionda 800 səsgücləndirici quraşdırılıb. Bir sözlə, təşkilatçılar maraqlı və yaddaqalan bağlanmış şousu hazırlamışdılar.

Bədii rəhbər **Ceyms Hedli** bağlanmış mərasimin ideya və məzmununu belə ifadə edirdi:

"Mərasim ənənəvi və müasir Azərbaycan mədəniyyətinin vəhdətini nümayiş etdirərək diqqəti gələcəyə yönəldir. Biz keçmişin müasir dövrü necə formalaşdırdığının və gələcəyə necə təsir göstərdiyinin şahidi oluruq. Müasir dövrün musiqisi, rəqsi, memarlığı milli ənənələrdən qaynaqlanır və yaranan ahəngdarlıq insanı ilhamlandırır. İlk dəfə olaraq Avropa Oyunları 50 ölkəni yarış meydanlarında bir araya gətirdi. Bu axşam Oyunların uğurunu və idmançıların zəfərini qeyd edirik. Odlar Yurdu Azərbaycan öz alovunu dünya ilə bölüşdü. Onun işığı hamımızın qəlbində yaşayır".

Şounun təşkilində iştirak edən 1600-dən çox könüllünün əksəriyyəti azərbaycanlıdır. Həmçinin 17 xarici ölkədən könüllülər, 28 ölkədən 300 nəfərdən çox yaradıcı heyət və 34 ölkədən müxtəlif sahələrdə ixtisaslaşmış 1000-dək mütəxəssis cəlb olunub.

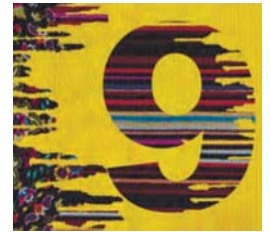
Bağlanmış mərasimi şeypur səslərilə başladı. Tamaşaçılar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevi, xanımı - "Bakı - 2015" ilk Avropa Oyunları Təşkilat Komitəsinin sədri Mehriban Əliyevanı, Avropa Olimpiya Komitəsinin prezidenti Patrik Hikini, Bolqarıstan Prezidenti Rosen Plevneliyevi, Rusiya Dövlət Dumasının sədri Sergey Narişkini, Lixtenşteyn parlamentinin sədri Albert Friki, Avropa Olimpiya Komitəsinin, Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin nümayəndələrini, Avropa Olimpiya ailəsinin üzvlərini alqışlarla salamladılar.

"Oyanış" – ilmələrin sehri ilə

Azərbaycan müxtəlif rənglər, insanlar və ənənələr vəhdətindən ibarət zəngin xalça təsiri bağışlayır. Yaradıcı heyət "Oyanış" adlandırılan mərasimi məhz bu ideya əsasında qurub. Stadiondakı ekranlarda rəngbərəng xalça ilmələri canlanır. Görkəmli rəssam Faiq Əhmədinin bənzərsiz xalçalarının naxışı 10-dan 0-dək rəqəmlərə çevrilir və geri sayım başlayır. Sıfır göründüyü an işıq əsas səhnədəki iki müğənninin üzərinə düşür. Xor onlara qoşularaq Azərbaycanın dövlət himnini yeni simfonik aranjemanda ifa edir.

Azərbaycanın dövlət bayrağı stadiona gətirilir və Avropa Olimpiya Komitəsinin bayrağının yanında ucaldılır.

...Mərasimin "Transformasiya" adlanan başlanğıc hissəsi Azərbaycan musiqisi, rəqsi və memarlığının müasirliyin enerjisi və gücü ilə zənginləşdirilmiş ənənələrini tərənnüm edirdi. Ətrafa xalq musiqisinin sədaları yayılır və ona müasir müğənnilər səs verirdi.

Rəmzimiz – “Qız qalası”

Səhnədəki üç nəhəng heykəl fırlandıqca musiqinin ritmi dəyişirdi. Açılan hər bir ətəyin ucundan 24 ifaçı tutur. Musiqi rok sintezinə çevrildikdə isə ənənəvi ətəklər müasir parlaq naxışlara dönür. Bunun ardınca heykəlləri hərəkətə gətirən 128 ifaçı görünür. Səhnədə dövrə vuran yüzrlə rəqqasə mozaik naxışlar yaradır. Stadionda qurulan “Qız qalası”nın divarları aralanır və tamaşaçının gözü qarşısında Bakının yeni rəmzi olan “Alov qüllələri” canlanır. Bu səhnə müasirliyin keçmişdən qaynaqlandığını ayani şəkildə təcəssüm etdirir.

Stadionun ekranlarında nümayiş olunan qısa bir film öz enerjisi, ruh yüksəkliyi və fədakarlıqları ilə ilk Avropa Oyunlarının uğurla keçməsinə töhfə verən 12.500 alovqoruyan könüllüyə minnətdarlıq ifadəsi kimi canlanır.

Arenada “Çal-oyna” xalq mahnısının melodiyası eşidilir. Azərbaycan Dövlət Uşaq Filarmoniyası xorunun ifa etdiyi bu mahnı 17 gün ərzində qəlbimizi idman ustalığı və cəsarəti ilə fəth edən 6 min atletin şərəfinə səslənən bayram havası təsiri bağışlayır.

Mahnının sədaları altında stadionda bayraqlar daxil olurlar. Qarşı-qarşıya hərəkət edən iki cərgənin birinin önündə Olimpiya Oyunlarının vətəni Yunanistanın, digərinin önündə ilk Avropa Oyunlarının ev sahibi Azərbaycanın bayraqları dalğalanır. Uşaq xorunun üzvləri sülh və birlik rəmzi olan su zanbaqlarını komandaların bayraqlarlarına verirlər.

Tamaşaçılar tribunalar önündən keçən “Bakı - 2015”in iştirakçı ölkələrinin nümayəndələrini alqışlayırlar. İdmançıların birlik və dostluq rəmzinə çevrilən paradı başa çatdı. Onlar stadionda dövrə vurub tribunlarda yerlərini tutdular.

Bakı 2015 – həmrəylik və dostluğun təəcəssümü

Azərbaycanın birinci xanımı, "Bakı - 2015" ilk Avropa Oyunları Təşkilat Komitəsinin sədri Mehriban Əliyeva mərasimdə çıxış etdi.

Birinci Avropa Oyunlarının uğurla başa çatması münasibətilə hər kəsi təbrik edən Mehriban xanım Əliyeva ötən 17 gün Azərbaycanın tarixində əlamətdar və unudulmaz günlər olduğunu vurğuladı:

"Biz ilk Avropa Oyunlarının ölkəmizdə keçirilməsindən fərəhlənirik. Qürur hissi duyuruq ki, Azərbaycan öz üzərinə götürdüyü öhdəliyi cəmi iki il yarım ərzində reallığa çevirdi və bu böyük idman tədbirini ən yüksək standartlara uyğun keçirdi. Son 17 gün ərzində biz Avropa dövlətləri arasında birliyin, həmrəyliyin və dostluğun şahidi olduq".

Birinci xanım xalqımıza qələbə sevincləri yaşadan idmançılarıımıza, eləcə də Oyunlarda iştirak etmiş bütün atletlərə təşəkkürünü bildirdi:

"İlk Avropa Oyunlarını belə bir yadda qalan idman festivalına çevirdiyinizə görə minnətdaram. Siz möhtəşəm çıxışlarınızı həvəslə, cəsarətlə və incəliklə bizə bəxş etdiniz. Bu, Sizin Oyunlardır və nailiyyətləriniz bizi həqiqətən ilhamlandırır".

Avropa Oyunları ideyasını reallığa çevirən Avropa Olimpiya Komitəsinə, Oyunların Təşkilat Komitəsinin üzvlərinə və bütün beynəlxalq tərəfdaşlara nümayiş etdirdikləri sadıqlıq və fəaliyyətə görə minnətdarlıq ifadə olundu.

Avropadan öz komandalarına dəstək vermək məqsədilə gəlmiş çoxsaylı azarkeşlərə, Oyunların könüllülərinə ayrıca təşəkkür düşür:

"Siz qələbələri qeyd etdiniz. Siz məğlubiyyət zamanı təsəlli verdiniz. Siz Oyunlar üçün istək, coşqu və dostluq mühitini yaratdınız. Mən gözəl könüllülərimizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Siz olmadan biz bu tədbiri keçirə bilməzdik. Sizin həvəsiniz və peşəkarlığınız "Bakı - 2015" ruhunu canlandırmaqda bizə yardımçı oldu. Ölkəmizin böyük gələcəyi olan bu cür istedadlı gəncləri var. Xarici könüllülərimizə də "çox sağ ol" deyirik. Siz bütün Avropadan Azərbaycana gəldiniz ki, bu tarixi tədbiri təşkil etməkdə bizə kömək edəsiniz və idman, dostluq festivalının bir hissəsi olasınız. Azərbaycan öz qollarını və ürəyini Avropaya açdı. Biz köhnə dostlarımızı salamladıq və yenilərinə qazandıq. Bu axşam biz hamınızla sağollaşıırıq. Lakin Sizi Azərbaycanda gələcək tədbirlərdə yenidən görməyə ümid edirik.

Gələn il Bakıda 42-ci Şahmat Olimpiadası və "Formula-1" Avropa Gran-pri yarışları keçiriləcək. 2017-ci ildə biz dördüncü İslam Həmrəylik Oyunlarını qəbul edəcəyik. Nəhayət, 2020-ci ildə futbol üzrə Avropa çempionatının matçları şəhərimizdə təşkil olunacaq.

Bu axşam biz məşəli söndürəcəyik və ilk Avropa Oyunları başa çatacaq. Belə bir idman və dostluq bayramı başa çatdığı zaman mən ölkəmizdən və xalqımızdan böyük qürur duyduğumu bəyan edirəm. Bu 17 gün hər zaman xatirimizdə qalacaq. O, nəsillərə qalacaq, tariximizin yadda qalan məqamı olacaq".

“Bizə möhtəşəm idman bayramı bəxş etdiniz”

Sonra Avropa Olimpiya Komitəsinin prezidenti **Patrik Hikki** çıxış edərək 17 günlük möhtəşəm idman bayramını bölüşən hər kəsə təşəkkür etdi:

- *“Avropa Oyunlarını alovlandıran qığılcım məhz Odlar Yurdundan gəldi. Azərbaycan, sən bizim səmimi və qonaqpərvər ev sahibimiz oldun. Prezident İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın rəhbərliyi ilə “Bakı - 2015” ilk Avropa Oyunlarının Əməliyyat Komitəsi çox gözəl arenaları hazırladı. İş fəaliyyətinin dəqiqliyi qızıl medallar standartına uyğun oldu. Bütün bunlar cəmi 30 ay ərzində təmin edildi. Belə bir böyük layihənin reallaşdırılmasında nümayiş etdirdiyiniz yekdilliyə görə hamınıza minnətdarıq. Siz komandalarınızı idman arenalarında ən yüksək nəticələri əldə etmək üçün ilhamlandırdınız. Siz bizə möhtəşəm idman bayramı bəxş etdiniz.*

Avropa fərqliliklər və böyük rəqabət, müxtəliflik, idman və yarışma qitəsidir. Lakin burada, Avropa Oyunlarında biz ümumi inamla, ümumi bayraq altında toplaşdıq: idman və Olimpiya ideallarına doğru addımlamaq bizi ayıran yox, daha çox birləşdirən məkana aparır. Bu, bütün gələcək Avropa Oyunlarının əsaslanacağı Oyunlar oldu. Avropa Olimpiya ailəsinə və dünyadakı dostlarımıza tam əminliklə deyirəm: Azərbaycanın gələcəyi parlaqdır. Avropa Oyunlarının gələcəyi parlaqdır. Beləliklə, indi mən minnətdarlıq, qürur və böyük nikbinlik hissi ilə “Bakı - 2015” ilk Avropa Oyunlarını bağlı elan edirəm”.

Azərbaycan muğamını tərənnüm edən həzin kamança səsi

Çıxışlar zamanı fonda gözəl musiqi səslənirdi. Onu Avropanın istedadlı musiqiçilərindən biri olan Kristian Ştaynhauzer bağlanış mərasimi üçün məxsusi bəstələyib.

Stadionun monitorlarında daha bir qısa film nümayiş olunur. Film Azərbaycanın yaxın illərdə ev sahibliyi edəcəyi böyük tədbirlərdən – 2016-cı il “Formula-1” Avropa Qran-pri yarışlarından, 2017-ci il İslam Həmrəylik Oyunlarından, 2020-ci il futbol üzrə Avropa çempionatının final mərhələsi matçlarından və Bakının görməli yerlərindən bəhs edirdi.

...Səhnədə dünyamızın gələcəyi təsvir olunur. Bu, gəncliyin enerjisidir. Rəqqas səhnədə bir enerji qığılcımından hərəkətə gəlir. Onu rəqqasəyə, daha sonra isə başqalarına ötürür. Beş yüzdən çox ifaçı diod lampalarla bəzədilmiş altıbucaqlı lövhələri başları üzərində tutaraq səhnəyə daxil olur. Onlar hərəkət etdikcə lövhələr əvvəlcə qrafik ekvalayzer, daha sonra şanagülü formasına düşərək müxtəlif heyratəmiz obrazlar yaradır.

Musiqi getdikcə həzinləşir və tamaşaçıların diqqəti səmaya yönəlir. Üzərində altıbucaq formalı işıq zolaqları olan sirk halqalarında akrobatik hərəkətlər ifa olunur. İfaçılar tədricən yerə enir və bu zaman səhnədə çıxış edənlər şouya qoşulurlar. Əllərində əlvan rəngli bayraqlar olan 75 nəfər səhnə boyunca hərəkət edir. Nizamla hərəkət edən altıbucaqlı lövhələr birləşərək buta formalı üç səhnəni təcəssüm etdirən obraza çevrilir. Sonda “Bakı - 2015” birinci Avropa Oyunlarının rəmzi olan nar ağacının qrafik obrazı yaranır.

Stadionun monitorlarında 17 günlük yarışların əsas məqamları nümayiş etdirilir. Tamaşaçılar ruh yüksəkliyinin, sevincin, qələbə və məğlubiyyətin doğurduğu hisslərin, idman arenalarında yaranmış dostluğun şahidi olurlar.

Stadiona Azərbaycan muğamını tərənnüm edən həzin kamança səsi yayılır. Əsas səhnədə Atəşgah məbədi ucalmağa başlayır.

Qeyd edək ki, Avropa Olimpiya Komitəsinin qərarına əsasən bundan sonra keçiriləcək Avropa Oyunlarının məşəli öz odunu bu yarışların təməlini qoymuş Bakıdan – Atəşgah məbədidən alacaq.

“Simurq quşu” əfsanəsi...

Məbədin damında dayanmış qum rəssamı Simurq quşu əfsanəsindəki “həyat ağacı”nı çəkir və bu sahədə heyratəmiz şəkildə canlanır. 76 rəqqas qum üzərində çəkilən təsvirlərə mütənəsb xoreoqrafik hərəkətlər nümayiş etdirir. Rəssam yaxınlaşan tufanı təsvir etdikdə rəqqaslar külək və dalğaları canlandırırlar. Daha sonra o, qum üzərində quş fiqurları çəkir və səhnədə Oyunların iştirakçısı olmuş 50 ölkəni təcəssüm etdirən 50 quş görünür və onlar bir yerə toplaşaraq əfsanəvi Simurq quşuna çevrilir.

Musiqi getdikcə daha təntənəli xarakter alır. Qum rəssamı indi alov rəsmləri çəkir və səhnəyə alov dilimlərinə bənzər qanadları olan rəqqaslar çıxır. İfa kulminasiya məqamına çatdıqda Simurq quşu heyratəmiz şəkildə alovlanır və stadionun mərkəzində şölə saçaraq yanmağa başlayır.

Bu möhtəşəm səhnə məşhur əfsanənin motivləri əsasında qurulub. Səmadan tamaşaçıların üzərinə Simurq quşu əfsanəsindəki oyanış və dirçəliş toxumlarını əks etdirən yanar köz – işıq diodları səpələnir. Beləliklə, 17 günün kulminasiya nöqtəsi yaxınlaşır, birinci Avropa Oyunlarının alovu sönməyə başlayır. Yavaş-yavaş sönməkdə olan bu alovun ətrafında 50 iştirakçı dövləti təmsil edən 50 uşaq dayanır. Onlardan biri Oyunların alovu ilə çırağını yandıraraq onu digər uşaqlarla bölüşür. Çıraqlar bir-bir yanır.

Sonra səhnənin mərkəzinə yaxınlaşan alov ifaçıların yanından keçir və onların da çıraqları yanmağa başlayır. Bu çıraqların asıldığı nəhəng çilçirək səmaya yüksəlir. Stadion möhtəşəm işıq selinə qərqr olur. Buradan belə bir məna çıxır: Avropa Oyunları alovunun zərrəciklərini qəlbimizdə daşıyıb dünya ilə paylaşsaq, o da Simurq quşu kimi ölməz olacaq.

Bu təsirli səhnələr Martin Rozenqarten və Kristian Ştaynhauzerin Azərbaycan xalq mahnısı “Sarı gəlin”in motivləri əsasında aranjiman etdikləri “Lanterns” musiqisi ilə müşayiət olunur. Musiqi Şirzad Fətəliyevin ifasında balabanda səslənir.

Stadionda müasir rəqslər və mahnılar, ecazkar görüntülər bir-birini əvəz edir. Məşhur musiqi qruplarının və xarici estrada ulduzlarının ifaları əsl bayram ovqatı yaradır. İdmançılar tribunlardan meydançaya axışır, rəqs edənlərə qoşulurlar. Bu səhnə birlik və dostluğun daha bir parlaq nümayişinə çevrilir.

Möhtəşəm atəşfəşanlıq başlayır. Bakı səmasını nura boyayan al-əlvən fişənglər ilk Avropa Oyunlarının başa çatmasından xəbər verir. “Bakı – 2015” tarixə çevrilir.

“İdman və incəsənət”

“Avropa haqqında düşüncələr”

Azərbaycan rəssamlarının əsərlərindən ibarət bu sərginin keçirilməsində məqsəd ölkəmizə gələcək qonaqları və yerli sakinləri Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyasının fondunda saxlanılan dəyərli əsərlərlə tanış etməkdir.

Ekspozisiyada Mikayıl Abdullayev, Nadir Əbdürrəhmanov, Lətif Feyzullayev, Əyyub Hüseynov, Nəcəfqulu İsmayilov, Davud Kazimov, Nadir Qasimov, Ağa Mehdiyev və başqa rəssamların 70-dən çox əsəri nümayiş olunur.

Sərgiyə baxarkən insan özünü Avropanın müxtəlif guşələrində hiss edir. Bu əsərlər vasitəsilə hər bir ziyarətçi Azərbaycan rəssamlarının Avropa haqqında düşüncələrinin şahidi olur.

Ötən əsrdə Azərbaycan rəssamları dünyanın müxtəlif ölkələrinə, o cümlədən Avropaya yaradıcılıq səfərləri edir, bunların nəticəsi olaraq Bakıda təşkil olunan hesabat sərgiləri əsl sənət bayramına çevrilirdi. Rəssamlarımız oradan böyük əsərlər üçün ilkin material rolunu oynayan etüdlərlə dönür, zaman-zaman yaratdıqları əsərlərdə təəssüratlarını əks etdirməklə yanaşı, Azərbaycan rəssamının düşüncə və xəyallarındakı Avropa ilə gerçək Avropanın ortaq müstəvisinə nail olurdular və təqdim olunan sərginin “Avropa haqqında düşüncələr” adlandırılması, digər məqamlarla yanaşı, vurğulanan nüansı ehtiva edir.

Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində təşkil edilmiş bu sərginin ekspozisiyasına Xalq rəssamları Xalidə Səfərovanın "Velosiped yarışı", "Yaxtalar", Ələkbər Rzaquliyevin "Güləş", Toğrul Nərimanbəyovun "Zavod stadionu", rus rəssamları Aleksandr Denyekanın "Gənclik", Fyodr Antonovun "Stadion" əsərləri daxil edilib. Qeyd edək ki, tama-

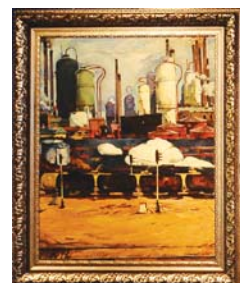

şalarımızda müxtəlif zaman, məkan forma, üslub təəssüratları yaradan bu sərgi iyunun sonunadək davam etdi.

"Zamanın rəngləri"

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin və "Qalereya 1969"-un təşkilatçılığı ilə yaradılmış bu sərgidə görkəmli Azərbaycan rəssamlarının əsərləri nümayiş olunurdu.

Sərgi turistləri və ölkə vətəndaşlarını qalereyada saxlanılan qiymətli əsərlərlə tanış edirdi. Azərbaycan təsviri sənət tarixində mühüm yer tutan, tarix və memarlığımızın əks olunduğu bu sərgidə Azərbaycan rəssamlığının tanınmış nümayəndələrindən M.Abdullayev, V.Səmədova, T.Nərimanbəyov, B.Mirzəzadə, M.Rəhmanzadə, Abdullaxıq, M.Tağıyev, O.Sadıqzadə, M.Cəfərov, C.Qasımov və başqalarının əsərləri vardır. Hər biri böyük ustalıqla işlənmiş bu rəsmlərin orijinal bədi və kompozisiya həlli, koloriti xüsusilə diqqət çəkirdi.

“Əsrlərin yaddaşı”

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə “Dan” - Beynəlmiləlçi Gənclər İctimai Birliyi “Bakı – 2015” Birinci Avropa Oyunları ərəfəsində Azərbaycan milli geyimlərinin təbliğinə həsr olunmuş “Əsrlərin Yaddaşı” adlı layihəni gerçəkləşdirdi.

Layihə çərçivəsində çəkilmiş promovideoda Azərbaycan milli geyimləri, xalça, kəlağayı, zinət əşyaları, suvenir kuklalar və şirniyyatı arasında olan əlaqələr, onları incə tellərlə bir-birinə hörən bağlar təsvir edilir.

Layihənin əsas məqsədi: “Bakı – 2015” Birinci Avropa Oyunları ərəfəsində Azərbaycanın milli geyimləri, xalq sənətinin növlərindən olan xalçaçılıq, zərgərlik, kəlağayı kimi milli tarixi-mədəni dəyərlərinin real və virtual aləmdə təbliği vəzifələri: Azərbaycan vətəndaşlarının tarixi, mədəni və mənəvi dəyərlərimizə həssaslığının artırılması, yüksək vətəndaş keyfiyyətlərinin formalaşması, Azərbaycanın milli-

mədəni qatlarının qorunub – təbliğ olunmasının əhəmiyyətinin xarici qonaqlara çatdırılması...

“Azərbaycan milli geyimləri” sərgisi

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin elan etdiyi birinci qrant müsabiqəsi çərçivəsində “Gənclərin təhsil, təlim, peşə və inkişaf Mərkəzi” İctimai Birliyi tərəfindən “Bakı – 2015” I Avropa Oyunları ərəfəsində “Azərbaycan milli geyimləri layihə sərgisi” də həyata keçirildi.

Bu, I Avropa Oyunları zamanı turistlərə, çoxsaylı idmançılara, digər nümayəndə heyətləri və yerli azarkeşlərə, milli adət-ənənələrimizin, geyimlərimizin, ümumən mədəniyyətimizin təbliği, layiqincə tanıtılması üçün gözəl bir fürsət oldu.

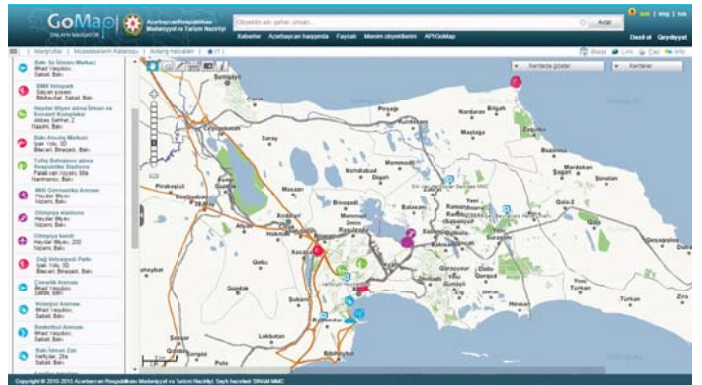
Milli rəqs nümunələri fonunda 20-dən artıq qadın, kişi və uşaq milli geyimlərimizdən olan kəlağayı, papaq və digər əşyalar sərgiləndi, milli geyimlərin təsvir olunduğu 10-dan çox tablo nümayiş etdirildi. Ziyarətçilər istədiyi milli geyimdə şəkil çəkdirirlər. Layihə sərgi müxtəlif ictimai yerlərdə, hotellərdə, mədəniyyət ocaqlarında nümayiş etdirildi, geyimlər barədə ziyarətçilərə ətraflı məlumat verildi.

Reklam-çap məhsulları

Turistlərin Bakı şəhərində rahat hərəkət etmələri, istədikləri yerləri tapa bilmələri məqsədilə GoMap.az naviqasiya sistemi əsasında mobil qurğular üçün proqram təminatı hazırlanıb. Proqram iOS və Android sistemləri üzərində işləyən qurğulara yüklənib.

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin birbaşa dəstəyi ilə yaradılmış “GoMap.az”-da ilk Avropa Oyunlarının keçirildiyi bütün idman obyektlərinin ünvanları qeyd edilmiş, həmin obyektlərə getmək üçün avtobus marşrutu xətləri göstərilmişdir.

Oyunlar çərçivəsində xarici qonaqlar arasında yayılması məqsədilə ümumilikdə 18 adda reklam-çap məhsulları sifariş edilmişdi.

Azərbaycanın turizm potensialını əks etdərən və müxtəlif mövzuları əhatə edən “Bakının kafe və restoranları”, “Muzeylər, qoruqlar və qalereyalar”, “Teatrlar, kinoteatrlar və konsert zalı”, “Parklar” adlı yeni reklam-çap məhsulları, Bakı və Mingəçevir şəhərlərindəki 20-dən artıq məntəqədə ödənişsiz olaraq yayılmışdır.

“Milli geyimlərimizin dünəni və bu günü”

Bu layihədə – sərgi vasitəsilə xarici idmançı və turistlərə Azərbaycanın zəngin mədəniyyətinin bir parçası olan milli geyimlərimizi və milli rəqslərimizi əyani olaraq nümayiş etdirmək və bu barədə dolğun məlumat verilir.

Paytaxtın “Azneft” meydanından başlayan tədbirə şəhər sakinləri də qatılaraq, milli geyimli oğlan və qızların rəqslərini izləyirlər. Bakı Xoreografiya Akademiyası tələbələrinin və “Rasimlər” folklor qrupunun iştirakı ilə təqdim olunan rəqs kompozisiyaları hər məkanda böyük maraqla qarşılanır, şəhər sakinləri və turistlər də rəq-

qslara qoşulurdular.

“Yallı” rəqsinin sədaları altında əl-ələ verən iştirakçılar əsl bayram əhvalı yaradır. “Sarı gəlin” və digər xalq mahnıları xeyli diqqətə səbəb olurdu.

Tədbir “Azneft” meydanından “Fəvvarələr” meydanına qədər milli geyimli gənclərin yürüşü ilə davam etdi, milli musiqilərimizdən ibarət konsert proqramı nümayiş etdirildi. Turistlərə və şəhər sakinlərinə Azərbaycan bayrağı, ölkəmiz haqqında buklet və kitabçalar, mədəniyyət və tariximizi əks etdirən müxtəlif suvenirlər paylanıldı.

Bakı 2015-in xoşbəxt anları fotoların yaddaşında

“Kiçik QalArt” qalereyasında birinci Avropa Oyunlarına həsr olunmuş “Bakı - 2015”: Xoşbəxt anlar” adlı fotosərginin açılış mərasimi keçirildi. Sərgi “Arts Council Azerbaijan” (“Azərbaycan İncəsənət Konsulluğu”) və Avropa Oyunlarının rəsmi tərəfdaşı olan “Azərbaycan Coca-Cola Bottlers” şirkətinin təşəbbüsü, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə təşkil edilmişdi.

Tədbirin qonaqları arasında ikiqat paraolimpiya çempionu İlham Zəkiyev də var idi. Mərasimdə çıxış edən “Arts Council Azerbaijan”ın rəhbəri Dadaş Məmmədov,

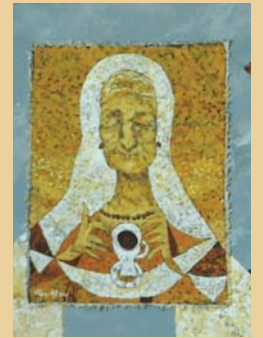
“Coca-Cola” şirkətinin nümayəndəsi Qabil Əhmədov müsabiqə və sərgi barədə məlumat verdilər. Bildirildi ki, sərgidə 16-30 iyun tarixində keçirilmiş fotomüsabiqədə seçilmiş fotolar nümayiş olunur.

Fotolar Avropa Oyunları zamanı yaşanan ən xoşbəxt anları və emosiyaları, idmançıların və azarkeşlərin sevincini əks etdirir. Fotolar özünəməxsus adlar altında nümayiş olunur və sanki həmin anları bir daha xatırladırdı.

Tədbirdə fotomüsabiqənin qalibləri mükafatlandırıldı. Birinci yerə “Qürurveri-

ci hisslər” fotosuna görə Rüstəm İsmayilov, 2-ci yerə “Tapşırıq yerinə yetirildi” adlı fotoya görə Bakı Media Mərkəzinin əməkdaşı Vüqar İbadov layiq görüldü. Üçüncü yeri isə 2 nəfər – “Əhsən qızlar” fotosuna görə Bəkir Dəlləkov və “Bakı - 2015” fotosuna görə Mirsadiq Hüseynov bölüşdürüb. Qaliblərə diplomlar və hədiyyələr təqdim edildi.

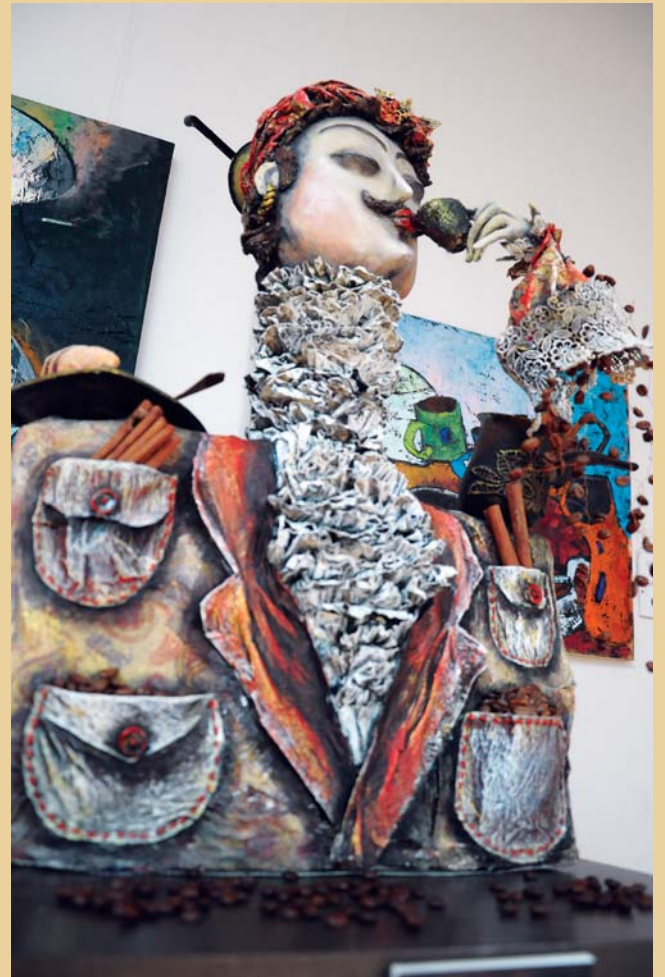
“Qəhvə rəngi”

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin təşkilatçılığı, “Cofe planet” şirkətinin dəstəyi ilə Muzey Mərkəzinin Sərgi Qalereyasında keçirilən bu sərgi həm də nazirliyin böyük “art-layihə”si çərçivəsində müasir rəssamlığın inkişafına bir təkandır.

Sərginin ekspozisiyasına rəngkarlıq, qrafik, heykəltəraşlıq, batika, instalyasiya əsərləri və müəllif kukllar daxildir.

Sərgidə 100-dən çox tematik rəsm əsərinin nümayişi ilə yanaşı tanınmış dizayner Nadya Taziyevanın kofe rəngində geyim kolleksiyası da maraqla qarşılandı.

Bakıdakı “Art Villa” qalereyasında – Azərbaycanın Əməkdar rəssamı, YUNESKO Rəssamlar Federasiyasının üzvü, Beynəlxalq “Sülh səfiri” Əşrəf Heybətovun “Cənub şəhər və insanlar” adlı fərdi sərgisində Bakı və onun insanlarından bəhs edən 30-a yaxın əsəri nümayiş olundu.

Media kəndində Mədəniyyət və Turizm Mərkəzi

“ Bakıda keçirilən I Avropa Oyunları ilə əlaqədar “Media” və “Atletlər” kəndində Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyilə Mədəniyyət və Turizm Mərkəzi yaradıldı. Mayın 29-dan fəaliyyət göstərən mərkəzin əsas işi burada yerləşdirilən xarici KİV nümayəndələrinə Azərbaycanın turizm potensialını təbliğ etmək, paytaxt Bakı ilə yanaşı, bölgələrdə inkişaf etmiş turizm infrastrukturunu haqda məlumatlar vermək idi

Hər iki mərkəzdə Azərbaycan Turizm və Menecment Universitetinin tələbələri müraciət edən turistlərə müxtəlif xarici dillərdə cavab verir, onları maraqlandıqları məkanlar haqqında məlumatlandırır.

Mərkəz səhər saat 8:00-dan 11:00-a, axşam saat 18:00-dan 22:00-dək xidmət göstərirdi. Burada ziyarətçilərə Azərbaycan, rus və ingilis dillərində hazırlanmış 18 adda buklet-broşur təqdim olunurdu. Bakı şəhəri, Azərbaycanın regionları, turizm növləri, muzeylərimiz, teatrların gündəlik repertuari, konsert müəssisələrində baş tutacaq proqramlar və s. haqda şifahi məlumatlar verilir.

Gün ərzində təkcə Mədəniyyət və Turizm Mərkəzinə 100-ə yaxın xarici turist yaxınlaşırdı. Mərkəzdə turizm təbliğatının əyani şəkildə aparılması üçün promo video-çarxların yayımlandığı monitorlar da quraşdırılmışdı.

Monitorlarda Azərbaycan xalq musiqiləri, muğamlarımız fasiləsiz olaraq səsləndirilir, ölkəmizin tarixindən, milli mədəniyyət, musiqi, mətbəxi və turizm imkanlarından bəhs edən videoçarxlar göstərilirdi. Hər iki mərkəzdə “City Sightseeing Baku”-nın təşkilatçılığı ilə həyata keçirilən şəhər turu haqda da məlumat verilir, mərkəzdə, həmçinin, xarici ziyarətçilər audio-bələdçi qulaqcıqlar vasitəsilə 6 dildə təsvir olunan Azərbaycan turizm portal - www.azerbaijan.travel saytını touch-screen vasitəsilə həm seyr edə, həm də məlumatları istədikləri dildə eşidə bilirdilər. Mərkəzdə Azərbaycan Xalça Muzeyinin təşkilatçılığı ilə yaradılmış “Azərbaycan el sənəti” sərgisində xalça, xalça məmulatları, bədii metal, tikmə, milli geyim nümunələrini əks etdirən fotosəkillər nümayiş olunurdu.

Azərbaycan paytaxtı ənənəvi Şərq və Qərb elementlərini özündə birləşdirən əsrarəngiz, qeyri-adi bir şəhər obrazıdır!

Türkiyənin məşhur Anadolu Agentliyinin foto-jurnalisti **Cem Öksüz:**

"Bakıya bundan öncə də bir neçə dəfə gəlmişəm. Şəhər çox dəyişib, gözəlləşib. Mən Bakını doğma İzmirə bənzədirəm. Amma İçərişəhərin gözəlliyi daha cəlbedicidir. Bu məkan ölkənizin nə qədər qədim tarixə malik olduğunun sübutudur. Bu yığcam "İçəri" şəhər bizdə daha gözəl təəssüratlar oyatdı və mən onun şəkillərini ayrıca instagram sahifəmə yerləşdirmişəm. İnsanlar Bakıya, xüsusilə İçərişəhərə o qədər maraq göstərdi ki... Hətta mənə zəng edib maraqlananlar, Bakının memarlıq quruluşunu Londona bənzədənlər də oldu. Mən Bakıya valeh oldum və istədim ki, buranı başqaları da görsün. Avropa Oyunlarında çox gərgin işləməyimə baxmayaraq onları sosial şəbəkədə yerləşdirməyə müvəffəq oldum. Hətta mənə, sən belə bir şəhərdə olduğun üçün xoşbəxt insansan - deyə, yazanlar da var. Düşünürəm ki, bu gedişlə Bakıya turist axını çoxalcaq".

Türkiyənin İstanbul şəhərinin NTV Sport Televeziya kanalının müxbiri **Mehmet Sevinc:**

"Mən London Yay Olimpiya Oyunlarında da iştirak etmişəm və bu oyundakı təşkilat səviyyəsi, demək olar, o oyundakının eynidir. Düzü, biz, Bakıda idmanla bağlı tədbirin be-

lə yüksək səviyyədə keçiriləcəyini gözləmərdik. Təşkilatçılıq, könüllülər, insanların xoşuma gəldi. Paytaxtınız isə o qədər gözəldir ki, sadəcə valeh oldum! Türkiyəyə döndükdə, bütün dostlarıma, "Bakıya gedin və onu görün"- deyə, söyləyəcəm. Bizim yaşadığımız "Media kəndi" isə elə yüksək səviyyədə qurulub ki, insanı məftun və məmnun edir. İndi bir arzum var; kaş ki, media kəndində qaldığım mənzili mənə verəydilər. Bu evin pəncərəsi gözəl mənzərəyə açılır və o qədər rahatdır ki, heç ayrılmıq istəmirəm".

Rusiya Boks Federasiyasının saytında jurnalist kimi çalışan **Boris Valiyev:**

"Bu günə qədər 9 dəfə Olimpiya Oyunlarında olmuşam. Təşkilatçılıqda heç bir fərq görmürəm. Bilirsiniz, bu oyunlar ərafəsində, elə indi də, tez-tez belə bir sual verilir: "Avropa Oyunlarının keçirilməsi vacib idi-mi?" Buna hər kəsin özünəməxsus cavabı var. Məsələn, mənə dünya idman aləmində Asiya Oyunları, Amerika Oyunları varsa, bu niyə olmasın? Bu siyasi konfliktlər dövründə Avropa Oyunları çoxdan olmalı idi - biz hətta bir qədər gecikmişik. Qonaqpərvər Bakının ilk Avropa Oyunlarına ev sahibliyi etməsi ilə ölkələr, insanlar arasında da daha gözəl münasibətlər quruldu. Axı idman həm də sülh deməkdir. Hər gün yarışlar haqqında saytımıza məlumat göndərirəm. Oyunlar bitdikdən sonra öz

təəssüratlarımla bağlı məqalə yazacağam. Özünüz də görürsünüz ki, burada jurnalistlərə işləmək üçün bütün lazımi şərait yaradılıb. Təcrübəli idman jurnalisti kimi dəyardım ki, Bakı bu böyük idman tədbirinin öhdəsindən layiqincə gəlsin.

ABŞ-ın "Getti Images" kompaniyasının fotojurnalisti
Tom Peniqton:

"Məsələn, üzgüçülük hovuzu çox xoşuma gəldi. Biz burada böyük heyətlə təmsil olunuruq. Jurnalist kimi də işləmək asandır; çünki bütün lazımi şərait yaradılıb. Bu günə qədər dünyanın çox ölkəsində olmuşam. Düşünürdüm ki, "Bakı Şərq şəhəridir" - amma biz onun kosmopolit olduğunu gördük. Ölkənizə ilk dəfədir gəlirəm. Həmkarlarımla qərara aldım ki, Bakı - səyahət etmək üçün çox maraqlı şəhərdir. Amerikaya qayıtdıqdan sonra Bakının fotosesiyasını nəşr edəcəyəm".

Monteneqronun "PINK-M" televiziyasının idman redaktoru
İqor Çulatiç:

"Nəqliyyat, Media kəndi, arena, idman məkanları daxil olmaqla, təşkilatçılıq çox yüksək səviyyədə qurulub. Könüllülər bizimlə olduqca gözəl davranırlar. Bu mənim Bakıya ikinci səfərimdir. Birinci dəfə buraya ötən il - idman jurnalistlərinin konqresinə gəlmişdim. Şəhər çox gözəldir. Nadir memarlıq üslubunda tikilmiş binalar diqqəti cəlb edir. İndi dayandığımız bu məkan o qədər əsrarəngizdir ki! Qarşıda görünən Bayraq Meydanı Kompleksi, onun üzərində yellənən Azərbaycan bayrağı, Xəzər dənizi, "Kristal Hall" - bütün bunlar çox möhtəşəmdir və maraqlı harmoniya təşkil edir. Bir sıra Balkan ölkələri ilə birlikdə keçmiş sosialist dövlətinin - Yuqoslaviyanın tərkibində yaşayan insanlar Azərbaycan haqqında məlumatlıdır. Ölkənizin tarixi, üzləşdiyi Qarabağ münaqişəsi haqqında da bilirlər. Avropa Oyunlarında 25 atletimiz iştirak edir. Müntəzəm şəkildə ölkəmizə xəbərlər, reportajlar hazırlayıb göndəririk. Əminəm ki, bizim reportajlarımızdan sonra Monteneqroda Azərbaycanı - xüsusilə gənc nəsil - daha çox tanıyacaqlar".

Fransanın "Sport1" televiziyasında çalışan
Annek Satlerin Atəşgaha getmək fürsəti olub:

"Bu sirli-sehirli, nadir abidəni ziyarət etmək insanda o qədər dərin təəssürat yaradırdı ki... Mən Qobustanı və palçıq vulkanlarını da görmək istədim. Qayaüstü rəsmlər həmişə mənə maraqlı gəlib. Bakı və onun insanları da xoşuma gəldi. Bura gəlməzdən öncə təsəvvür etməzdim ki, Bakı kosmopolit şəhərdir.

Elə onu maraqlı edən də bu xüsusiyyətidir. Vətənimə döndükdə hər kəsə deyəcəm ki, sürətlə dəyişən Bakı maraqlı və gözəl şəhərdir. Onlara tövsiyəm bu olacaq: əgər şərq və qərb ənənələrini özündə yaşadan əsrarəngiz məkan görmək istəyirsinizsə, mütləq Bakıya gedin. Mən özüm də bura yenidən gəlmək istədim. Oyunların çox yüksək səviyyədə təşkil olunmasına, idmançılar və məşqlər üçün yaradılan şəraitə heyranam. "Bakı - 2015" ilk Avropa Oyunlarının möhtəşəmliyi hələ uzun illər idmançılara müsbət emosiyalar bəxş edəcək".

Serbiyadan olan media meneceri **Duşan Jivkoviç** isə ötən ilin avqust ayından Bakıda çalışır:

"Bakı maraqlı, müasir və tarixi memarlığı ilə birlikdə gözəldir! İnsanları olduqca qonaqpərvər, istiqanlıdır. Oyunlara hazırlıq çox yaxşı gedirdi. Adətən başqa ölkələrdə belə tədbirlərə hazırlıq 7-8 il çəkir. Azərbaycan isə bunun öhdəsindən qısa müddətə - iki il yarımə gələ bildi. Dövlət başçısı İlham Əliyevin dəstəyi, birinci xanım Mehriban Əliyevanın rəhbərliyi ilə Bakı Avropa Oyunları üzrə Əməliyyat Komitəsinin qısa müddətdə qurub başa çatdırdığı bu iş Bakı üçün ən böyük nailiyyətlərdən biridir. Bakıdakı mərasim Olimpiya Oyunları səviyyəsində idi, şoular isə xüsusilə unikal idi. Azərbaycan mədəniyyətini ən müxtəlif aspektlərdən əks etdirən musiqi, rəqs, xalça, od, Qobustan və digər elementlər olduqca təsirləndirici idi. Oyunlar zamanı media əlaqələrində heç bir çətinlik yaşanmadı, sürətli internet vasitəsilə informasiyalar bütün dünyaya yayıldı. Bu layihənin həyata keçirilməsi heç də asan deyil, amma ölkəniz bunu elə açılış mərasimi ilə sübut etdi".

Rusiya Milli Olimpiya Komitəsinin mətbuat attaşəsi
Konstantin Vıbornov:

"Mən vacib bir məqamı vurğulamaq istədim: Elə idman növləri var ki, onlar Olimpiya Oyunları proqramına daxil deyil və onları məhz bu Avropa Oyunlarında görəcəyik. "Bakı - 2015" Avropa Oyunları ilə bağlı artıq dördüncü dəfədir ki, Bakıya gəlirəm. Bakı, öz tarixini qorumaqla ən müasir bir şəhərə çevrilib. Son vaxtlar çoxlu sayda böyük binalar, hotellər, idman məkanları tikilib və şəhər, yaxşı mənada, çox dəyişib. Müasir Avropa şəhərinə çevrilən Bakıda tarixlik və ənənə bir yerdə cəmlənib. Belə ballı olur ki, bu sahəyə xüsusi diqqət ayrılır, bunu akkreditasiya olunan bütün ölkələrin mətbuat nümayəndələri görürlər. Buradan ölkəmizə göndərmək üçün çox mövzular var, düşünürəm ki, bu tədbir - böyük idman bayramı - uğurla başa çatacaq".

Mən karateçi “olanda...”

“Ölkəmizdə böyük təntənə ilə keçirilən Birinci Avropa Oyunları məni sevindirməklə bərabər, yaddaşımda illərlə qısılib qalmış uşaqlığımın idman xatirələrini üzə çıxardı...

Hələ məktəbdə “İdman sağlamlığın rəh-nidir” sözlərini hecalayıb oxuyan vaxtlarım idi. Yadımdadır, rəngli hərflərlə yazılmış o plakat suvağı qopmuş divarda müvazinətini güclə saxlayırdı. Həftədə iki dəfə sinif yoldaşlarımla divarın o biri üzündəki idman zalında vaxtı ötmüş idman döşəklərində mayallaq aşar, sapları çürümüş kəndirləri dartışdırar, üzü soyulmuş toplarla “ortadaqaldı” oynayırdıq. Hələ onda ortalıqda “veyillənən” basketbol topunu götürüb, səbətə atmağa da gücümüz çatmırdı.

Bu o zamanlar idi ki, vaxt-bivaxt küçə və meydanlarda “Azadlıq! Azadlıq!” hayqırıtları, “Koroğlu” uvertürası, “Ayrılıq” mahnısı səslənirdi. Azərbaycan sanki yırtıcı caynaqlarından qurtulmaq üçün çarpışırdı. Biz uşaqlar bu əhval-həyəcanı valideynlərimiz və müəllimlərimizlə birgə yaşayırdıq. Ən çox əyləndiyimiz idman dərsləri belə əhvalımızı yüksəldə bilmirdi. “Müharibə” kəlməsi evdə də, məktəbdə də bizimlə birgə yaşayırdı...

Heç vaxt unutmaram; ikinci sinifdə ikən

müəlliməmiz hamımıza əleyhqaz gətirməyimizi tapşırırdı. Səbəbini soruşanda, bir kəlmə dedi: “Bilmək olmaz...” O, sanki biz balacaları xırda-xırda müharibəyə hazırlayırdı. Düzdür, sinif yoldaşlarımdan birinin atasının hardansa tapıb gətirdiyi əleyhqazlar, əmək dərslində tən-zifdən düzəltdiyimiz maskalar aylarla şkafda qaldı, amma həmişə yüyürək getdiyimiz idman zalına nə vaxtsa - əlimizdə halva-yuxa, asta addımlarla irəliləyəcəyimiz ağılımıza gəlməzdi.

Qanlı Yanvar hadisələrində şəhidlərin ruhunu məhz idman zalında yerə süfrələr sərib ehsan paylamaqla andıq; sanki geniş akt zalının oturacaqları, tribunası bu milli kədəri bölüşməyin qarşısında aciz idi...

Təbii, idman dərslərini yalnız cansıxıcı dörd divar arasında keçirmirdik. Havalar üzümüzə gülən kimi, məktəb stadionuna üz tuturduq. “Düzlən, fərqət!”dən sonra oğlanlar futbol, qızlarsa, adəti üzrə, “ip atdı”, “ortadaqaldı”, yaxud “rezinka” oynayırdı. Amma hərdən stadionun bir kənarında dəmirdən quraşdırılmış müxtəlif ölçülü turniklərdə, hündürlüyü metr yarımaya çatan paralel qollarda və başqa idman qurğularında da məharətimizi göstərirdik. Yadımdadır, bir dəfə dərstdən sonra anamı məktəb həyatında gözləməkdən bezib (o, məktəbin kitabxanaçısı idi), stadionla - həmin o turniklərə üz tutdum. Televizorda atletlərin nümayiş etdirdiyi fəndlərə oxşayan hərəkətlər edib, birindən digərinə keçmək istəyəndə kəlləm Yer kürəsi ilə toqquşdu. Gözlərim önündə qığılcımlar parlamasa da, deyirlər, nəfəsim bir neçə saniyəlik dayanıbmış.

Həmin vaxtlar həm də kinoteatlarda Bollivud məhsullarının Yeşilçam və Hollivud filmləri ilə əvəzlənən dövrünə təsadüf edirdi. Rəhmətlik qardaşım məni ancaq Amerikanın döyüş filmlərinə baxmağa aparırdı. Mən də döyüş səhnələrinə, sanki imtahan verəcəyəm

kimi, diqqətlə baxar, sonra da bunları həyatda, sinifdə uşaqlara göstərməyə cəhd edərdim. Deyim ki, “Ekşən” virusuna yalnız bədəniz yox, bütün sinif yoldaşlarım, məhəllə uşaqlarımız da yoluxmuşdu. Hətta enlikürək, boynuyoğun qəhrəmanların ağ-qara fotolarını almaqçün günlərlə pul yığar və ya dostlarımızı dilə tutmağa çalışırdıq. Nə yaxşı ki, sonradan onların fotoları, “nakleykalari” saqqızların içindən çıxmağa başladı, yoxsa dostlarla uzun müddət küsülü qalmaq olmurdu. Kinoteatrlar fəaliyyətini dayandırandan sonra bu qəbildən olan ekran əsərlərinə baxmaq üçün nəinki kasetləri, hətta videomaqnitofonları belə dost-tanışdan kirayə götürürdük. Ailəmizin də “kinoteatr” işi rəhmətlik qardaşımın nəzarətində olduğundan, Jan-Klod Van Damm, Arnold Şvartsenegger, Silvester Stallone sarıdan “korluq” çəkmirdim.

Bu həvəsin məni qısa zamanda karateyə gətirməsi isə həm özüm, həm də ailəmiz üçün gözlənilən idi. Rəhmətlik atam məni məşqçi ilə şəxsən tanış edib, bərk-bərk tapşırırdı. Təbii ki, buna sevinir, məşq gününü səbirsizliklə gözləyirdim. İdman kostyumumun vəziyyəti o qədər ürəkaçan olmasa da, başqa variantım yox idi. Xüsusi idman çantası almağı isə ağılıma belə gətirmirdim. Çünki mağazalarda çeşidlər indiki kimi zəngin deyildi. Elə əşyalar “arxivimiz”dən – anamın nə vaxtsa Moskvadan aldığı qara, aşırma çantasını tapıb, ona yeni idman ömrü bağışladım. Beləliklə, ayda 15 manat verməklə, həftədə üç dəfə “karatenin sirlərinə” yiyələnməyə başladım.

Amma karate sevincimiz heç vaxt ailəmizdən o yana çıxmadı. Ətrafımda istehza ilə rişxənd bir-birinə qarışsa da, həvəsdən düşmürdüm. “Qız uşağının karatedə nə işi?” iradına cavab deyirdim ki, jurnalist özünü qorumağı bacarmalıdır (Bunu elə inamla deyirdim, sanki məşqdən çıxan kimi reportaj hazırlamaq

üçün qaynar nöqtlərə gedəcəkdim).

Hərçənd, neçə illərdən sonra jurnalist də oldum, amma öyrəndiyim üsulları hələ də tətbiq etməmişəm...

...Axsamlar filmlərə baxıb, gündüzləri böyük həvəslə evimizin yanındakı məktəbin idman zalına məşqə gedirdim. Qızlar birinci, oğlanlarsa ikinci növbədə məşq edirdi. Kəmiyyətə (təbii ki, keyfiyyətə də!) oğlanlarla bizim yer-göy fərqimiz vardı. Qızların yaridan çoxu rus idi və Sovet İttifaqı tam süquta uğrayandan sonra onlar da Rusiyanın müxtəlif şəhərlərinə köçürdülər; demək olar, hər həftə bir rus qızını göz yaşlarıyla yola salırdıq. Bununla belə, komandaya maraq günü-gündən artırdı. Məşqçi Tanrıverdi Allahverdiyev mehriban bir kollektiv formalaşdırmağı bacarmışdı; necə deyirlər, bir deyib, bir gülüb, bir ağlayırdı. Həmin məşqçimiz Qarabağ döyüşünə gedəndə isə Allaha yalvarırdı ki, gülləyə tuş gəlməsin.

Qızlar sinifdən-sinfə keçdikcə, ailəsindən gizlin gələnlərin sirləri açıldıqca idmanı tərk etməli oldular. Sonralar məşqə, demək olar, iki-üç qız gəlirdi.

Bəndənizsə nəinki heç bir məşqi ötürmür, hətta kimono axtarmaqda davam edirdi. O zamanlar kətan parçadan kimono tapmaq müşkül məsələ idi. Rəhmətlik atam hansı rayona gedirdisə, kimono üçün mütləq idman mağazalarına baş çəkirdi. Axır ki tapıldı, amma o kimononu doyunca geyib məşq etmək mənə nəsib olmadı. Özünü müdafiə üsullarını öyrənəndən, bir dəfə yarışda iştirak edib diplomla təltif olunandan sonra... karate ilə qəfildən sağollaşdım.

Səbəb o idi ki, idman nəhayətsiz məşq və zaman tələb edirdi. Mənimlə kitablar içində itib-batmaqdan daha çox xoşum gəlirdi. Axı jurnalist olacaqdım! Görünür, anadan idmançı doğulmamışdım. Amma bu gün özünə inam, gecenin zülmətində kimsəsiz küçədə rahat gəzə bilmək mənə karatedən qalma "qazanc"dır...

Bir də, yuxarıda dediyim kimi, həmin dövrdə qızların idmanla məşğul olması bir-mənalı qarşılanmırdı. Bəlkə də o zaman paytaxtda qızlar istədikləri idmanla məşğul ola bilirdilər, Şirvan şəhərində isə rəsmi fəaliyyət göstərən yalnız Şahmat Məktəbi idi.

Amma... rəhmətlik atamın şahmat xəstəliyi, nədənsə, irsi olaraq mənə keçməmişdi. Odur ki, kitab-dəftəri qarşıma töküüb, gecəmi gündüzümə qatmağa başladım. Bununla belə, hər dörd ildən bir keçirilən yay, qış olimpiya oyunlarının nəinki açılış və bağlanış mərasimlərini, bütövlükdə yarışları ötürmürdüm. Möhtəşəm açılış mərasimlərinə baxdıqca isə... Bəli, mən həmin tədbirin keçirildiyi ölkələrin mədəni-mədəni irsilə yaxından tanış olmaqla, həm də o ölkələrlə qürur duyurdum. Necə ki, Avstraliya, Yunanıstan və Çində keçirilən Yay Olimpiya Oyunlarının açılış mərasimləri xatirimdə dərin izlər buraxıb...

Amma hər dəfə "bəş mənim ölkəmin varlığı hanı?" (S.Vurğun) - deyə fikirləşirdim də...

Həmişə düşünürdüm ki, görəsən, nə vaxtsa bu cür idman təntənəsini hansısa ölkədə bilavasitə öz gözlərimlə görmək mənə qismət olacaqmı? Neçə illər işləyib pul yığmalydım ki, hansısa ölkədə keçirilən Olimpiya oyunlarının canlı şahidi olum. Düzü, bu canlı şahidliyin öz ölkəmizdə baş tutmasını çox arzulamışam. Axı, bizim dünyaya nümayiş etdirəcəyimiz zəngin mədəniyyətimiz var! Hətta bəzən bu hissdən necə vəcdə gəlirdimsə, uzaqlarda keçirilən oyunlara baxanda, həvəslənib beynimdə öz "tədbir"imizin ssenarisini, musiqi tərtibatını da qururdum.

Etiraf edim ki, ölkəmizin nəhəng idman yarışları keçirməsinə həmişə tərəddüdlə yanaşmışam. Baxmayaraq ki, müstəqillik qazanandan sonra Azərbaycan müharibə şəraitində belə siyasi-iqtisadi uğurları, idman da daxil olmaqla, müxtəlif sahələrdəki nailiyyətləri ilə dünyanın dörd bir tərəfinə səs salırdı. Bununla belə, mənə elə gəlirdi ki, yay və qış olimpiya oyunları kimi nəhəng idman yarışlarının öhdəsindən yalnız və yalnız inkişaf etmiş ölkələr gələ bilər.

...Və bu da "kaşki", "inanmazdım, "tərəddüdlə yanaşırdım" kimi arzu, ehtimal və inanmazlıqların sonu! Göründüyü kimi, dünya əhəmiyyətli tədbiri keçirmək üçün heç də "inkişaf etmiş, super dövlət" olmaq əsas deyil. 24 yaşlı Azərbaycan Respublikası yüksək və peşəkar təşkilatçılıqla Birinci Avropa Oyunlarını tarixə şərəflə yazdırma bildi!..

Etiraf edim ki, cəmi iki il müddətinə ərsəyə gələn Birinci Avropa Oyunları yay və ya

qış olimpiya oyunlarından heç də fərqlənmədi. Hər kəsin içində narahatçılıq vardı ki, görəsən, Oyunlar necə keçiriləcək? Hətta Oyunlardan öncə sosial şəbəkələrdə "Bakı 2015"-ə rişxəndlə yanaşanlar da vardı. Hələ mən dünya mətbuatını demirəm. Amma möhtəşəm açılış mərasimi Oyunların uğur lentini kəsdi.

Mənsə... bu yazımın başlığında "olanda"ma - jurnalist "priyom"uma bənd olmayın - karateçi ola bilmədim...

Amma ərazisinin 20%-i işğal altında, bir milyondan çox qaçqın və məcburi köçkünün olan bir ölkəmiz mənim və milyonlarımızın arzusunu həyata keçirməyi bacardı! Bu cür nəhəng tədbirin uğurla baş tutması üçünsə ilk növbədə, yüksək iradə və idarəçilik tələb edirdi ki, başda Prezident İlham Əliyev və xanımı - Birinci Avropa Oyunlarının Təşkilat Komitəsinin sədri Mehriban Əliyeva olmaqla, minlərlə könüllü işçi qrupu bunu bacardı.

Ölkə başçısı və ailəsinin Oyunları canlı izləməsi nəinki atletlərimizi, hətta tamaşaçıları da ruhlandırır, inamını daha da artırır. Cənab Prezidentin və xanımının nəinki idmançılarımızı, habelə müxtəlif ölkə təmsilçilərinə diqqət və qayğısı digər ölkələrə böyük nümunə oldu. Bütün bunlar hər bir azərbaycanlıya qürur hissi yaşatdı. Gündüzlər yarışları canlı izləyənlər axşamlar sosial şəbəkələrə üz tutub Azərbaycanla fəxr etdiklərini dönə-dönə təkrarlamaqdan yorulmurdular; hər kəs ürəyində böyük qələbə, güvənc sevincini daşıyırdı.

17 gün ərzində idman salonlarında minlərlə tamaşaçının, ekran önündə milyonlarla izləyicinin bu cür sevinci, coşqusu bilirsiz bir də nə vaxt olacaq? Qarabağ işğaldan azad olundu! Deyirlər, sevinc sevinc gətirər...

Amin!

P.S. Qaribədir, Bakı 2015 - Birinci Avropa Oyunlarında yeganə izləmədiyim idman yarış - muradına yetə bilmədiyim karate oldu...

P.P.S. Məktəbdə beş-altı saat donadona oturduğumuz sinif otaqları, hətta bizə sağlamlığın rəhnini anlatmağa çalışan o idman zalı hazırda əla təmirlə şagirdlərin ixtiyarındadır. Adamın hər-dən o məktəbə yollanıb, sinifdəki yəni partalarda oturmağı, idman zalında məşq etməyi gəlir... ♦

Ülviyyə Heydərova

Salam, Səs!

Xəyalımda bir "təsnif"lik susarsanmı, - sözüm var Sənə...

Öncə, Sahibinin “qarasına” bir-iki kəlmə:

- Sən ürəklər hakimi, qəlblər fatehisan! Çənlibelli baş ıgıdımızın dəli nərəsinə timsal “ay aman-aman” zillərin zövq xanlarına aman verməz, huş-guş paşalarını mat qoyub, dəliqanlı cayılları hayıl-mayıl eylər! Aşıq Cünun saz-avazına bənzər “a yar-a yar” bəmlərin hicr dərdli aşıqlara vüsəl əcri bəxş edər. “Ey dad-ey dad” ladlı sızıltı-qımıltıların ixtiyar qocalara-qarılar axirət sevdalı sevgilər pıçıldar, qaçılmaz Haqq dünyası haqda süftə-nübar hekayətlər söylər...

...Sən – neçə illərdir muğam-ifa dünyamıza Sultanlıq etmədə, mənə, neçə gündü Sənin ecəzkar Səs-sədanla bağlı düşüncələrimi – “dəstgah”lardan geniş, qış gecələrindən uzun, “Məcnundan füzun” mətləbləri necə, nə cür yığcamlaşdırıb, bu yazıya nətəər ayaq vermək “zülm”ü çəkmədə...

Beləliklə, bayaqdan alçım-alçım, ariş-əriş gəldiyim bu sentimental “giriş”dən belə bir mental çıxış: –

(Bu nə “zalim”lik, Alim?!)

Adam da öz xalqını bu qədər dərin dəryalara qərq edərmə, qadam?!.

Qadir bir Sənətkar bəndə də öz fəqir sevrələrinə bu dərəcədə ləzzət əziyyəti verərmə, zalim?!.

Sənin bu səhhət SƏSin həm də “illət”mi ki, – sədananda millət nəfəs alıb-verə bilmir?!.

Bu nə sirdir ki, Sənin ifa-oxularınla fikir-zikir toxularının cəmindəki “iksir”ə nəinki məlum komediyadakı (“Kimyagər”) personajların prototipləri olan müasir “həriflər” və “milli musiqi qını” kimi qınaqlardan çəkinən ariflər, hətta, sadəcə isim kimi daşıdığın adın real təmsilçiləri – alimlər belə heyran qalırlar!..

Sən – Allahın səslə sirab xəndə bir bəndəsisən, ya hikmət dolu Bəhlul Danəndəsi?..

...Hələ “qorabışirən” ayın - avqustun orta göbəyində doğulmağını demirəm (Desəm, deməzlərmə: yuxarıdakı qızmar “zalim”liklər mücəssəməsi olan bu canlı alov qışın zimistanında doğulmayacaqmış ki!)...

Bu an “Şahnaz”dakı şaqraq bir zəngülənə xəyallandı, ardınca yadıma keçmiş bir telefon zəngim düşdü. Beş il bundan irəli – yandırıcı günlərin birində – təbrik və bir müsahibə üçün zəng etdim, dedin, inciməzsənsə, bir-iki tezinciyən jurnalist var, onlarla görüşüm, sonra...

Bu an ürəyimdə “nəysə” dedim...

Xalq isə min illərdi “Yük əyməsə, daş qürbətə düşməz” deyir...

Bir kərə – “dəstgahi” söhbətlərimizin bir “təsnif”ində bu zərb-məsəlin mahiyyətinə vardığımız da yadında olmuş olar, zirvə SƏSlimiz! Dedik, tarixən döyüş meydanlarında udmuş bu xalqı siyasət masaları arxasında uduzdurublar; qədim “İpək yolu” mənbəyindən ta müasir “ərəzi meydanı” bölgüsünəcən! Adına “İpək yolu” de-

yilən o başəri maqistralın bayraqdar-ovsardarı bizim babalarımız ola-ola, məzənnə-düzənnə səhmdarları əcnəbi gödəniyyət dəllalları olublar. Karvanlarımızın “həm ticarət, həm ziyarət” məqsəd-məramlı, maddi mədəniyyət halallı o baş-bu baş yüklərinə “biznes” deyilən nəhs-nəflər qatıblar. Yüklər əyilib-aşmasının deyər, oğurlanıb-yüngülləşmiş taylar üstünə daş qoyulub və o baş-bu başda atılan o daşlar qürbətlərə düşüb...

...İndi (öz ləhçənlə desək), ay qadon alim, həmin o qədim “İpək yolu” Azərbaycan dünyanın “Mədəniyyət yolu”na, “İqtisadiyyat yolu”na çevrilib.

Və bu da “İdman yolu”! Sən – mütəvazö bir sənətkar kimi, bəlkə də yalnız bunun fərqi, biz hamımız isə Vətənimizdə keçirilən bu İLK Avropa Oyunlarının Sənin SƏSinlə açılışının fərqi! Keçmiş yüklərimizi yüngülləşdirənlərin Səni – deməli, Muğamımızı belə ağırlamaları necə də xoş...

İndi bu xalqın zaman-zaman əydirilmiş yükü düzəlir, ay öz ilahi muğam aləmində başəri folklorla ultralığı qovuşduran bəndə! Sənin Bakı Olimpiya stadionuna “uçan xalça” üstündə gətirildiyin anda bizim milli-mədəni şöhrət karvanımız neçə-neçə telekanallarla dünya səfərinə çıxdı. Bu yeni Mədəniyyət fəthliyimizin bayraqdarı Sən oldun, Sənətkar!

Yox, ustad, bu dəfə – bu yazının lazımı məqamına çatanda, mən də “tezinciyən”lərdən biri qırımında zəng edəcəm və mütləq görüşəcəyik! Nədən ki, artıq Sən – tək elə qədim möcüzələr Şərqində deyil, müasir dünya sivilizasiyasının gözü olan Avropa üçün də fenomen-sən. Xüsusilə də, Birinci Avropa Oyunlarının açılışındakı qeyri-adi Səs və Vizuallıq möcüzənlə! Görək bu barədə “eksklüziv” müsahibəmizdə özün nə deyəcəksən...

Haləlikə, “retro” - müsahibələrdən - Frag-ment-lər...

Yəni, 50 illiyiniz ərəfəsi və ondan üç il sonrakı müsahibələrimizdən qalanlar, o vaxtdan bəriki tədbir, toy-büsat, efir-ekran “surət”lərinizdən əxz etdiyim nüanslar.

...Hə, görəsən bu yaşdamı da o vaxtkı fikirdəsiz ki, əsas məsələ söhbətə nədən başlamaqda deyil, necə başlamaqdadır? Görəsən, mübahisə-müzakirə etdiyimiz “məhək daşı” məsələsinə indi necə baxırsız? Yəni “köhnə kişilər” məsələsi. Mən deyəndə ki, bir vaxtlar xanəndə-sazəndələr deyərmişlər, elə danışma, Xan əminin qulağına çatır, özünü elə aparma, Cabbardan, Seyiddən ayıbdı, Siz də öz sir-sifət və təhər-tövrünüzlə onların ruhu qarşısında bağır basıb: “- Həə, Allah onlara rəhmət eləsin! - demişdiz. - İndilər onların sənətlərinə yaxın olanlar var, amma çəki-çəkəndirmə zabitələrini “deyəmmə-

rəm”. Özü də bu qorxu qorxmaq deyil. O nəhənglərin dövründə də çox dəbdə olanlar olub, amma bugünün dürbini ilə baxsaq, onları o ustadların səsinin gedib çatdığı uzaqlıqda da görmərik. Belələri “ustaddan ayıbdır” qanacağıının özünü ayıb sayırlar. İndi alayı bir demokratiya dövrüdür; kim gecə nə düşünür, səhər çıxarır bazara. Özü də iş bundadı ki, həməm bu “təzənırx” bazarda o qəlp mallar çox vədə xalislərdən “xod” gedir...

Sonra mən bir “çətin çatan söz” zarafatı etdim:

– **Camaat deyir, Alim hərdənbir Azərbaycanda da olur...**

– Hesab elüyün ki, başa düşmədim.

– **Yəni, səfərlərdə çox olursuz.**

– Aydındı... Belə getsə, bir gün sensasiyalayacaqsız ki, ay camaat, Alim Qasımov Azərbaycana gəlib!

– **Aha, bu, ciddi söhbətə keçid üçün pis zarafat olmadı.**

– (gülümsəyir). Deməli, pratakol söhbəti də eliyəcəyik?

– **Ara-sıra. Məsələn, “Azərbaycan mədəniyyəti və dünya”, “Muğamat və əcnəbi bəşərat”, “Alim və qastrollar”...**

– Belənçi çətin suallar (barmağını sinəsinə döyə-döyə) bu Alimlik döyül, əsl alimlərləkdir. Bu çoxmaddəli sualın axırncı bəndindən bir çıqqan danışa bilərəm ki, bu da Şamaxıdan başlayıb, Səmərqəndlərdən keçib, gedib çıxır Amerikalara, nə bilim, Fransa, İngiltərə, Almaniya, Belçika, İspaniya, Braziliya, Honq-Konq, Yaponiya, İran-Turanlara...

– **Bu güzarlardan bir gileyiniz yox ki?**

– Niyə, Allaha şükür, hər şey yaxşıdı. Qabaqlar çox yerdə ancaq çörəkpulu verirdilər, indi, məşallah, təşkilatçılarımızın sayəsində çox yaxşıdı. Özü də axı, bunlar həm də xəmiri milli mədəniyyət-mənə-

viyyat məsələlərinə yığrulan səfərlərdir, - xeyli vaxtdı Azərbaycan sənətinə cəfəkeşlik edən Mehriban xanım Əliyevanın sayəsində. Çıxışlarımız da ki, çox yüksək səviyyədə alınır, qərribə-qərribə şeylər olur...

– Məsələn?

– Məsələn, “Allahu Əkbər”in qurtardığı, oxu-ifa məsələlərində “uzundərə” çilikdən uzaq o ölkələrdə hər konsertdən sonra mənə yaxınlaşıb, qərribə-qərribə vurğunluqlar eləyirlər həmişə. Bir dəfə - hər ölkə nümayəndələrinə yarım saat vaxt verilmiş bir konsertdən sonra keçirilən banketdə - bizim dövlətin, nazirliyimizin və bəndənizin ünvanına bir saat tost dedilər.

“Ən yaddaqalan isə bu oldu ki, bir yapon qadın bizim çıxışlarımızı, elə muğamın öz məqam-səviyyəsində dəyərləndirdi. Dedi ki, Azərbaycan muğamı **“cənnətdən gələn səs”**di. Bu, mənə indiyəcən eşitdiyim çox ütlü təriflərdən, fikir-zikirlərdən güclü təsir etdi...

– Alim, belə bir rəy var: muğam ən çox başları, qalan digər musiqilər isə, daha çox, ayaqları tərpədir. Oralardadı belə məqamlar olur?

– Oralara təzə-təzə gedəndə, bu zalım muğamatın “öldüm-öldüm” məqamlarında görürdüm başlarıyın ritm tuturlar, mənə də belə gəlirdi ki, bizi doluyurlar. Amma yaşlaşdıqca gördüm yoox; bizim muğam doğrudan da başdəbərdən, cansilkəliyə eşq imiş!

– Bayaqqı “anlaşılmazlığa” bir də qayıdaq: “Qastrollarda o qədər olursuz ki...”

– Bunun taxsırı mənə deyil, artıq bütün dünyanın sevməyə başladığı muğamlarımızdadı...

– Yox axı, muğamlarımızı dünyaya çoxdan ayaq açdırmışdılar...

– Mən elə şeyləri bilmərəm...

– Onda, bildiyiniz məsələlərdən danışaq. Məsələn, çağımızın beynəlxalq mənəvi sənət Sarayında möhtəşəm Muğam Odası qazanmış Alim Qasimov ilk yuvası, beşik “planeti”, “hələ heç kim” olduğu dövrü barədə balaca bir “doklad” edə bilərmə?

– Deyəcəklərimi ütüləməyəcəksiz ki?

– Yox.

– ...Bax, mən uşaqlıqda kefindənkeçən “aşiq-aşiq” ustası olmuşam, siqareti siqaretə calamışam, tinlərdə oturub tum cırtlamışam və bütün bunları birdən-birə tərgitmişəm. Qaldı “ilk yuva”ma, bu barədə dəstgahlamayacam; ora mənim axirət dünyamdı. Vəssalam...

– Totalım, o çağkı canbirqəlb dostlarınızdan biri o vaxt çıxıb gələydi bu şəhərə, oxuyub olaydı böyük adam və oralarda qalmış bu “statistik” Alimi heç yada salmayaydı. Deməzdizmi ki, “filankəs yaman yekəlib”?

– Əgər o, görüb-görüşməyə ləzzətçil adam olardisa, yanmışdı-ğimdan mütləq deyərdim.

– Bəs elə isə, Alim Qasimov özü kiminsə nəzərində “yekəlməyib” ki?

– Mən nə karəyəm ki, özümü Allahın o düzünəqulu bəndələrindən, toz-torpaqdan savay heç nəynən çirkənlənmiş insanlardan yekə tutam? Öz də uşaqlıq dostluğu - əsgərlik, tələbəlik (deyilənə görə, qar-qazamat) dostluqlarının hamısından əfəldi. Qoy bunu sizlərin dilünən bir aranjiman eliyib deyim ki, bu da elə ilk məhəbbət kimi bir şeydi - çox şirin, amma artıq “getmiş qatar”. Əslində, mən hələ də özümü onlardan biri hesab edirəm; bir az suçuyam, bir az bağbanam, şoferəm, fəhləyəm...

– “Xalq artisti” və “suçu”?..

– Necə bəyəm, noolub, xalq suçu, xalq bağbanı olmaz? Bizim

kimi çalib-oxuyanları, sizin kimi yazıb-pozanları həmən o xalq taxıl-çıları, xalq qırınçıları yedizdirib-geyindirmirmi? Hə, zəhmət olmasa cavab verin də...

– **Biz sual verənlik...**

– Verin də.

– **Yox, mənim işgüzar mövzum “Xalq artisti”nə dairdir. Məsələn, bu ümumaləm Səs ovaxtkı o ala-tala məhəllələr-də, dərə-təpələrdə neyləyirmiş, necə ərş-gürşlənirmiş?..**

– İndilər necədisə, o vaxtlar da eləncik. O vaxtlar indiki kimi müsabiqələr, Allahın bəzi bəndələrinə verdiyi arx-arx səslərin axarını tutub çay-çay dəryaya çəkən sarbanlar olmasa da, “bisavad” kənd-kəsək “münsif”çilər vardı. Onlar mənə deyirdilər, a bala, çıx get yuxarıya, bu dərələr sənin səsiyi udacaq...”

– **Ay Alim hey, yaqın ki, ev-eşik küncünə çəkilib öz-özü-nə ağlayan uşaq görmüsüz?**

– Həlbətdə! Göydən-zaddan enməmişəm ki! Elə onlardan biri də mən özüm. Oxəntərə zıqqıldadığım olub ki!

– **Hə, bax o sayaq bir küncə çəkilib özünüzçün oxuduğunuz da olubmu?**

– Bununçün, day qıraq-bucağa nöş çəkilirəm, – mən elə camaatın içində özümə də konsert verirəm də! Amma hərdən özümü imtahana çəkməkçün təklidə gərənayladığım da olur.

– **Sizinçün əlçatmaz adam varmı?**

– Bunlar ancaq sənətkarlar ola bilər.

– **Bəs Sizə əli yetməyənlər...**

Mən özümü əliyetməz adam hesab etmirəm.

– **Yox, var. Özü də onlar nə qohum, nə həmyerli, nə kolle-qadılar ki – ərək edələr, nə jurnalistdilər ki – bir yol tapıb görüşə bilələr, amma Sizinlə ünsiyyətə əşhədi-ehyacları var...**

– Yazın ki, mənim qapım, mənim ürəyim onların üzünə həmişə

açıqdır. Amma bir şərtlə: məni tərif, mənə sevgi ilə vaxtımızı yelə verməyə. Allah-bəndə, sənət-halət söhbətləri edək...

– **Bildiklərinizdən bir az danışdız, indi də bir “bilmədiyiniz” barədə...**

– O, nədi elə?

– **Bu... budur ki, rəhmətlik Qədir “köhnə” materialdan “Sona bülüllər” adlı yeni bir özəl saray yaratdı...**

– Allah rəhmət eləsin o Səs oğlu Səsə!..

– **Hə, amma ton-betonu hamıdan bol olan Alim hələ də “qızılkoma” xalq mahnılarımızdan birini rekonstruksiya edərək “villa”lamayıb...**

– ...Bu, həm bir qismət işidi, həm də Qədir Rüstəmovlara o eşqi verən Əhsən Dadaşov, Əhmədخان Bakıxanov kimi əjdaha ustadların...

– **Təvazökarlığa bənd olmadan xalqın neçə faizini öz dinləyiciniz hesab edirsiniz?**

– Ruhu dədə-babalarımıza bağlı olanların hamısını...

...Bu ara onun öz aləminə qapıldığını hiss etdim; deyəsən, bir konsertdə yüzbir ifadan yorulmayan sənətkarı mənim (də) hərdən yol verdim “bəytərfi” suallar bir az bıqdırmışdı. Amma bir azdan “indiki üst-başı açıq şou aləminin də şərikəndiyi sənət bazarında Alim Qasımov “piştaxta”sının vəziyyəti necədir” sualıma şövlə qoşuldu: “– Ni-yə, şükür, kasadlıq deyil. Əksərən məccani olan o “piştaxta”ya maddicə əliaşağı, mənəvicə kalan “alıcılar” daha çox yaxınlaşıb...”

Gördüm, qarşılıqlı bir sağollaşma ab-havası yaranıb, soruşdum ki, Alim Qasımovçün “xalq sevgisi və dövlət qədir-qiyəti” tandeminin hansı birinci? Dedi, “heç bir rəngsiz-filansız deyim ki, mən bunların ikisini də birinci hesab edirəm. Xalqın sevgisindən ruh, şən-şöhrəti həmişə uca dövlətimizin qayğısından isə həm də hərəkət alıram...” ♦

Tahir Abbaslı

Alim Qasimov

– Azərbaycan muğamının ən müqəddir ifaçılarından biri!

Dünyanın ən nüfuzlu qəzetləri onun dünya dinləyicilərini valeh edən ecəzkar səsi, ovsunlu nəfəsi, orijinal ifa tərzı haqda çox yazıblar. Rusiyanın nüfuzlu musiqi tənqidçisi Artemi Troitski öz musiqi icmalarından birində yazıb: "Alim Qasimovun heyranedici, coşqun səsi, qeyri-adi zəngulələri unudulmaz hisslər oyadır... Alim Qasimov muğam sənətini regional çərçivədən çıxararaq beynəlmiləl səviyyəyə qaldırıb, dünya mədəniyyətinin sərvətinə çevirib, dünyanın müasir mənəvi prosesinə qatmağa müvəffəq olub".

Alim Qasimov həm də YUNESKO-nun xüsusi musiqi mükafatına layiq görülmüş, adı Şostakoviç və Penderetski, Bernsteyn və Messian, Rixter və Makkeba, Menuhin və Şankar kimi bənzərsiz ustadlarla bir siyahıya düşüb.

Azərbaycanın dövlət başçısı tərəfindən "Şöhrət" ordeni ilə təltif edilmiş Alim Qasimovun yer üzünün bütün muğam ifaçıları arasında ən yüksək beynəlxalq mükafatlara layiq görülməsi Azərbaycan muğamının da uğurudur; bilicilərin "musiqi həqiqət, muğam isə onun istinadgahı, məbədidir" sözlərilə qiymətləndirdiyi Azərbaycan muğamının!..

Alim Gasimov – is one of the greatest singers in Azerbaijan!

The best influential newspapers in the world have written more about his wonderful voice, magical respiration and the original playing style. The prestigious music critic of Russia Artemi Trotski in one of his musical reviews writes: amazing, passionate voice, unusual warbling of Alim Gasimov creates unforgettable felling...

Alim Gasimov, who raising mugam art from regional to international level turned it world cultural heritage and succeeded to add it to the modern spiritual process of the world.

Alim Gasimov also was awarded with a special music prize of UNESCO. So, his name is listed unique masters such as Shostokovich and Penderetsk, Bernsteyn and Messian, Rikhter and Makkeba, Menuhin and Shankar.

Alim Gasimov who awarded with "Shohrat" order (Order of Honor) by President of Azerbaijan and with the highest international prizes amongst all mugham singers of the world; he is also the success of Azerbaijan mugham. The wise evaluated Azerbaijan mugham with this expression: "Music is truth; maugham its foothold and temple"!..

Unudulmaz Naxçıvan təəssüratları...

“ 14-16 iyun 2015-ci il tarixində Cəlil Məmmədquluzadə adına Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatrında “Qurtuluş dastanı” adlı pyesin premyerasına dəvət aldım...

Hava limanına düşdüyüm an məni valeh edən mənzərəni bir xeyli seyr etdim. Ətrafı qoynuna almış yamyaşıl qazonlar, gül-çiçəklə əhatə olunmuş təbiət gözəlliyi içində nizamla cərgələnmiş taksilər, uniformalı sürücülərin kübar davranışları, qarşılayanların təbəsümü, göz oxşayan səliqə-sahman xüsusi bir ovqat yaradır, Muxtar Respublikadakı nümunəvi idarəçilik, qanunların aliliyinə hörmətlə yanaşma, stabil durum və firavan həyat tərzı haqda insanda yüksək təəssürat oyadırdı.

Buradakı ekoloji təmizliyi, ciyərlərə məlhəm havanı, yaşıllığı, küçələr boyu göz oxşayan gözəlliyi, yaraşıqlı binaları, rahat və sakit yaşam mühitini, müsbət aurayı, insanların bir-biri ilə mehriban, gül-lərüz münasibətilərini gördükcə düşünürdüm: müstəqillik illərində necə böyük uğurlara nail olmuşuq!

15 iyun Milli Qurtuluş günündə Naxçıvan MR Ali Məclisinin sədri

Vasif Talıbov tamaşa ərafəsi və sonrası görüşləri zamanı səmimi idi, bir anlıq böyük Heydər Əliyevin əsərə baxarkən sənətkarlarla canlı ünsiyyətini, dərin məzmunlu çıxışlarını xatırladım.

Hörmətli Vasif müəllim söylədiyi dəyərli fikirlərindən: “...Təbrik edirəm, hamınızı – müəllifi də, rejissoru da, musiqi tərtibatçısını da, aktyorları da! Böyük zəhmət çəkilib... Əsər mükəmməldir, həqiqəti tərənnüm edir... Ədəbi əsərlər tarixi sənədlərdən daha yaxşı yaşada və təqdim edə bilər... Bu əsərdə də tarix olduğu kimi və bədii əlavələrlə əks olunub. Bu əsər yüksək bədii keyfiyyətə malik olduğu kimi, rejissor işi və aktyorların oyunu da peşəkarlıqla təqdim olunur... Müəllifin uğuru bir də ondadır ki, əsərə çox gərəkli epiloq vermişdir. Bu epiloq əsərin mahiyyətini tam ifadə edir...”.

Naxçıvanda olduğum müddət ərzində müxtəlif yerlərdə gəzintidə oldum. Muzeylər şəbəkəsi isə məni heyran etdi. Qeyd edirəm ki,

“Buradakı abidələr təkcə varlığımızı və dövlətçiliyimizi yox, həm də zaman-zaman ölkəmizin iqtisadi qüdrətini təcəssüm etdirir”

Heydər Əliyev

Naxçıvanın özü bütövlükdə açıq səma altında təbii, unikal bir muzeydir. Dünyanın bəzi nəhəng ölkələrinin muzeylərində görmədiyim mənzərələrlə də rastlaşdım.

Lakin burada “Naxçıvan qalası” tariximizin parlaq səhifələrindən biri kimi nəinki Naxçıvanın, naxçıvanlıların, ümumən Azərbaycanın fəxarət mənbəyi hesab edilə bilər.

Ulu öndər Heydər Əliyevin 80-ci illərdə Naxçıvanda ucaldılmış möhtəşəm büstünü, bu böyük şəxsiyyətin həyat və fəaliyyətini əks etdirən muzeyi ziyarət edərkən, ötən ərin 80-ci illərinin ikinci yarısında Akademik Milli Dram Teatrının heyəti ilə Naxçıvana qastrol səfərinə gəldiyim illəri xatırladım. Muzeydə şahidi olduğum mənzə-

ruhuna ehtiramla” adlı məqaləmi muzeyə hədiyyə edəcəyimə söz verdim.

“Naxçıvanda – istər mərkəz, istərsə də bölgələrdə dövlət orqanlarında çalışan bütün əməkdaşlar hər həftənin şənbə günü kollektiv şəkildə muzeyləri ziyarət edirlər. Bu haqda Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri cənab Vəlif Talıbovun xüsusi sərəncamı var. Bəli, xalq öz tarixini mükəmməl öyrənmək üçün muzeylərimizi döənə-döənə ziyarət etməli və muzey eksponatları vasitəsilə tariximizə aid faktlar öyrənməli, dərin məlumat toplamaq imkanını dəyərləndirməlidirlər.

rələrdən gəldiyim qənaət isə bu oldu ki, 10 may 1999-cu ildən fəaliyyət göstərən bu ünvan şəxsi sənəd və materiallar baxımından zənginliyinə görə, Heydər Əliyevə aid muzeylərin heç biri ilə müqayisə edilə bilməz. Muzeydə “Xalqımla həmrəyəm”, “Qayıdış”, “Naxçıvan yaşayır və döyüşür” bölmələri xüsusi diqqət çəkir. Eksponatlarla tanış olarkən, bələdçiyyə – Bakıya döndükdən sonra 2000-ci ildə, Tiflis Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının bərpə rəhbəri olduğum müddətdə ulu öndərlə Tiflis şəhərində çəkilmiş tarixi şəkili və həmişəyaşar ümummilli liderimizin əbədiyyətə qovuşduğu gün, könülümün diqtəsi və ruhumun sevgisi ilə yazdığım və 2003-cü ilin 17 dekabr tarixində qəzet səhifələrində çap olunmuş “Xalq atası Heydər Əliyevin işıqlı

1924-cü ildə təşkil olunmuş və 1968-ci ildə dövlət statusu almış Naxçıvan Dövlət Tarix Muzeyində 48 mindən artıq eksponat mühafizə olunur. Bu muzeydə Naxçıvan MR ərazisində arxeoloji qazıntılar zamanı aşkar edilmiş maddi mədəniyyət, tətbiqi sənət, qədim numizmatika, milli geyim, bədii tikmə nümunələri, həmçinin xalça məmulatları, qiymətli metallardan hazırlanmış zinət, məişət əşyaları, rəssamlıq əsərləri və s. nümayiş etdirilir. Muzeydə elmi-tədqiqat işləri də aparılır.

Azərbaycanın suverenliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda döyüşmüş naxçıvanlıların xatirəsini əbədləşdirmək məqsədilə 2000-ci ildə yaradılmış Xatirə Muzeyində Naxçıvan şəhidlərinin fotosəkilləri, şəxsi

sənədləri, fəaliyyətlərini əhatə edən digər materiallar, eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Milli Qəhrəmanları və Sovet İttifaqı qəhrəmanlarının fotosəkil, şəxsi əşya və onlara aid digər materiallardan ibarət 1800-dən artıq eksponat nümayiş etdirilir.

1998-ci ilin aprelində təşkil olunmuş, Azərbaycanın bütün xalça və xalça məmulatlarının, məişət əşyalarının (mis məcməyilər, saxsı və çini qablar, qədim kişi və qadın milli geyimləri və s.) nümayiş etdirildiyi Naxçıvan Dövlət Xalça Muzeyi 2010-cu ildən Heydər Əliyev prospektindəki yeni binaya köçürülüb. 2013-cü ildəki yenidənqurmada sonra isə muzeyin ekspozisiyası zənginləşdirilib və internet saytı hazırlanıb.

2002-ci ildə Naxçıvan şəhərindəki "Əcəmi" seyrangahında təşkil olunmuş "Açıq Səma Altında Muzey"ində Naxçıvan MR ərazisindən tapılmış müxtəlif dövrlərə aid qoç heykəllər, daş kitabələr, müxtəlif daş fiqurlardan və qəbirüstü sənduqələrdən ibarət 450 maddi-mədəniyyət nümunəsi mühafizə və nümayiş etdirilir.

“Məşhur Azərbaycan memarı Əcəmi Naxçıvanının şah əsəri və Naxçıvan-Marağa memarlıq məktəbinin ən dəyərli abidələrindən biri olan Möminə xatun türbəsi həmin kompleksdən dövrümüzə çatmış yeganə, amma misilsiz abidədir. Bu möhtəşəm türbə orta əsrlər Naxçıvan şəhərinin əzəmətinə bu gün də dolğunluqla əks etdirir...

Muzeylər qəbiləsi sırasında Naxçıvan torpağında doğulmuş böyük Azərbaycanın ədiblərindən Cəlil Məmmədquluzadə, Məmməd Səid Ordubadi və Hüseyn Cavid, akademik Yusif Məmmədəliyev, hərbi xadim Cəmişid Naxçıvanski və rəssam Bəhruz Kəngərlinin ev muzeyləri də fəaliyyət göstərir.

Mənə Azərbaycanın böyük şairi və dramaturqu Hüseyn Cavidin əzəmətli məqbərəsini də ziyarət etmək nəşib oldu. Heydər Əliyevin şəxsi təşəbbüsü və himayəsi ilə inşa edilmiş məqbərəni ziyarət edərkən, istər-istəməz, həmişə adını uca tutduğum sevimli müəlliməm, mərhum Turan xanımı xatırladım. Böyük Hüseyn Cavidin ömür yoldaşı Müşgünaz xanım və sevimli qızı Turan xanım mənim üçün Azərbaycanın ideal qadınlarının rəmzləri sırasındadır.

“Azərbaycanın ayrılmaz bir parçası olan bu diyar bəşər sivilizasiyasının başlanğıc nöqtələrindən biridir. Bu qədim və keşməkeşli tarixi sübut edən mənbələr və amillər isə çoxdur: İlk insanların yaşadıkları mağaralar, qədim yaşayış yerləri, erkən şəhər mədəniyyəti, möhtəşəm qala divarları, qayaüstü rəsmlər, daşdan qoç heykəlləri, xatirə memarlığının ən mükəmməl nümunələri olan memarlıq inciləri və sair.

Məlumdur ki, Naxçıvan xanlığının fəaliyyəti Azərbaycanın dövlətçilik tarixində mühüm yer tutur. Bu baxımdan, Muxtar Respublika Ali Məclisi sədrinin 2010-cu il 23 oktyabr tarixli sərəncamı ilə "Xan diki" deyilən ərazidə "Xan sarayı" Dövlət Tarix-Memarlıq Muzeyi

yaradılıb. İndiyədək "Xan evi" kimi tanınan sarayda böyük həcmdə əsaslı təmir və yenidənqurma işləri aparılıb.

Naxçıvanın simvollarından biri də "Duzdağ"dır. Bu dağ ölkəmizdə təkcə saf və təmiz duzuna görə deyil, həm də şafəverici xüsusiyyətinə görə tanınır. Deyilənə görə, hələ 6 min il əvvəl – Nuh-Nəbi dövründən buradan duz çıxarılıb. Şöhrəti dünyaya səslən "İpək yolu"ndan əvvəl Naxçıvan ərazisindən Yaxın Şərq ölkələrinə "Duz yolu" uzanıb. Qədim Naxçıvanın ən möcüzəli yerlərindən biri olan "Duzdağ"ın hər qarışında tarixin sirli-sehrli izləri gizləni. Nə xoş ki, mənə "Duzdağ"ın möcüzəsini öz gözələrimlə görmək qismət oldu.

15 iyun axşamı Milli Qurtuluş Günü münasibəti ilə təşkil olunmuş bayram konsertində iştirakım zamanı könül açan daha bir mənzərənin-rəhbərliklə xalq arasındakı səmimi bağlılığın şahidi oldum. Demək ki, möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin xalq sevgisi, xalq məhəbbəti, azərbaycançılıq məfkurəsi Naxçıvanda bütün dolğunluğu ilə ifadə olunmaqdadır!

Naxçıvan baxılan bütün nöqtələrdən o qədər maraqlı, cazibədar görünür ki, oralı olmayanlar da orada yaşamaq həvəsinə gəlir!

Naxçıvan təəssüratlarımı hörmətli oxucularla bölüşdüyüm bu yazıda onu da qeyd edim ki, mənim "Qurtuluş dastanı" Naxçıvanda tamaşaya hazırlanmamışdan öncə Naxçıvan rəhbərliyinin diqqət və qayğısı ilə "Əcəmi" nəşriyyatı tərəfindən kitab şəklində çap olunmuşdur. Əsərimin kitab şəklində çapına, Naxçıvan teatrı səhnəsində də yer alıb, tamaşaçılara uğurlu təqdimatına, müəllif olaraq premyerada iştirakıma yaradılan yüksək şəraitə və sayğı-qayğıya görə sevimli naxçıvanlılara, xüsusən, Naxçıvan rəhbərliyinə dərin minnətdarlığımı əziz oxucularıma da bəyan etməkdən qürur duyuram və təəssüratlarıma poetik təcəssümünü belə ifadə edirəm:

***Dünya dəyişdikcə dəyişdi zaman,
Al-əlvan geyindi hər tərəf, hər yan.
Nurlu insanların memarlığıyla,
Dünyaya yenidən doğdu Naxçıvan!*** ♦

İftixar Piriye,
sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

Mömine Xatun türbəsi

Səhnə sehrinin sirdaşı

Və yaxud Amaliya Pənahovanın zəngin, əlvan, bənzərsiz yaradıcılığı haqqında etüdvəri söyləmələr...

Vaxtilə milli səhnəmizin ulduzlarından olan Amaliya Pənahova haqqında yazdığım kitabın adını “Səhnə sehrinin sirdaşı” qoymuşdum. Sənətkarın ad günü münasibətilə qələmə aldığım bu yazıya da məhz həmin sərlövhəni yaraşdırdım

Soruşa bilərsiniz ki, nə üçün?

Çünki, mənim fikrimcə, səhnənin bütün sirlərinə aşina olan Amaliya xanımın portreti üçün bu üç söz daha tutarlıdır...

Çünki, mənim fikrimcə, onlarla gənc qız məhz Amaliya Pənahovanın 1964-cü ildə Nargilə rolu ilə ulduz kimi parlamasından sonra gənc aktrisanın sənət sehrinə sirdaş olub səhnəyə bağlandı..

Çünki, mənim fikrimcə, səhnə sehrinin sirdaşı olmayan bir kimsə Amaliya Panahova sənətinin vüsətini, möhtəşəmliyini, lətafətini, hüsnünü, təravətini çətin dərk edə bilər... dilimizin sehrli məqamları çoxdur və görünür, təsadüfi deyil ki, salam, sevgi, sədaqət, səmimiyyət, sərvət, söhbət, su, sovqat, sənət... kəlmələrinin, eləcə də “söz” sözünün özü “s” hərfi ilə başlayır...

Bir az dərinə gedib, bu sözlərin aktrisanın taleyi və yaradıcılığı ilə bağlılığını çözməyə cəhd edirəm...

Amaliya xanım səhnəyə böyük eşq, tükənməz sevgi ilə gəlirdi-nə və həmişə bu eşqə, bu sevgiyə sadıq qaldığına görə milyonların sevimlisidir.

Amaliya xanım səadətini səhnədə tapıb və bu səhnədən minlərlə, on minlərlə, yüz minlərlə tamaşaçısına ecazkar səadət bəxş edir.

Amaliya xanımın səhnə ilə ülfətindəki səmimiyyət onun oynadığı bütün səhnə və ekran obrazlarının ruhuna hopub.

Amaliya xanımın sərvəti Tanrının ona bəxş etdiyi tükənməz istedadıdır və nə yaxşı ki, bu sərvətdən tamaşaçılara da pay düşür.

Amaliya xanım hər səhnəyə çıxanda onun üçün bu müqəddəs məkana "salam" verib qədəm basır. Elə buna görə də səhnə onun ayaqları altında həmişə payəndaz olur.

Amaliya xanımı yaxından tanıyanlar, onunla ünsiyyətdə olanlar yaxşı bilirlər ki, sənətkarın söhbətlərinin əvvəli də, axırı da sənət və sənətə ehtiramdır.

Amaliya xanımın qəhrəman sevgili obrazlarında su saflığı, su pıçıltısının həzinliyi var.

Amaliya xanım hər yeni obrazı ilə pərəstişkarlarına əvəzsiz, təzə sənət sovgatı bəxş edir.

Amaliya xanım müqəddəs sənət məbədində öz sənət hücrəsi olan bənzərsiz sənətkardır.

Görünür, bu sehrli sözlərlə ifadə olunan digər mətləblər mənim təhtəlsiz düşüncə qatımdan boy verir. Bəlkə də həmin duyğu Amaliya Pənahovanın səhnə yaradıcılığının bu günə qədər açılmayan səhnə sirlərinin dərkedilməz, lakin canlı olduğunun təsirli təzahürüdür?!

Bəlkə də...

Amma, vallah və billah bu, "bəlkə" müəmmasından daha çox, reallıq həqiqətindən sirlənən duyğudur...

Amaliya Pənahova səhnəmizin parlaq yaradıcı fenomenidir!

Amaliya Pənahova sənət düşüncəmizin cazibədar və ecazkar paradoksudur!

Amaliya Pənahova Azərbaycan Respublikasının Xalq artistidir!

Amaliya Pənahova Bakı Bələdiyyə Teatrının bədii rəhbəri və direktorudur!

Amaliya Pənahova sənətsüənslıq doktorudur.

Amaliya Əliş qızı Pənahova millət vəkili olub, dövlət mükafatlarına layiq görüldü...

Bax, bütün bunları təsdiqləyə-təsdiqləyə, bütün bunların əzəmət çəkisini etiraf edə-edə, Amaliya Pənahova barədə yazmağa cəsarət göstərmişəm.

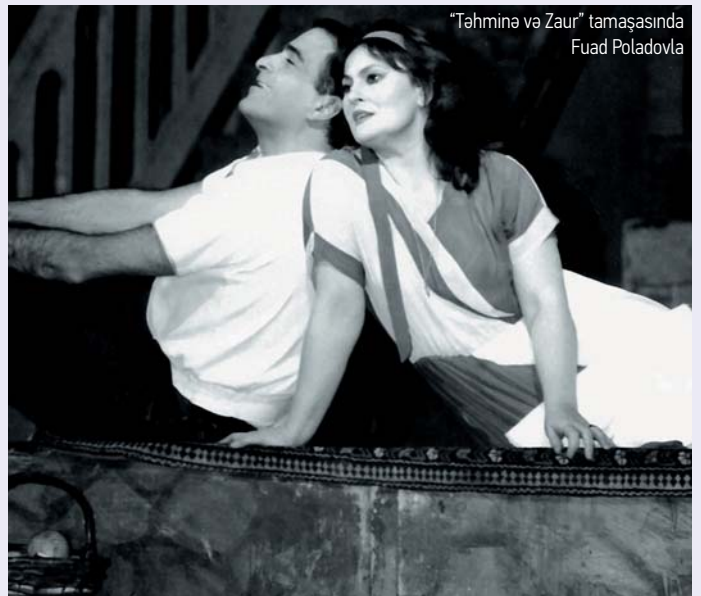
Amaliya Pənahova geniş mənada aktyorluğa, səhnəyə, sənətə, teatr sənətinə, konkret şəkildə Akademik Milli Dram Teatrına nəhəng

Ulu öndər Heydər Əliyevlə

"Babək" filmində
Rasim Balayevlə

"Təhmınə və Zaur" tamaşasında
Fuad Poladovla

və uğurlu addımlarla daxil olub. Daxil olub və elə ilk addımlarından da coşqun istedadı, yorulmaq bilməyən fədakarlığı, bəhrəli zəhmətkeşliyi ilə özünə fərdi poetika göstəriciləri, fərdi estetik səciyyələri, fərdi sənətkarlıq prinsipləri olan yaradıcılıq çıxırı açıb. Bu gün milli teatr tariximizin geniş müstəvisində bu çıxırın öz hüsn-təravəti var.

Azərbaycan milli teatrında lirik-psixoloji üslublu aktyor məktəbinin yaradıcılarından biri də Amaliya xanımdır. Gənc aktrisanın yaradıcılığının ilk ilində şövq və heyranlıqla ifa etdiyi Nargilə ("Sən həmişə mənimləsən"), Nərmən ("Unuda bilmirəm"), Reyhan ("Yağışdan sonra"), Şahnaz ("Mahnı dağlarda qaldı") obrazları lirik-psixoloji üslubun özülünü təşkil edən fundamental yaradıcılıq qələbələridir. İllər keçdikcə aktrisanın bu aktyor məktəbi daxilindəki üslubu romantik və realist aktyorluq məktəblərinin estetik səciyyələrini də mənimsəyərək daha da təkmilləşib, formalaşmış.

"Nişanlı qız" tamaşasında
Siyavuş Aslanla

İlk növbədə lirik-psixoloji üslubda fəaliyyət göstərmiş. Bununla belə, romantik faciə ("Hamlet" də Ofeliya, "Tomris"də Tomris, "Məkr və məhəbbət"də Luiza), dramatik-psixoloji ("Gecə döyülən qapılar"də Mehri ana), qroteskli satirik ("Yalan"də Şəlalə) və yumorlu ("Nişanlı qız"də Zərifə) rolların ifasında da uğurlar qazanmış. Qazanmaqla da lirik-psixoloji teatr poetikasına ifadə zənginliyi, məna genişliyi, hüsn-təravət, poetik lətafət gətirib. Onun yaradıcılığında yumor keyfiyyətləri ürəkaçan, yapışıqlı, səmimi və zərifdir. Aktrisa bu yumoru yeri gələndə kövrək ruhlu lirik-psixoloji və dramatik səciyyəli mürəkkəb xarakterlərə bacarıqla aşılaraq bilər. Eyni zamanda qroteskli, satirik səciyyəli və məsxərə çalarkı yumoristik personajları da cazibəli coşqunluqla ifa edərək, onlara romantik ruh, psixoloji ahəng və zərif lirizm verə bilər.

Zərif və coşqun emosiya malik aktrisadır. Dramatik səhnələrdə temperamentli və psixoloji cəhətdən zəngin sənətkar təsiri bağışlayır. Daxili ehtirasını kükrəyib-daşan səhnə temperamenti ilə ahəngdar vəhdətdə verməkdə çox səriştəlidir. Bu baxımdan onun Natəvan ("Xurşidbanu Natəvan") obrazını xatırlamaq kifayətdir.

Yaradıcılığında güclü və sirayətədiçi səhnə sərbəstliyi var. Tamaşanın janrından, əsərin mövzu-problematikasıdan asılı olmayaraq, improvizələrdə həmişə bacarıqlı və mənalı görünür. Yaradıcılığının bu parlaq keyfiyyəti aktrisanın ifa etdiyi səhnə surətlərinə sanballı bədilik, təbii reallıq və ünsiyyət səmimiyyəti gətirir.

"Mən mahnı qoşuram" filmi

Səhnədə baxımlı və cazibəlidir, ürəyayatımlı və könüloxşayandır, məlahətli və səmimidir. Aktrisa Akademik teatrda, eləcə də Bələdiyyə teatrında truppadakı aktyorların yaş müxtəlifliyindən, sənətkarlıq səciyyələrinin fərqlərindən asılı olmayaraq, demək olar ki, bütün sənətkarlarla səhnəyə çıxıb. Bu müxtəlifliyin qaynar yaradıcılıq prosesində yoldaşları ilə psixoloji fikir və dramatik hərəkət ünsiyyəti yaratmağı məharətlə, cazibədarlıqla bacarır. Bütün məqamlarda yoldaşlarına diqqətcildir.

Səsi və səhnə danışığı sənət həmkarlarının yaradıcılıq xüsusiyyətlərindən fərqlidir, bənzərsizdir. Obrazın xarakterinin psixoloji mahiyyətlərinə əsaslanaraq, onun ictimai və ya sosial mənsubiyyətini həssaslıqla nəzərə alaraq, səsinin psixoloji dəyişmələrini oynadığı rolun estetik mahiyyəti ilə bacarıqla əlaqələndirir.

Heç vaxt müğənnilik iddiası olmayıb. Lakin qulağa həzinlik və dinclik gətirən şirin və məlahətli səsi var, həssas musiqi duyumuna malikdir. O, tamaşalarda mahnı oxumağı cəsarətlə öhdəsinə götürən ilkin və nadir aktrisələrdən.

Amaliya Pənahovanın yaradıcılığının ikinci mərhələsi (gənclik dövründən yetkinliyə keçid mərhələsi) mürəkkəb rolların çoxluğu ilə diqqəti cəlb edir. "Şeyx Xiyabani" tamaşasındakı xanım Mahnur, "Qanlı Nigar" satirik komediyasındakı Nigar xaraktercə ziddiyyətli, sərt, həyat prinsiplərində müəyyən cəmiyyət və əxlaq qanunlarının ziddinə gedən mürəkkəb surətlərdir. Aktrisa həmin rollarda da məhəbbətlə baxılır, rəğbətlə qarşılanır, səmimiyyətlə sevilir. Çünki o, ilk növbədə real, canlı, həyatın ciddiyyətlərini ehtiva edən bitkin insan xarakteri yaradır.

İstedadı heç vaxt müəmmalı, hansısa rejissor üçün "anlaşılmaz" olmayıb. Böyük səhnəyə ilk addımından, yəni 19 yaşından aktrisanın istedadı parlaq ziya saçaraq özünü qətiyyətlə, cəsarətlə, coşqun enerji mütəhərrikliyi ilə təsdiqləyib. Bu təsdiqin geniş miqyaslı panoramasında basit çərçivəyə sığmayan əzəmət olub. İllər keçdikcə isə sənətkar bu istedadın rəngarəngliyinə möhtəşəm əlvanlıq, daha ehtiraslı cazibədarlıq, dərinlik və kamillik aşılaraq. Çılğın və sadələşən ehtirasla, məsum bakirəliklə sevən obrazların mahir ifaçısı olan aktrisa kamillik dövründə Mehri ana ("Gecə döyülən qapılar"), Medeya ("Medeya") kimi fəlsəfi-psixoloji xarakterlər yaratmaqda formalaşmış.

Amaliya Pənahova tamaşaçı alqışından, tamaşaçı məhəbbətindən, tamaşaçı sevgisindən, sənət populyarlığından heç vaxt korluq çəkməyib. Yaradıcılığının ilk illərində gənclərin, kamillik dövründə düşünən çağdaşlarının arzu və istəklərini, qayğı və problemlərini, həyat burulğanlarında keçirdikləri psixoloji tərəddüdlərini və qətiyyətli qənaətlərini öz səhnə obrazlarının timsalında zəngin axtarışlar potensialı ilə tərənnüm edib. Aktrisa populyarlıq zirvəsindən heç vaxt enməyib.

Amaliya xanımın təbəssümlü və həzin baxışları var. Həmin baxışlar tamaşaçıyı ovsun cazibəsinə sala, onu ifa etdiyi obraz barədə düşünməyə vadar edə bilər.

Kəskin təzadlı, mürəkkəb konfliktli situasiyalarda obrazın psixoloji dəyişmələrini ifadəliliklə canlandırmaqda təcrübəlidir. O, belə yaradıcılıq məqamlarında (məsələn, "Pəri-cadu"da Pəri rolunda) dramatik psixologizmi sosial-istimai tragediya elementləri ilə ahəngdar vəhdətdə birləşdirməyin peşəkarlıq vərdişlərinə ustalıqla yiyələnib.

Tamaşanın xarakterindən, kompozisiyanın rejissor qurumundan, hadisələrin psixoloji gərddişindən asılı olaraq, Amaliya Pənahovanın səhnəyə ilk gəliş mizanı gur işıq altında da verilib, yarıqaranlıqda da, hətta zülmətin vahiməsində də. Birmənalı şəkildə deyim ki, proyektor işığının verilməsi öz yerində, amma lap qaranlıqda da aktrisa səhnəyə qədəm basdığı andan gözlərinin işığı və çöhrəsinin ilıq təbəssümü ildırım kimi zülmətdən sıvrılıb çıxır. Çıxır və şığıyıb səhnəni tutur, oradan da kəpənək kimi qanadlanıb salondakıların qəlbinə qonur, ruhlara hopur.

"Tomris" tamaşası

"Medeya" tamaşası

Qılıqlı, səmimi aktrisadır. Bu, hamıya bəllidir. Bu da danılmaz həqiqətdir ki, Amaliya xanım səhnəyə ilk çıxış mizanından salonda səmimi, hərərətli iqlim, canlanma yaradır. Çox asanlıqla ürəklərə yol tapır, özünü sevdinir, ifa etdiyi obrazı diqqət mərkəzində saxlaya bilər.

Amaliya Pənahovanın bütün rollarının şəkillərini yan-yana qoyub baxanda qəribə bir bənzərliyin şahidi olursan. Necə olur-olsun, hər bir teatrsevər Amaliya xanımı o dəqiqə tanıyır. Maraqlı olanı həm də budur ki, aktrisa səhnədə heç vaxt buna təkidlə cəhd göstərməyib, lakin tamaşaçı hər hansı tamaşada onu asanlıqla tanıyır. Bununla belə, aktrisanın yaradıcılığına yaxşı bələd olan hər bir kəs onun ifa etdiyi sifətcə bənzər obrazlarda heç vaxt təkrarçılıq və xarakter eyniyyəti tapa bilməz. Əslində, aktrisanın oyununda həmin obrazları xarakterin təqdimi baxımından dəyişik salmaq heç mümkün də deyil. Çünki sənətkar onların hərəsini fərdi cizgilərlə cilalayıb. Bax, bu bənzərsizlik məhz Amaliya Pənahova istedadının tükənməzliyi, ifadə vasitələrinin rəng əlvanlılığı ilə bağlıdır.

Daxilən enerjili, qəlbən hərərətli, ruhən coşqun, ritmcə dinamik, davranışca çevik aktrisadır. Bu enerji, bu hərərət, bu dinamika, bu coşqunluq, bu çeviklik onun hərəkət plastikasında da açıq-aşkar və parlaq təəcəssüm tapır. Aktrisa daxili ritmini coşqunluğa çevirməkdə ustadır.

Musiqi dili ilə desəm, yarımton rol oynamağı xoşlamır. Obraz dramatik-psixoloji səciyyəlidirsə, aktrisa tamaşaçıyı həmin gərginlikdə saxlayır, həyəcanlandırır. Tamaşaçı personajın taleyini özünə

doğmalaşdırır. Rol tragediya surətidirsə aktrisa tamaşaçıların ən həssas duyğularını tərpətib gərginliyə çəkməkdə fərsətlidir, səriş-təlidir, təcrübəlidir. Surət lirik çalarlıdırsa, Amaliya xanım tamaşaçıların ruhuna emosional tumar çəkir. Yox, əgər oynanılan xarakter komikdirsə, deməli, aktrisa tamaşaçılara mütləq səmimi gülüş bəxş edəcək.

Yaradıcılığının ilk illərindən xaraktercə mürəkkəb, çoxşaxəli rolları oynamağa üstünlük verib. Xoşlayır ki, ifa etdiyi obrazın qəmi və həm də sevinci, fərəhli uğurları və həm də sarsıntıları, qətiyyəti və həm də tərəddüdü olsun. Aktrisa belə mürəkkəb duyğulu personajə real, təbii və psixoloji səhnə təfsiri verməkdən özü də mənəvi ləzzət duyur, ruhi dinclik tapır.

“Sirayətədiçi səhnə məlahətinə malik aktrisadır. Sənətkarın yaradıcılığında möhkəmcə təcəssüm tapmış bu məlahəti, bu məhrəmliyi hər təzə rolda yenidən təqdim etməsinə heç vaxt ehtiyac hiss olunmayıb. Çünki bu keyfiyyət Amaliya xanımın bir insan kimi mənəvi sərvətidir və külçə halında olan bu sərvət roldan-rola daha da pardaqlanır.

Bütün rollarında aktrisanın daxilindən gəlib obraza sirayət edən fəal və aramsız mənəvi coşğunluq var. Bu coşğunluq dinamikdir, canlıdır, həyatidir. Üstəlik də aktrisa həmin cəhəti hər dəfə obrazın xarakterinə uyğun tərzdə yeni çalarla, yeni məzmun və formada təqdim edə bilir.

Xaraktercə, hətta baxışlarına, ləyaqət və qüruruna görə müxtəlif bədii surətlərə səhnə həyatı verib. Onların məkrlişi də olub, məhəbbətlişi də. Sadələvhü də olub, ötkəm və sərti də. Lakin aktrisa müxtəlif şəkildə bütün obrazlarını səhnədə həyat eşqlisi, yaşamağa

şövqlə can atan insan kimi realizə edib. Oynadığı obrazlar həyatın mənasını fərqli psixoloji ölçülərlə qiymətləndirsələr də, onun dəyərini uca tuturlar.

“Tofiq Kazimov teatri”nin aktrisası olduğuna görə Amaliya xanım pauzalarda oynamaq vərdişinə məharətlə yiyələnib. Xüsusilə “Sən həmişə mənimləsən”, “Unuda bilmirəm” tamaşalarının finalında, “Yağışdan sonra”, “Pəri-cadu”, “Cehizsiz qız”, “Medeya” tamaşalarının əsas hadisələrində obrazın psixoloji dönüş səhnələrində aktrisa pauzaları məftunluqla oynayır.

Bir qayda olaraq, məşq prosesində oynayacağı obrazın daxili dünyasına nüfuz etməkdən başlayır. Çalışır ki, obrazın həyat ritmini müəyyənləşdirən psixoloji motivləri tapsın və onun mahiyyətini mənimsəyib dərk etsin. Bu sənətkarlıq tələblərini mükəmməl yaradıcılıqla mənimsəyib və hər təzə rolunda onu tamaşaçılara gözlənilməz rakurslardan təqdim edir.

Ona tapşırılan rolu necə oynayacağı sanki əvvəlcədən ürəyinə damır və bu duyğu aktrisanın istedadının özünəməxsusluğundan biridir. Səhnəyə çıxan gündən valehedici və təbii müzəffərlik, yenilməzlik aktrisanın tale qismətidir. Bu müzəffərliyin, bu yenilməzliyin mayasında Amaliya xanımın fitri və nadir istedadı, həddindən artıq tez mənimsədiyi peşəkarlığı, öz sənətkarlığına inamı və səmimiyyəti durur.

İfa etdiyi psixoloji, lirik, dramatik, hətta yeri gələndə tragik xarakterli səhnə personajlarının zaman duyumları emosionaldır, idraktır. Onun məhəbbət obrazlarının hamısı qəmli və ya sevincli, qüssəli və ya kövrək sevgisini ruhu, həyatın reallığı, zamanın daimi axını ilə təmasda davranan, düşünən, şıltaqlıq edən, səhvlərin acısını dadan, daxilən sarsılan, mənəvi zərbələrə məruz qalan, lakin heç vaxt sabaha və insanlığa inamlarını itirməyən surətlərdir.

Tamaşalarda parlaq və ifadəli, aydın və baxımlı oyun tərzinə üstünlük verir. Verir və daha çox belə ifa estetikasında möhtəşəm, hətta gözlənilməz nailiyyətlər qazanır. Bu yaradıcılıq cəhdində aktrisa qeyri-adi temperamentini inamlı peşəkarlıqla, məzmun-forma vəhdətinin ahəngdarlığı ilə mətənətlə uzlaşdırır.

Kinoda da səhnə sənətinin ifadə vasitələrinin səlisliyinə, aydınlığına, çevikliyinə sadiq qalır. O, teatrda mənimsədiyi və mənimsəyib formalaşdırdığı mizan-səhnələrin dəqiqliyini qorumaq, plastik cizgilərdən istifadə, fəza boşluğunda sərbəst, müəyyən ritmlə davranmaq, yöndəşlə ünsiyyət qurmaq kimi yaradıcılıq vərdişlərinin üstündə kövrək bir sərtliklə əsir.

Amaliya Pənahovanın ömür ağacı bərəkətli istedad torpağında rişə tapıb, möhtəşəm yaradıcılıq zəminində ucalıb, qol-budaq olub.

Sənətkarın ömür ağacı bu gün də bol bəhrəsini verməkdədir...

Ömrünü teatr sənətinə həsr edən Amaliya Pənahovanın tərcümeyi-halı – ömür tarixçəsi, Azərbaycan milli teatrının XX və XXI əsr tarixinin konkret, sənədli təzahürüdür... ♦

İlham Rəhimli,
Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi,
sənəşünaslıq doktoru, professor

Amaliya Pənahova'nın "SEVGİ ETİRAFI"

*Qadınlar hər yaşda gözəl,
cazibədar, sevilən ola bilər...*

...çünki təbiət onları ömrün bütün fəsillərində
təravətli qalmaq qüdrətində yaradıb

“

Bu məsum arzunu bütün varlığı ilə reallaşdırmış bir sənətkar qadının işığına toplaşmışdı hamı... “Zaman mənə tabe olacaq bu gündən” deyən, isti bir iyul axşamı Heydər Əliyev Sarayının möhtəşəm səhnəsində illərə qalib gələn bir bənzərsiz qadın zərifliyinin lətafəti dilə gəldi. Xalq artisti, görkəmli teatr və kino xadimi, pedaqoq Amaliya Pənahova təbəssümlə dolu ömrünün növbəti dayanacağında da sonsuz sevgisindən pay umanların qarşısına çıxdı...

ğında köçdüyünü deyən nazir, aktrisanın zəngin yaradıcılıq yoluna nəzər saldı. Ömrünün 50 ilini Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənətinin təbliğinə, inkişafına həsr edən aktrisanın öz adını Azərbaycan teatr və kinosu tarixinə qızıl hərflərlə yazdırdığını bildirdi.

Nazir universal istedadı və səhnə sevgisi sayəsində yüksək fəxri adlara, orden və mədallara layiq görülən sənətkarın bugünlərdə mədəniyyətimizin inkişafında böyük xidmətlərinə görə "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fəxri diplomu" ilə təltif olunduğunu dedi, ölkə başçısı adından yubilyarı təbrik edərək fəxri diplomu təqdim etdi.

Təbrik sıralamasına Türkiyə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Dövlət Teatrları baş idarəsinin incəsənət əlaqələri üzrə koordinatoru Tahsin Murad Dəmirbaş, Azərbaycanın TÜRKSOY-dakı təmsilçisi Elçin Qafarlı, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Bakı şəhərindəki daimi nümayəndəliyinin rəhbəri Bəxtiyar Əsgərov, Bakı Dövlət Universitetinin rektoru, Milli Məclisin deputatı, akademik Abel Məhərrəmov, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, Xalq yazıçısı Anar, millət vəkili Hadi Rəcəbli, Yeni Azərbaycan Partiyası qadın təşkilatlarının rəhbərləri və bir çox başqaları qoşuldular.

Çıxışlarda Azərbaycan kino və teatrının, ictimai fikrinin, incəsənət tarixinin müasir dövrünü xarakterizə edən güclü qadın obrazının özünəməxsus çalarlarından söz açıldı. Bu obrazları yaradan aktrisanın güclü xarakterə, əvəzsiz oyun üslubuna, seçkin ifa manerəsinə sahib olduğunu bildirdilər. Hələ ilk gənclik, tələbəlik illərindən gənc Amaliyanı efir-ekrandan, teatr səhnələrindən görən və elə o zamandan heyranına çevrildiklərini deyən əksər çıxışçılar aktrisanın simasında "zamanın gözəllik qarşısında gücsüzlüyü" etirafında bu-lundular.

Ara-sıra o illərə səyahət edib gənclik xatirələrini bölüşən çıxışçılar aktrisaya sevginin mayasında onun istedad və səhnə bacarığının, ecəzkar ifaçılığının dayandığını, istedad və gözəllik vəhdətinin Amaliya Pənahovanı əvəzsiz edə bildiyini vurğuladılar.

“Gecənin yaddaqalan məqamlarından biri də “Unuda bil-mirəm”, “Təhminə və Zaur”, “Sən həmişə mənimləsən” kimi tamaşalardan parçalar və ardınca Xalq artisti Samir Cəfərov və Əməkdar artist İlqar Muradovun həzin çıxışları idi. Sonda sənətkarın nəvəsinin çıxışı aktrisaya sevgi etirafı ilə bərabər, gecənin də ən güclü akkordu oldu. Çıxışı müşayiət edən foto görüntülər 70 illik bir ömrə qısa səyahət kimi göründü.

Beləcə, aktrisanın etirafı yüzlərlə insana ünvanlanaraq, bundan sonra da əsl sənətə və sənətkara məhəbbətin azalmayacağı həqiqəti bir daha anlatdı... ♦

Sarayın möhtəşəm salonu öz sənətilə yarım əsri geridə qoyan bir sənətkarın işığı, bir qadının və aktrisanın ecəzkarlıq ab-havasında idi. “Amaliya Pənahovanın sevgi etirafı” adlı yubiley gecəsində ona ən xoş hisslərini gur alqış və gül-çiçək yağışı ilə bildirən tamaşaçılar, sənətkara təbriklərini həyəcanla, gənclik eşqi ilə dilə gətirən həmkarları gecəni romantik etiraflara bürüdü.

Bu mənzərədən məmnun, üzü-gözü təbəssümlü yubilyar isə xəfif bir utancaqlıqla tamaşaçı qarşısında təzimdən yorulmur, onları illərlə oynadığı tamaşalardan ilhamla canlandırıdığını fraqmentlərlə zamanın dayandığı inandırmağa çalışırdı...

Əslində, bu “nağıl gecə”nin qəhrəmanı bunu bacardı da. Gah tarixi qadın qəhrəmanlarının hökmlü səs-səda və görkəmində, gah gənc qız obrazlarının şıltaqlığında, gah da ehtiraslı sevgililərin canlı təfsir-təsvirində zaman və məkan anlayışlarını xəyalların, yaddaşların Allah bilir, hansı küncünə qovdu.

Dövlət və hökumət rəsmilərinin, millət vəkili, elm-mədəniyyət-incəsənət xadimlərinin, habelə xaricdən gəlmiş məşhur simaların qatıldığı mərasimdən öncə, sarayın foyesində sənətkar ömrünün foto yaddaşı vərəqləndi. 50 illik sənət tarixçəsinin fotolardakı ayrı-ayrı məqamları – aktrisanın hələ ali məktəbin 1-ci kursundaykən oynadığı ilk rolundan tutmuş çəkildiyi son filmlərədək yaratdığı bənzərsiz qəhrəmanlarının simaları müxtəlif nəsillərin nümayəndələrinə nostalji hisslər yaşatdı.

Sonra səhnədə “Amaliya Pənahovanın sevgi etirafı” və ona olan təbriklər sıralandı. Xoş sözlər, səmimiyyət dolu çıxışlar, alqışlarla müşayiət olunan səhnəciklər bir-birini əvəz etdi.

“Gecədə ilk olaraq mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev sənətkara təbriklərini çatdırdı, Azərbaycan teatr və kino sənətinin gözəl qadın simalarından biri olan Amaliya Pənahovanın bənzərsiz sənət dünyasından, yaradıcılıq axtarışlarından, bir-birindən maraqlı obrazlar qalereyasından söz açdı.

İstər dünya, istərsə də milli dramaturqların əksər qadın obrazlarının tamaşaçı yaddaşına məhz Amaliya Pənahovanın sənətkarlı-

Həmidə

Amaliya Panahova - 70

Hicran Hüseynova,
Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə
Dövlət Komitəsinin sədri

“Ailədaxili münasibətlər cəmiyyətdaxili münasibətlərin güzgüsüdür. Ailədaxili problemləri vaxtında və uğurla həll edək ki, bu güzgü şəffaf və dayanıqlı olsun”.

Heydər Əliyev

SAĞLAM AİLƏ, SAĞLAM UŞAQ

SAĞLAM CƏMİYYƏTİN, UĞURLU ÖLKƏNİN TƏMƏLİDİR

Başda möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyev olmaqla, Azərbaycan hökumətinin həyata keçirdiyi dövlət siyasətində ailə, insan və onun rifahı prioritet məsələlərdəndir. Azərbaycanda bu yönümlü institutlardan olan Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin də əsas məqsədi dövlət-ailə siyasətini möhkəmləndirmək, neqativ tendensiyalarla mübarizə aparmaq, yüksək mahiyyətli adət-ənənələrimizi yaşatmaqdır.

Müsaibimiz Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Hicran Hüseynovadır.

- Hicran xanım, tədbir caizsə, Sizin əmək obyektiniz insandır. Bu iş sizdən ən çox nəyi tələb edir?

- Mən, öncə, ölkənin birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın bu sahədəki nəcib və humanitar layihələrini qeyd etmək istərdim. Onun mədəni, elmi və folklor irsimizin qorunması və təbliği istiqamətində yorulmaz, kreativ fəaliyyəti bütün xalqımıza bəllidir. Bizim təşkilatımıza gəldikdə isə bir sıra dövlət qurumları kimi, bizim komitəmiz də insanlarla birbaşa ünsiyyətdə olur, onları dinləyir, birgə layihələr gerçəkləşdirir. Əlbəttə, bu, bizdən hədsiz həssaslıq, qayğı, onları diqqətlə dinləmək, eləcə də, mövcud vəziyyəti təhlil edərək düzgün nəticələr çıxarıb sərrast qərarlar verməyi tələb edir. Bu işdə hiss və emosiyalarla yanaşı rəşadətli tərəkür də çox vacibdir.

- Ailə, uşaq, qadın problemlərinin doğru həlli üçün nələri vacib sayırsınız?

- Bunlar hazırkı dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindənədir və bu gün cəmiyyətimiz öz layiqli sosial-mənəvi inkişafını təmin edən, həyat strategiyasını gerçəkləşdirə bilən fəal, güclü ailələrin formalaşması üçün çalışır, ailələrin rifahının daha da yaxşılaşdırılması istiqamətində mühüm tədbirlər həyata keçirir, bu sahədə hüquqi bazanın gücləndirilməsinə ciddi əhəmiyyət verir. Azərbaycan Respublikası BƏT-in “Kişi və qadın işçilər – ailə vəzifələri olan işçilər üçün bərabər imkanlar və bərabər rəftar haqqında” 156 nömrəli, BMT-nin “Qadınlara qarşı ayrı-seçkiləyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında”, “Uşaq hüquqları haqqında”, “Ölkələrarası övladlığa götürmə ilə bağlı uşaqların müdafiəsi və əməkdaşlıq haqqında”, “Uşaqların kənd təsərrüfatında işə buraxılmasının minimum yaşı haqqında”, “Uşaq əməyinin ən pis formalarının qadağan edilməsinə və onların aradan qaldırılması üçün təcili tədbirlərə dair” və digər Konvensiyalara qoşulmuşdur. Dövlət tərəfindən ratifikasiya edilmiş Konvensiyalara əsasən, daxili qanunvericilikdə mühüm islahatlar aparılmış, Ailə Məcəlləsi, “Ailə kəndli təsərrüfatı”, “Gender bərabərliyinin təminatları”, “Məişət zorakılığının qarşısının alınması”, “Uşaq hüquqları”, “Əlilliyin və uşaqların sağlamlıq imkanları məhdudluğunun qarşısının alınması, əlillərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların reabilitasiyası və sosial müdafiəsi”, “Validəynlərini itirmiş

və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi", "Körpələrin və erkən yaşlı uşaqların qidalanması", "Uşaqların icbari dispanserizasiyası" və digər qanunlar qəbul edilmişdir. Ailə və Cinayət Məcəllələrində dəyişikliklər və əlavələr edilmişdir. Ailə Məcəlləsində nikah yaşı qızlar üçün 18-ə qaldırılmış, Cinayət Məcəlləsində yetkinlik yaşına çatmayan qızları nikaha məcbur etməyə görə xüsusi maddə ilə məsuliyyət müəyyən olunmuşdur. Ailəyə, qadına və uşağa yönəlmiş tibbi xidmət infrastrukturunun, reproduktiv sağlamlığın qorunması sisteminin daha da təkmilləşdirilməsi üçün "Ana və uşaqların sağlamlığının yaxşılaşdırılmasına dair (2014-2020-ci illər üçün) Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi, tərəflərin nikahdan əvvəl icbari olaraq tibbi müayinədən keçməsi qüvvəyə minmişdir. Ailə institutunun daha da möhkəmləndirilməsi, vətəndaşlarımızın azadlıq və hüquqlarının müdafiəsi, firavan yaşaması üçün Dövlət Proqramları, Tədbirlər Planları ("Regionların sosial-iqtisadi inkişafı", "Yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf", "Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Strategiyasının həyata keçirilməsi" və s.) qəbul edilmişdir.

“ Ailə hər bir cəmiyyətdə ilk və vacib sosial institutdur. Ailədə sağlam mühit varsa, orada qadın da, uşaq da özünü xoşbəxt hiss edir. Buna görə də ailə quran cütliklər çox məsuliyyətli olmalıdırlar.

Komitənin nəzdində 11 regional Uşaq və Ailələrə Dəstək Mərkəzi fəaliyyət göstərir, eyni zamanda, mütəmadi olaraq vətəndaşları qəbul edirik. Onların problemlərini dinlədikdə, daha çox insan məsuliyyətsizlik və səhlənkarlıqlar ilə rastlaşırıq. Bu da onu göstərir ki, nə qədər təbliğat, maarifləndirmə işi aparılıb, müxtəlif xidmətlər göstərilərsə də, yenə azdır. Biz fəaliyyət və söhbətlər zamanı çalışırıq ki, insanlar özləri dərk

edib anlasınlar ki, onların hər bir davranış və hərəkətinin nəticəsi, həm də ailə üzvlərinə, nəticə etibarilə isə cəmiyyətə təsir edir.

Ailə institutu dinamikdir. Zamana uyğun olaraq onun bu və ya digər funksiyalarına yeni elementlər daxil olur. Nümunə üçün, elm və texnologiyanın inkişafının ailəyə, ailə üzvlərinin roluna təsirini göstərə bilərik. Bu təsir həm müsbət, həm də mənfi ola bilər. Biz daha çox bu barədə düşünməli, bu qiymətli sərvəti yad təsirlərdən qorumaqla yanaşı, dünyanın mütərəqqi mənəvi dəyərlərindən istifadə edərək zənginləşdirməli, gənc nəsli daha sağlam tərbiyələndirməliyik.

Biz həmişə Azərbaycan ailələrinin möhkəmliyi ilə fəxr etmişik. Bu, əsasən, milli mentalitetimizdən irəli gəlir. Ailə üzvləri arasında səmimi, mədəni münasibət, böyük-küçük yerinin bilinməsi, valideyn-övlad münasibətlərinin düzgün qurulması bizim ailələrə xas olan keyfiyyətlərdir. Əgər ölkəmizdə yüzlərlə, minlərlə insan qurduqları ailələri "briliant", "qızıl", "gümüş" yubleylərini keçirirlərsə, bu o deməkdir ki, Azərbaycanda ailə modeli qorunur və nəsildən-nəslə yaşadırlar.

- Ailədə, sülh və dözümlülük mədəniyyəti ilə bağlı fikirləriniz maraqlı olardı...

- Azərbaycan xalqının mentalitetində yüksək qonaqpərvərlik, dostluq və əmanətə sədaqət, dürüstlük, valideynə, böyüyə hörmət, tolerantlıq kimi zəngin və çoxşaxəli xüsusiyyətlər mövcuddur. Digər tərəfdən, Azərbaycan xalqının çox gözəl və zəngin ailə ənənələri var. Üstəlik Azərbaycan Respublikasının ailə qanunvericiliyi ailənin möhkəmləndirilməsi zərurətini, ailə münasibətlərinin qarşılıqlı məhəbbət və hörmət hissləri əsasında qurulmasını, hər bir ailə üzvünün ailə qarşısında məsuliyyətini, onların hüquqlarının maneəsiz surətdə həyata keçirilməsini müəyyən edir. Şərqlə Qərbin qovuşduğu coğrafi mövqedə yerləşən və Avropaya inteqrasiya edən bir ölkə olsaq da, bizdə klassik ailə modeli deformasiyaya uğramır. Əksinə, bəzi ölkələrdəki ailə ənənələrinin zəifliyi bir sıra sosial-psixoloji fəsadların fonunda bizim klassik ailə modeli daha qabarıq şəkildə özünü büruzə verir. Cəmiyyətdə deqradasiyanı sürətləndirən bütün bu nəcib keyfiyyətlər xalqımızın qan yaddaşından irəli gələn əxlaq normalarıdır.

- Hicran xanım, ümumiyyətlə komitə olaraq ailə dəyərlərinin qorunub gələcək nəsillərə ötürülməsi, gənclərin ailə həyatına hazırlığı, çoxuşaqlı ailələrin dövlət, hökumət və cəmiyyətə güvəni, sağlamlıq imkanları məhdud insanların cəmiyyətə inteqrasiyası...

- Dediym kimi, ailə Institutunun möhkəmləndirilməsi, reproduktiv sağlamlığın qorunması, ailə dəyərlərinin nəsildən-nəslə ötürülməsi bizim əsas məqsədlərimizdənədir. Bunlara nail olmaq üçün məktəblərdən tutmuş, hərbi hissələrə qədər ailə münasibətlərinin formalaşması, yeni keyfiyyətlərin müsbət və mənfi təsirləri haqda seminarlar, yaşlı nəsillə gənc nəslin dialoqunu, gənc ailələrlə təcrübəli ailələr arasında disputlar, ailə öhdə-

likləri olan işçilərin hüquqlarının qorunması və bu sahədə maarifləndirmə işlərinin daha da gücləndirilməsi üçün müxtəlif seminar və konfranslar keçiririk. Maarifləndirici layihələrimizdən olan "Yaşlı nəslin təcrübəsindən faydalanaq", "Sağlam həyat naminə erkən nikaha yox!", "Sağlam ailə - sağlam cəmiyyətin təməlidir", "Ailə, Məktəb, Cəmiyyət", "Müasir cəmiyyətdə ailənin yeri və rolu" kimi tədbirlərimizi, xüsusilə qeyd etmək istədim. Bu layihələrimiz respublikanın bütün regionlarını, hətta ən ucqar kəndlərini belə əhatə edir. Ümumiyyətlə, bu gün ailə institutunun cəmiyyətdəki mövqeyinin möhkəmləndirilməsi və sosial proseslərə pozitiv təsirinin təmin edilməsi bütün dünyada aktual problemdir. Təsəffüf deyə ki, dünya ictimaiyyəti hər il mayın 15-də Ailə Gününü qeyd edir.

“Beynəlxalq Ailə Günü”nün qeyd olunması tarixi 1993-cü ildən başlayır. Bu tarix BMT-nin Baş Assambleyasının 20 sentyabr 1993-cü il tarixli qətnaməsinə müvafiq olaraq həyata keçirilir. Ailə bayramı xalqımızın ən sevimli bayramlarından birinə çevrilib. Dünyada 1994-cü ildən qeyd olunan bu ənənəyə Azərbaycan 2008-ci ildən qoşulub.

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən Ailə Bayramı hər il müxtəlif bölgələrdə təşkil olunur. 100-dən çox nümunəvi ailənin müəyyənəşdirilməsi ilə Azərbaycanın bütün rayonlarından ailə iştirak edir. Ölkəmizin əksər rayonlarından bu tədbirə toplaşmış nümunəvi ailələr həm də müasir Azərbaycan cəmiyyətinin yüksək inkişaf səviyyəsinin təəcəssümüdür. İndiyədək Şamaxı, Qax, Xaçmaz, İsmayıllı, Abşeron rayonlarında, Lənkəran, Şəki şəhərlərində təşkil edilmiş bayramların növbəti. Bu ilki bayram isə Şəmkir rayonunda qeyd olunacaq. Ənənə halını almış bayramlarda ailələr müxtəlif nominasiyalar üzrə ("Bacarıqlı əllər", "Milli mətbəx", "Yaradıcı ailə", "Nümunəvi ailə") çıxış edir. Bayramlarda müxtəlif sərgilərlə tanışlıq, bölgələrin milli mətbəxini əks etdirən xörəklərin və əl işlərinin nümayişi, ailələr arasında müxtəlif əyləncəli və intellektual oyunlar da, həyata keçirilir. Ailə Bayramının ən sevilən hissəsinə xal-

qımızın müxtəlif toy adət-ənənələrinin nümayişi, bir ailənin "brilliant toyu", milliliyi əks etdirən xıncayaxdı kimi mərasimlər və s. daxildir. Qeyd edim ki, ölkəmizdə xüsusi istedadı, bədii, musiqi yaradıcılığı, yüksək idman göstəriciləri, digər qabiliyyət və maraqları ilə seçilən ailələrimiz çoxdur. Çalışırıq ki, hər il Beynəlxalq Ailə günü ərəfəsində həmin ailələrin təcrübəsini hamıya nümunə kimi göstərək.

“Ailə dəyərlərinin qorunub saxlanması sahəsində görülən maarifləndirmə işlərinin mühüm bir hissəsi kimi 2009-cu ildən başlayaraq "Azərbaycan ailəsi" qısametrajlı film festivalı da keçirilir. Artıq 7 ildir ki, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Heydər Əliyev Fondu və BMT-nin Əhali Fondunun birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən "Azərbaycan ailəsi" adlı film festivalı uğurla davam etdirilir.

Film festivalının keçirilməsinin əsas məqsədi kinematoqraf imkanlarından istifadə etməklə ailə dəyərlərinin, milli-mənəvi dəyərlərin gənclər arasında təbliği, cəmiyyətdə bu istiqamətdə mövcud olan problemlərin işıqlandırılaraq həlli yollarının axtarılması və ailə institutunun inkişafına nail olunmasıdır. Bu filmlərdə, eyni zamanda, digər vacib problemlər – erkən nikah, uşaqların, xüsusilə qızların təhsildən yayınması, insan alveri, sağlamlıq imkanları məhdud olan insanların cəmiyyətə reinteqrasiyası da öz əksini tapır. Keçən müddət ərzində təşkilat komitəsinə 13-ü xarici rejissorlar tərəfindən olmaqla 200-ə yaxın film təqdim edilib. 2014-cü ildən etibarən festival çərçivəsində "Həyatdan şəkilə" adlı foto müsabiqə də həyata keçirilir.

Ailələrin hərtərəfli inkişafının təmin edilməsi üçün cənab Prezident İlham Əliyevin imzaladığı "Azərbaycan - Gələcəyə Baxış 2020: İnkişaf Konsepsiyası"nda nəzərdə tutulan "Azərbaycan Ailəsi Strategiyası" layihəsinin ilkin variantı dövlət və QHT nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilib. Artıq bizim kifayət qədər mütəxəssislərimiz var. Onlar öz təcrübələri ilə ailə institutunun möhkəmləndirilməsi, qadın və uşaq hüquqlarının müdafiəsi və digər istiqamətlərdə beynəlxalq səviyyədə bölüşürlər.

Nümunə üçün qeyd etmək istədim ki, erkən nikahlar, onların fəsadları, qadın hüquqları ilə bağlı Azərbaycan təcrübəsi artıq bir neçə ölkədə öyrənilir. Eyni zamanda, Böyük Britaniyada "Beynəlxalq Ailə Günü"nün qeyd olunmasının 20 illiyi ilə bağlı kitabda "Azərbaycan Ailə modeli" haqqında geniş məqalə çap olunub. Üzv ölkələrin sırasında cəmi 6 uğurlu ailə modeli seçilib ki, onlardan biri də Azərbaycan ailəsidir!

Əlbəttə, fəxr edirik ki, bizim ailə modelimiz dünyanın ən yaxşı ailə nümunələrindən biri sayılır. Bu, Azərbaycan dövlətinin ailə, qadın və uşaq problemləri istiqamətində apardığı düzgün siyasətin göstəricisidir. ♦

Samirə Hidayətqızı

Alsu Qulu qızı Zeynallı Bakı şəhər Rüstəm Əliyev adına 3 sayılı tam orta məktəbdə təhsil alır. Əla oxumaqla yanaşı, əla hekayələr, esselər, gülməcələr də yazır. Qeyd edək ki, Alsü şair Qulu Ağsəslə yazıçı-publisist Laura Cəbrayillinin övladıdır. Görünən odur ki, Alsunun da yaradıcılıq yolu artıq cızılıb...

Alsu bir gün quşların yuxusuna girib heç kimin görmədiyi quş yuxusu gördü. Gördü ki, bütün quşlar yuxuda uçur, bütün quşlar yuxuda nəğmə oxuyur, bütün quşlar yuxuda səhəri - günəşi gözləyir. Bapbalaca sərcə balasının yuxusu Alsunun lap xoşuna gəldi. Sərcə balası yuxuda yupyumşaq, ağ lələyin üstündə uça-uça Alsuya deyirdi: "Kitabının adını "Quş yuxusu" qoyarsan? Alsü "axı mənim kitabım yoxdu" – dedi. "Yoxdu?!" Amma mən bilirəm ki, sənin kitabın olacaq. Vaxtı çatanda, dediklərimi unutma...

Üç yaşlı Alsü heç nə demədi, heç sərcə balasına söz də vermədi. Quşların yuxusundan ehtiyatla çıxıb ətrafına baxdı. Heç kim Alsunun quş yuxusuna girdiyindən xəbər tutmamışdı...

...Bir müddət sonra atası, sonra anası kitablarını çapa hazırlayanda balaca Alsü xahiş elədi ki, dağa-daşa düşüb ad axtarmasınlar, kitablarının adını "Quş yuxusu" qoysunlar. Amma ata-anası quş yuxusu görməmişdilər - deyə kitablarına öz yuxularında gördükləri adı qoydular. Alsü azacıq incisə də, özünü əsl şahzadə kimi apardı, heç nə demədi. "Quş yuxusu" adını isə balaca ürəyində qoruyub saxladı.

Hər il olduğu kimi bu il də ad günü ərəfəsində valideynləri Alsudan nə istədiyini soruşdular. Alsü yazdıqlarını bir yerə yığıb ata-anasından "Quş yuxusu" istədi.

Atası "Quş yuxusu"nu "Təhsil" nəşriyyatına - Bəhruz babanın yanına apardı. Bəhruz baba "Quş yuxusu"na nəşir gözüylə baxıb, birbaşa

çapa yolladı.

"Quş yuxusu" çapdan çıxan kimi uçdu. Eşidənlər, bilənlər Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Natəvan klubuna yığışb məktəbli qızdan quş yuxusunun sirrini öyrənmək istədilər.

Tədbiri AYB-nin gənclər üzrə katibi Rəşad Məcid açaraq Alsunun "Quş yuxusu"ndan fərəhlə, ürəklə danışdı. Balaca yazıçını sual yağışına da tutdu.

Alsü Rəşad Məcidin suallarını cavabsız qoymadı.

AYB-nin katibi, Xalq şairi Fikrət Qoca, "APA Holding"-in rəhbəri Vüsalə Mahirqızı, professor Buludxan Xəlilov, "Azərbaycan" jurnalının baş redaktoru İntiqam Qasımzadə, Ombudsman Aparatı mətbuat xidmətinin rəhbəri Zemfira Məhərrəmli, AYB-nin katibi İlqar Fəhmi, şairlər Sevinc Nuruqızı, Oqtay Rza və başqa söz-sənət adamları balaca yazıçının şip-şirin əsərlərindən danışdılar, ədəbiyyatın balaca fidanına uğurlar arzuladılar.

Səhəri gün hamı "Quş yuxusu"ndan yazdı.

Yazırdılar ki, Alsunun - "Ağxatlı", "Yaxşı oğlan", "Əsl dostluq", "Qoçaq Mərdan", "Dadlı meyvə", "Payız yarpaqları", "Zəhmətkeş əkinçi", "Mənim dostlarım", "Oyanan təbiətin şəkli" və başqa hekayələri, esseləri insanları yaxşıliğa, mərhəmətə, dostluğa səsləyir.

Alsü həm də oxuduğu əsərlərə də ithab yazır. "Siçanbəyin dostu" essəsində Tık-tık xanıma balaca bir mesaj da yollayır: "Bilirsən, Tık-tık xanım, dost tapmaqla iş bitmir. Əsas məsələ odur ki, dostluğu qorumağı bacarasan..."

Kozettanın acı həyatı və xoşbəxt sonluğu Alsunu həyəcanlandırır. "Ən pisi odur ki, hələ də sənin kimi kimsəsiz uşaqlar var, Kozetta. Qoy tale onların da üzünə gülsün! Amin!..." Əslində, bu, azərbaycanlı uşağın dünya uşaqlarına müraciətidir.

Ədəbiyyatın balaca fidanı, on yaşlı qızçıqazın ilk kitabı böyük maraqla qarşılandı

Görün Alsü "Ana ürəyi"ndə nə yazır: "...Uşaqlar, çalışıb hər zaman anamızın ürəyini qorumalıyıq. Axı ana ürəyi dağ çiçəyi kimi saf və təmizdi..."

"Quş yuxusu"nun təqdimatından sonra sərcə balası Alsunun yuxusuna girdi. Bala sərcə əməlli-başlı yekəlmişdi. Kitabına "Quş yuxusu" adını qoyduğuna görə Alsuya təşəkkür etdi. Sonra Alsunun qulağına nə isə pıçıldadı, Alsü ürəkdan güldü. Deyəsən, ikinci kitabın adı da bəlli idi...

Əzizimiz Alsü, ədəbiyyat uçuşdu. İlk uçuşun uğurlu oldu. Ədəbiyyat səmasında ürəyin istədiyi qədər uçmağını arzulayıırıq... ♦

Tərənə

Vətən həsrətli Nəzim...

61 il ömür sürmüş şairin
Vətən nisgilini onun
mavi gözlərində,
titrək dodaqlarında görənlərdən...

“Moskvada, 1961-ci ildə Nazim Hikmətin “Qərībā adam” pyesinin 250-ci tamaşasından sonra, onun dediyi: “pyeslərimi sevgili İstanbulumda görə biləydim” sözləri indi də qulaqlarımda səslənir... Heykəltəraş Münəvvər Rzayevaya vəsiyyətini də dönə-dönə xatırlayıram: “Heykəlimi mən öləndən sonra yaradarsan. Özü də bilirsən necə? Yalnız iki gözlərimi verərsən. Bilinsin ki, mənəm baxan. Bilinsin ki, bu şəffaf damcılar ömrünün sonuna qədər Vətən həsrəti ilə yanan bir insanın gözləridir”

Nazim Hikmətin ölüm dəhşəti ilə bağlı bir şeiri var: “Güneye götürməyin beni, ölmək istemiyorum. Ölmək istemiyorum, Kuzeye götürməyin beni. Doğuya götürməyin beni, ölmək istemiyorum. Batıya götürməyin beni. Beni burda burakmayın, götürün bir yerlere. Ölmək istemiyorum, ölmək istemiyorum”.

(“Nereden gelip nereye gidiyoruz”. 22.11.1962)

Həmişə bu misraları oxuyanda əli hər yerdən üzülmüş, əlacsızlıq içərisində çabalayan, ömrü çırpıntılı, səksəkəli bir yuxuya bən-zəyən Nazim Hikmətin taleyini düşünürəm...

Son dəfə həmişəlik gəldiyi Moskvadan geriye – Türkiyəyə yolu bağlı idi. Sovetlərdə yaşadığı mühit onu alqışlara, gül-çiçək dəstələrinə bürüsə də, sonralar o, bu zahiri dəbdəbənin arxasında cəmiyyətin eybəcərliklərini apaydın görə bilmişdi. Sadəlövh, günahsız türk inqilabçıların, o cümlədən dostu Affan İkmekin Azərbaycanda yaşadığı dövrdə Sibirə sürgün edilməsinin, Müşfiqin, Cavidin faciəsinin köklərini araşdırır, araşdırdıqca da dəhşətə gəlirdi. Belə müdhiş duyğularla yaşayır, səbir edirdi. Günlərin birində bu səbir daşı çat-çat oldu... Nazim Hikmətin son şeirindəki “Gelsene dedi bana. Kalsana dedi bana. Gülsene dedi bana. Ölsene dedi bana. Geldim. Kaldım. Güldüm. Öldüm” misraları, sanki arvadı Veraya yox, bütün Sovet Rusiyasına müraciətlə deyilmişdi.

Gənclik illərində Moskvaya məftun olmuş Nazim Hikmət 50-ci illərin sonunda bağlandığı ideala inamını itirmişdi. İnami itirmək isə onun üçün bütün faciələrin ən dəhşətli idi.

**Anlamağa çalışıyorum inanmayı
yitirmenin pahasına.
Bir söz söyleyecektim sana, -
söyleyemedim.
Dünyamda sabahleyin aç karına
içilen ciğəramın tadı.
Ölüm kendinden önce bana
yalnızlığını yolladı...**

(“Kocalmağa alışıyorum”, 12. I. 1963)

Gənc Nazim

Nazim sosializm cəmiyyətinin eybəcərliklərini gördükdən sonra buna dözə bilmirdi. Bir yandan da məmləkət həsrəti! Oğluna göndərdiyi oyuncaqların geri qayıtməsi acısı. Varnadan oğluna səslənməsi, tək-tənha, hər əzaba qatlaşan Münəvvərini xatırlayarkən çəkdiyi vicdan əzabı, dərin peşimançılıq hissi, əsərlərinin Türkiyədə işıq üzü görməməsi, onu sevənlərin təqib edilməsi, - bütün bunlar Nazimi sarsıtdı və şairin gənclik dostu Vala Nurəddinin sözləri ilə desək: “Bu dünyadan Nazim keçdi”.

Bu yerdə görkəmli türkşünas, professor Tofiq Məliklinin məşhur türk şairi Fazıl Hüsni Dağlıcaya həsr etdiyi çox dəyərli kitabındakı bir məqamı oxucuların diqqətinə çatdırmaq istəyirəm. Tofiq Məliklinin “Siz Nazim Hikmətlə görüşdünüzmü?” sualına F.H.Dağlıca belə cavab vermişdi: “Təəssüf ki, yox. Mən orduda xidmət edirdim. İstanbulda nadir hallarda olurdu. Onunla çox görüşmək istəyirdim, ancaq alınmırdı. 1937-ci ildə onu həbs etdilər. Bundan sonra hökumət Nazimin bütün kitablarını yasaq etdi.

Və tez bir vaxtda bizə təcili olaraq Nazimin bütün kitablarını toplayıb təhvil vermək əmri verildi. Ancaq mən Nazimin kitablarını əldən vermək istəmirdim. Hərbi hissədə saxlaya bilməzdim, evə poçtla göndərmək də təhlükəli idi. Bax, o vaxt mənim Nazimlə dəhşətli bir “vidalaşmam” oldu. Mən səhərcən onun bütün kitablarını bir daha oxudum, sonra... yandırdım. Bu, mənim üçün heç vaxt unutmayacağım müdhiş, əzablı bir günah oldu”.

“Nazim Hikmət ilk şeirini qələmə alan gündən özünü təsdiq edən şairlərdən olub və həmin andan etibarən də yaradıcılığı birmənalı qarşılanmayıb. İstər məfkurəsinə görə, istərsə də türk poeziyasına yeni ideya, yeni üslub gətirdiyinə görə. Amma bu bir həqiqətdir ki, dövrünün Əbdülhəqq Hamid kimi nəhəng sənətkarı Nazim Hikməti bəyənməmişdi. Özü də təkcə Əbdülhəqq Hamid yox, yaşadığı dövrün əksər qüdrətli ədəbi simaları Nazim Hikmətin sənətini yüksək qiymətləndirmişdi. Amma şairin kommunist ideyalarına sədaqətini bəyənməyib onu tənqid, hətta təhqir də etmişdilər.

Nazim Hikmət ilk dəfə Moskvaya gəldiyi vaxt sovet cəmiyyətini ideal bir quruluş kimi görmüşdü. 1937-1950-ci illərdə Türkiyədə həbsxanada yatdığı vaxtlarda “Zoya”, “Moskva simfoniyası” kimi əsərlərində Sovetlər ölkəsini, faşizmə qarşı sovet xalqlarının mübarizəsini gur səslə vəsf etmişdi. Sovet yazıçıları da Nazimin müdafiəsinə qalxmışdılar. Eləcə də Azərbaycanın söz ustaları Nazim Hikmətin məhbəsdən azad edilməsi uğrunda öz səslərini dünyanın mütərəqqi insanların səsinə qatmış, şairin zindandan azad olunmasını tələb etmişdilər.

Ömrünün son illərində Nazim Hikmət kommunizm ideyalarının, sosializm cəmiyyətinin mahiyyətini başa düşmüşdü. Onun hər addımının izlənməsi, Sovet bürokra-

Aqşın Babayev və Nazim Hikmətin
bacısı Samiya xanım

"Karşı yaka memleket..."

tizmini ifşa edən "İvan İvanıç varmıydı, yox-muydu" pyesinin repertuardan çıxarılması şairdə xəyal qırıqlığı yaratmışdı.

Moskvada yaşadığı illərdə şairin ümid yeri ancaq Azərbaycan idi. Mikayıl Rəfli, Süleyman Rüstəm, Rəsul Rza kimi şairlərlə, Əkbər Babayev kimi tədqiqatçılarla dostluğu ona dayaq idi. Bu dostluq qardaşlıq zirvəsində idi. Xüsusən "sabahın şairi" (N.Hikmətin öz sözləridir) Rəsul Rza ilə dostluğu onun üçün aman eviydi.

Nazim məmləkətinə bütün varlığı ilə bağlı idi. Şeirlərinin ana vətəninə nəşr olunmaması onu çox üzdü. Şair deyirdi ki, mən bilərəm ölümümdən sonra əsərlərim Türkiyədə işıq üzü görəcək. Ona görə də "ölmək zorundayım."

Əgər bir gün Nazimin Vətən həsrətinə yazdığı şeirləri ayrıca kitab şəklində nəşr olursa, o zaman şairin çəkdiyi iztirablar gözlərimiz önündə daha aydın şəkildə canlanar. Həmin şeirlər bir deyil, beş deyil. "Ağcaqayın meşəsində", "Yeni il", "Gəmi", "Balkon", "Ceviz ağacı", "Mavi liman", "Mü-nəvvərə məktub yazdım, dedim ki...", "Sağ əlim", "Sebastyan Baxın bir nömrəli Dominor konserti", "Dunay çayı", "Məmləkətim haqqında", "Bir Üsküdar balkonunda", "Faustun evi" və s. sənət nümunələri buna sübutdur. Bu şeirlərdə qürbət eldə yaşayan Nazimin böyük həsrəti, ürək ağrısı bütün incəliklərinə qədər duyulur.

Nazimin bir gün, yaqın ki, "Məmləkətim" adlı bir kitabı çapdan çıxar. Və o kitabda Na-

zimin təkcə şeirləri deyil, Türkiyə haqqında düşüncələri, uca kürsülərdən Türkiyə, türk xalqı, türk dili haqqında dediyi dəyərli sözlər, dostlarına, yaxınlarına yana-yana açıb-söylədiyi ürək duyğuları da öz əksini tapar... Məsələn, bu sözləri:

“Dünyanın ən yaxşı insanlarından olan türk xalqının və dünyanın ən gözəl dillərindən biri və bəlkə də ən başda gələnlərdən olan türk dilinin yabançı diyarlarda tanınmasına vəsilə ola bilmək, ömrümün ən böyük sevinci və şərəfi olur. Bir kəndli torpağını və öküzünü, bir dülgər taxtasını və rəndəsini necə sevirsə, mən də türk dilini elə sevirəm”.

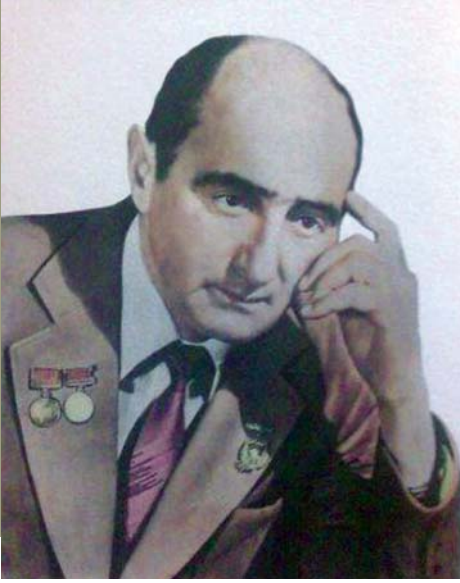

3 iyun 1963-cü il. Nazimin qəfil ölümü onu tanıyanları, sevənləri qəlbən sarsıtdı. Ölümünə ağılar deyildi, şeirlər yazıldı. Bu ağıların, şeirlərin böyük bir qismi Nazimi həmişə yaşadan, heç zaman unutmayan Azərbaycanın payına düşdü. “Bakıya gəldim, dünyalar mənim oldu” deyirdi şair.

Nazim Hikmət həmişə Bakıdadır, Azərbaycanlıdır, xatirəmizdədir, ürəyimizdədir... ♦

Aqşın Babayev,
filologiya elmləri doktoru,
professor

Atalı günlərin həsrəti

Xalq şairi Hüseyn Arif...
Sevilə-sevilə mütaləə olunan,
haqqında maraqlı söhbətlər dolaşan,
lətifələr danışılan gözəl sənətkarımız!

“Maraqlıdır ki, bəziləri bu ehtiramın səbəbini tək elə şairin parlaq istedadında, təbiətə vurğunluğunda, ana dilimizin incəliklərindən, söz çalarlarından məharətlə istifadəsində axtarırlarsa, onunla eyni kollektivdə çalışanlar, birgə səfərlərdə olub, dostluq edənlər bunu Hüseyn Arifin mehribanlığı, səmimiyyəti, xoş ünsiyyəti, sadəliyi, təvazökarlığı və bu insani keyfiyyətləri əlaqələndirirlər

Bu baxımdan, Xalq yazıçısı İsmayıl Şıxlı:

“Hüseyn Arifin şeirlərində sözlərin sıralanması, təbii axan kəlmələrin tərkibindəki səslərin belə cərgəlanması o qədər sadə, ürəyəyatımlıdır ki, şeir oxuduğunu unudursan. Sənə elə gəlir ki, kiminsə, sadəcə, söhbət edirsən. Lakin bu söhbətin elə gözəl, elə incə və elə zəngin poetik düşüncə tərz, elə obrazlı təfəkkürü var ki, buna heyran qalmaya bilmərsən. Xalq poeziyası Hüseyn yaradıcılığının iliyinə, qanına hopmuşdur...”

Bu kimi saysız rəylərdə, mülahizələrdə diqqətçəkən məqamlar yetərincədir. Bununla belə, düşünürük ki, bu məlumatların əksəriyyətini zaman-zaman radio və televiziyadan, qəzet və jurnallardan aldığımızdan böyük şairlə bağlı ən duyğulu hekayətləri, həzin xatirələri övladlarından eşitməyimiz daha maraqlı olardı; insana ailəsi qədər yaxın, bütün incəlikləri ilə bələd olan başqa birisini təsəvvür etmək mümkündürmü?!

Zöhrə Hüseynzadə:

“Xəyal məni o unudulmaz illərə – xoşbəxt atalı çağlarıma aparır. Ağstafadakı evimizdə idik. Səhər yuxudan duranda gördüm yağış yağıb. Qaçam (atamıza biz belə müraciət edirdik) bellə çınqılları evin divarına tərəf yığırdı. Məni görüb yanına çağırırdı, nə üçün belə etdi-

Hüseyn Arif ailəsi ilə

Ağstafa deryaçasının açılışında

yinin səbəbini soruşdu. Cavab verdim. Qayğılı simasına təbəssüm qondu: "Düz deyirsən, evin xımına su düşməsin deyə belə edirəm. Gün gələcək, haqqımda yazacağın xatirələrə bunu da salacaqsan..."

İndi bunları xatırlayarkən qəhər məni boğur. O zaman fərqi nə varmamış, ağlıma da gətirməmişdim ki, vaxt gələcək Hüseyn Arif də həyatda olmayacaq və mən atamla bağlı xatirələrimi kiminləsə bölüşəcəyəm...

İllər keçdikcə Hüseyn Arif poeziyası, onun xüsusiyyətləri, fərqləndirici cəhətləri, müasir və ümumən poeziyamızdakı yeri məni ilk oxucusu və bir övladı kimi daha çox düşündürür. Qəti əminəm ki, qağamın ömrünü, taleyini öyrənmək istəyən hər kəs onun şeirlərini oxuyub, xronoloji ardıcılıqla düzsə, ilin, ayın, hətta günün tarixini dəqiqliklə tapa bilər.

Hüseyn Arif poeziyası əslində, öz həyatının, hiss və həyəcanlarının əksidir. Onun sevincli anlarında yazdığı şeirlər sevinc saçır, kədərli məqamlarındakılar isə qəm, qüssə, ələm...

Keşməkeşli həyatının çətinliklərinə, cəmiyyətin vurduğu mənəvi yaralara tab gətirən Hüseyn Arif onları şeirə çevirərək mənən rahatlıq tapırdı. Lakin torpaqlarımızın əldən getməsinə dözə bilmədi, hələ 1986-cı ildə – Göyçəlilərin dədə-baba yurdlarımızdan köçməyə başladıkları zaman ürək ağrısı ilə "Göyçəlilər, dağılmayın Göyçədən" deyərək haray salsada, doxsanıncı illərdə rayonlarımızın amansızlıqla boşaldılmasının səbəbini nə başa düşsə, nə də dilə gətirə bildirdi. Bir-cə bunu dedi ki:

**Hüseyn, səni də dəyişər zaman,
Yalvarma loğmana - üzüləndə can.
Doyub-doymasa da gözün dünyadan,
Vaxt tamam olanda köçəsən gərək.**

Beləcə, vaxtın bitdiyini hiss edərək səssiz-səmirsiz oğlu Arifin uyuduğu doğma Ağstafaya üz tutdu və ömrünün son aylarını orada yaşadı...

“ Hüseyn Arif şeirinin ən səciyyəvi cəhəti, fərqləndirici xüsusiyyəti, sevilməsinin başlıca səbəbi ondadır ki, şair adi güldən, daşdan, çeşmədən, bulaqdan, dağdan, günəşdən, torpaqdan danışa-danışa oxucunu həyatın əzəli-əbədi fəlsəfəsinə, həyatın əsas mənasına gətirib çıxarır. Bu baxımdan, təbiətdən qaynaqlanan, təbiətlə təbiiləşən, ülviləşən, təbiətdən yazdıqca onun bir parçasına çevrilən şairin poeziyasını heç bir şairin yaradıcılığı ilə müqayisə etmək olmur. Bu poeziyanı təbiiliyinə, təkrarsızlığına görə yalnız təbiətin özü ilə müqayisə etmək mümkündür.

Bəlkə elə ona görəymiş ki, qağam heç vaxt həkimə getmədi. Xəstələnəndə yatağa girər, banka qoydurar, çox sevdiyi əvəlikli isti bişirtirər, sağalardı. O, təbiətə bir loğman kimi baxar, buz bulaqların, səfalı yaylaqların, müxtəlif bitki və ağacların insan sağlamlığına təsirini təsvir edərdi:

**Torpaqdan gül, çiçək ətri gələndə,
Təbiət fikrimdə loğmana dönür.
Ürək yorulanda, can ağrıyanda,
Sərinlik ən gözəl dərmana dönür...**

Hüseyn Arif elə xoşbəxt şairlərdəndir ki, yaşadığı əsri adlayıb iyirmi birinci yüzilliyə keçdi. Bu xoşbəxtliyin məziyyətləri çoxdur. Başlıcası da budur ki, o, dövrünün ağır yüklərini ürəyində daşıdı, taleyində yaşadı. Bir insanın hiss və həyəcanlarını bir elin, bir xalqın, bütövlükdə Türk-Turan dünyasının mənəvi sərvətinə çevirməyə çalışdı.

Onun təbiətə vurğunluğu göz açdığı doğma yurdun gözəlliklərindən, lılparlı, yarpızlı, durna gözlü bulaqlarından, qoyun-quzu qoxulu çöllərindən, əzəmətli dağlarından, şaqraq şəlalələrindən irəli gəlirdi. Bu vurğunluğun təsiri şairin təbiətini də müəyyənləşdirirdi. Bulaq suyu qədər dumduru, dağ kəli kimi qürurlu, coşqun çaylar tək şaqraq, bülbül cəhcəhi tək şirin dilli..."

Səhər Hüseynzadə:

"Atamız həddindən artıq həzircavabıydı. O qədər məlumatlı, gözəl dilliydi ki, dinləməkdən yorulmazdıq. Məzəli söhbətləri, sonradan lətifə kimi dillərə düşən gülməcələri elə-belə gülüş xətrinə deyilən sözlər deyildi; hər birinin arxasında ağıllı, məntiqi fikirlər, düşüncələr dayanırdı..."

O, sözün həqiqi mənasında xalqın şairi idi. Özü də tək elə yazdığı şeirlərlə yox, azad ruhu, çərçivələrə sığmayan duyğularıyla da.

Təbiətin qoynunda olmağı çox sevirdi, Azərbaycanı qarış-qarış gəzirdi. Ata-baba yurduna xüsusi bağlılığı vardı.

Uşaqlıqda o qədər savadlı, fəhm-fərasətli olub ki, Yenigün kənd orta məktəbində onu birinci sinifdən üçüncüyə, üçüncüdən isə yedinciyə keçiriblər. Sonralar təhsilini Ağstafadakı dəmiryol məktəbində davam etdirib. Orta məktəbi bitirəndən sonra, bir müddət Tovuzda müəllimlik edib.

Anası Hüseyn Arifi
harbi xidmətə yola salır

On səkkiz yaşında cəbhəyə yollanıb. Təqim komandiri olub. Reyxstaqadək döyüş yolu keçib. Vətənə kiçik leytenant rütbəsi, xeyli orden və medalla, ikinci qrup əlilliklə qayıdıb. Aldığı qəlpəni dünyasını dəyişənədək dizində gəzdirib. Azərbaycan Dövlət Universitetinin (BDU-nun) şərqşünaslıq fakültəsini bitirib, Moskvada M.Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunun aspiranturasında oxuyub. Hələ tələbəlik illərindən şair kimi tanınıb.

Yumşaq təbiətli, həlim adamıydı. Nə səsinə ucaldar, nə sərt da-

nışardı. Heç birimizə əl qaldırmayıb. Sonralar qohumlarımızdan, dostlarından onun uşaq vaxtı çox dəcəl olması, nadincliyindən şikayətlənən müəllimlərin onun valideynlərini dönə-dönə məktəbə çağirtmələrini eşidəndə heyrətdən donub yerimizdə qalardıq.

Elə atamızın beş il müharibədə döyüş yolu keçməsi də bizə ağlasığmaz görünərdi. Fikirləşirdik ki, görəsən atamız bu orden-mə dalları necə alıb, qarışqanı belə tapdalamağa qıymayan bu ürəyi-yumşaq, kövrək adam cəbhədə kimisə vura, öldürə bilərmiş? Bir-iki dəfə özündən soruşsaq da cavab ala bilməmişdik. Görünür, o dəhşətli illəri xatırlamaq istəmirdi. Bəlkə də kövrələcəyimizdən ehtiyatlanırmış.

Amma bir dəfə vəziyyət elə gətirdi ki, danışmaq məcburiyyətinə qaldı: "Cəbhədəydik, qələbəyə az qalırdı. Gördük bir alman zabiti ağ atın belində çaparaq gəlir. Bizə çatıb dayandı. Yaraşıqlı, gözəl oğlan idi. Ucadan "Hitler kaput", – dedi və tapançasını gicgahına dirəyib, çaxmağı çəkdi. Bu hadisə o qədər ani baş verdi ki, onu dayandırma bilmədik..."

Atamız bunu danışa-danışa kövrəldi. Bizi yenidən təəccüb bürüdü: "Bəs o, döyüşdə necə güllə atıb, qan töküüb? Görünür, müharibənin öz qanunauyğunluqları var, – deyənlər haqlıdılar".

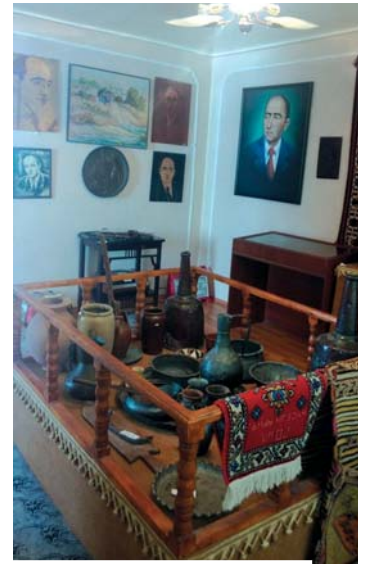
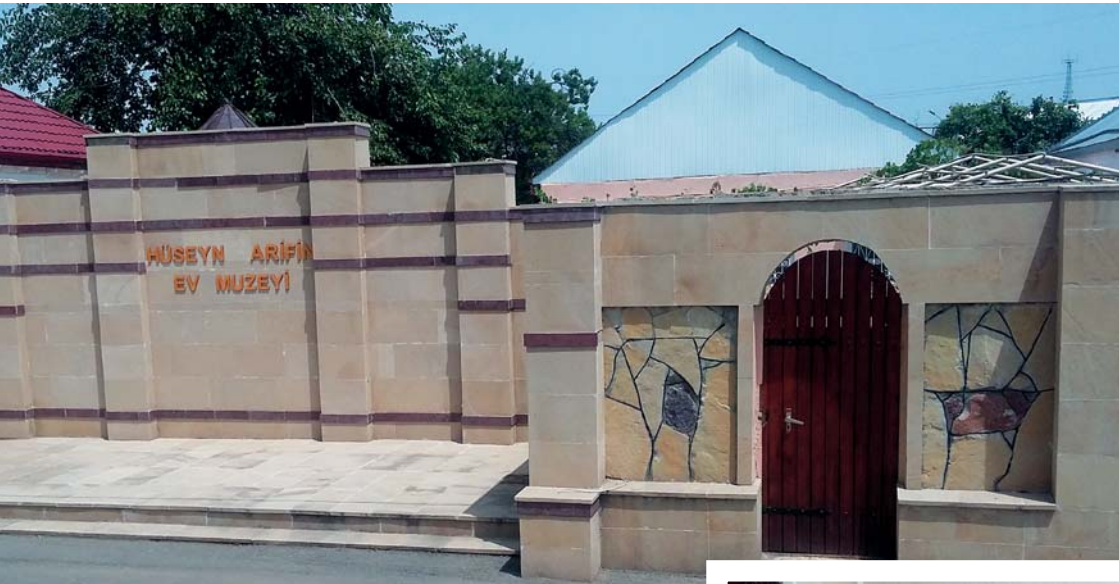
Hüseyn Arif bütün qəlbi ilə şeirə, sənətə bağlı idi. Yazdıqlarını həmişə əvvəlcə bizə oxuyar, rəyimizi soruşardı. İradlarımız olanda deyərdik, fikrimizi böyük səmimiyyətlə qarşılayardı.

Onun şeir yazmaq üçün xüsusi vaxt-vadəsi yox idi. Sanki bütün günü beyni işləyirdi. Çox möhkəm yaddaşı vardı. Bəzən bütöv bir poemanı yaddaşında saxlayar, səhər ala qararıqdan durub kağıza köçürərdi...

Bazarlıq etməklə arası yox idi. Hər dənbir səhər biz məktəbə getməyə hazırlaşanda anam ona deyərdi: "Hüseyn, çörək almaq lazımdır, uşaqlar dərsə gedəcəklər." Atam bir söz demədən evdən çıxır, ancaq saatlar ötürdü, günlər keçirdi – gəlmirdi. On gündən, bəzən hətta bir aydan sonra zəng vururdu ki, mən Şəkida, ya Zaqataladayam. Onun belə hərəkətləri evimizdə söz-söhbətə çevrilməzdi. Bəzən anam içində inciyib əsəbilərsə də heç vaxt bizim yanımda üzə vurmurdu. Dözürdü...

“Atamız övladlarına görə heç vaxt kimsəyə ağız açmaz, xahiş etməzdi. Biz orta məktəbi qızıl medalla, universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirdik. Bunda onun təsiri olduğunu düşünənlər də vardı. Amma belə deyildi. Hər şeyə özümüz nail olurduq. Qardaşımızın təhsilinə və işə düzəlməsinə az-çox köməyi dəymişdi. Bununla belə, həmişə onun övladı olmağımızla qürur duyur, atamızın ad-sanına xələl gətirəcək hərəkətlərə yol vermir, ailəmizə problem yaratmırdıq.

Mülayim insan olan atamızın bəzən sərt üzünü, barışmaz mövqeyini də görürdük. Ruhuna, şəxsiyyətinə yad olanları bəyənəməz, qəbul etməzdi. Münasibətini çox kəskin şəkildə göstərdiyi məqamlar da olardı. Onu istəməyənlər də vardı. Deyə bilmərik ki, tənqid edilib, yaxud heç qəbul olunmayıb. Amma daim kölgədə qalıb. Biz bunun səbəbini onun istedadı ilə bağlayırıq. İstedad bütün insanlar üçün bələdir. Atam buna görə həmişə əziyyətlər çəkib. Şeirini verir-

di, çap etmirdilər, sözlərinə yazılmış mahnıların mətnini bəzən başqa adamın adına çıxırdılar.

Heç zaman kimsənin arxasınca danışmaz, qeybətini qırmazdı. Bəs onun etirazı nədən ibarət olurdu? Heç nə – qapını açıb içəri girəndə gözlərini qıpqırmızı, hərdən də yaşlı görərdik. Bilirdik ki, özü demiş, yenə “kimsə dal qapıdan daş atıb”. Heç kimə bir söz demədən içəri girib qapını bağlayır, öz-özünə danışdı, bəlkə ağlıyarmış da...

Bununla belə üzümüzə çıxandan özünü elə aparırdı ki, guya heç nə olmayıb. Atamız heç zaman problemlərin, üzləşdiyi haqsızlıqların ağrısını bizimlə bölüşməzdi. O qayğılarını bizə yükləmək, dərd vermək istəmirdi. Uşaqlarına, həyat yoldaşına qıymırdı. Amma tale bizə elə ağır dərd verdi ki, bütün həyatımız alt-üst oldu. Sevinməyi, gülməyi yadırgadıq...

1976-cı ilin 24 sentyabrında qardaşımız Arif avtomobil qəzasına düşüb həlak oldu. O, Xalq Təsərrüfatı İnstitutunu bitirmiş, 2 ay əvvəl Abşeron Rayon Komsomol Komitəsində şöbə müdiri vəzifəsinə düzəlmişdi. Arif ağıllı, təmkinli oğlan idi. İyirmi bir yaşı olsa da, özünü cavan oğlandan çox, ağsaqqal kimi aparırdı. Yaraşıqlı, xeyirxah, həddindən artıq qayğıkeş idi...

Arifi “Qurd qapısı”nda dəfn etdilər. Amma atamız heç rahatlanmırdı. Bizim yanımda demirdi, amma ucundan-qulağından eşidirdik ki, deyir: “Arifi aparacağam Ağstafaya”. Ona çox dedilər, belə eləmə, razılaşmadı. Axır ki, Arifin məzarını Yenigün kənd qəbiristanlığında, anasının yanına köçürdü...

“ Arifin itkisi bizi dünyadan küsdürdü. Hamımız qara geyindik. Atamızın sazi da qara libasda divardan asıldı. Qohumların, dostların xahişlərinə baxmadı; iki il nə qələminə yovuşdu, nə sazına. Həmişə qəlbinin hökmüylə hərəkət edərdi. Yəqin, yenə ürəyinin səsinə qulaq asdı və 1978-ci ildə qardaşının adını özünə təxəllüs götürüb yazdı:

**Arif gedən gündən Hüseyn adlı
Bir kədər şairi gəldi dünyaya...**

Bundan sonra yaradıcılığının çox böyük hissəsini qardaşımıza həsr etdi. Hüseyn Arif kimi yaşamaq, yaratmaq, söz yox ki, onun üçün çətin idi. Amma düşünürdü ki, bu adı şeirlərində əbədləşdirməlidir.

Atamız yazırdı:

**Qəza bir qapını bağlamayıbdır,
Bizim qapımızı bağlayan kimi.
Füzuli Məcnuna ağlamayıbdır,
Hüseyn – Arifə ağlayan kimi...**

Taleyimizə üsyan edirdik. Düşünürdük: axı kimsənin qəlbinə qırmamışıq, ürəyinə toxunmamışıq, hamıya ancaq yaxşılıq eləmişik, nəyə görə bu dərd gəlib bizi tapmalıydı?.. Arifdən sonra dəfələrlə həyatımıza qəsd eləmək istədik. Əgər bizə mənəvi cəhətdən arxa duranlar olmasaydı, bəlkə də bu dərdi çəkə bilməzdik.

Atamızın barəsində çox əhvalatlar danışılır. Bizim millət belədir: söz-söhbətlərində çox zaman sevgidən doğan şişirtmələr də olur. Amma atamız haqqında danışılanların doxsan faizi əsaslıdır. Hələ o qədər eşitmədiyiniz söh-söhbətlər var ki... Eşitdiklərimizdən biri belədir: “Bir gün Hüseyn Arifə deyirlər ki, şair, sən çox yerlipərəstsən. Cavab verir ki, başın haqqı yox, tovuqluları da özümünkü bilirəm”.

Həmişə məlumdur ki, Tovuzla Qazaxın arası on beş dəqiqəlik yoldur...” ♦

Yaşar Vəliyev

Venesiya reportajı: 56-cı Beynəlxalq “la Biennale di Venezia” Müasir İncəsənət sərgisində Azərbaycan həm də müstəqil ekspozisiya ilə təmsil olundu

Bu ilin Venesiya Biennalesinin kuratoru Okvui Envezor idi. 56-cı Biennalenin “Dünyanın bütün gələcəyi” (All the World's Futures) kimi səslənən mövzunu sərginin ən global təqdimatlarından biri təcəssüm etdirir. Kurator tərəfindən müəyyən edilmiş həmin mövzu - mədəniyyət mübadiləsinin müasir və tarixi hadisələri - sərginin bir çox Milli pavilyon və müstəqil layihələrində müxtəlif rəssamların yaradıcılığı vasitəsilə dünya qarşısına çıxarılmışdı.

YARAT-ın 56-cı Venesiya Biennalesinin rəsmi müstəqil ekspozisiyasını təşkil edən və Palazzo Barbaro sarayında yerləşən “Odlə

suyun birliyi” sərgisi iki rəssamın - Almagül Menlibayeva və Rəşad Ələkbərovun yaradıcı təxəyyülü vasitəsilə Bakı ilə Venesiyanın tarixi və mədəni yaxınlığını tədqiq və əks etdirir.

YARAT-ın kurator-direktoru Suad Qarayeva: “Rəssam instalyasiyalarının Palazzo Barbaro sarayı ilə ahəng yaradaraq, seyrçini maraqlı kəşflərlə dolu bir səyahətə necə alıb-aparması ekspozisiyanın ən mühüm aspektini təşkil edir.”

Sərgi üçün məhz bu sarayın seçilməsi xüsusilə böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, bu palazzo Ortaçağ Venesiya səfiri - 1400-cü illərin sonunda Azərbaycana səfər etmiş, diyarımızın şəhərləri və

Şah Uzun Həsənin hakimiyyəti haqqında ətraflı yazıların müəllifi olmuş İosafat Barbaronun iqamətgahı olub.

Sərginin açılış günləri palazzonu ziyarət etmiş qonaqlar arasında Dövlət Ermitaj Muzeyini (Sankt-Peterburq), Şarja İncəsənət Fondunu (Şarja), Tate Modern və ICA muzeylərini (London) təmsil edən dünya şöhrətli incəsənət xadimləri də olmuşdur. "Sotheby's" jurnalındakı qeydlərdən: "İki rəssama - Almagül Menlibayeva ilə Rəşad Ələkbərova sifariş olunmuşdu ki, həmin şəhərlər arasında olan qarşılıqlı əlaqəni tədqiq etsinlər. Onların hər ikisi bunun öhdəsindən məharətlə və olduqca ifadəli tərzdə gəlməyə müvəffəq olub". A-N jurnalı isə Menlibayeva ilə Ələkbərovun instalyasiyalarını belə təsvir edir: "Bu, çoxlaylı dialoq və həssaslıqla məkana yerləşdirilən zəngin bir quramadır". Almanyanın müasir incəsənət üzrə populyar onlayn mənbəyi olan Berlin Art Link portalı "Odlu suyun birliyi"ni Venesiya Biennalesində ən çox bəyəndikləri altı ekspozisiyadan biri kimi

təqdim edib, The New Yorker isə özünün Instagram rəyində bu sərgini "mütləq görməlisiniz" kimi işarələyib. Muzey və özəl kolleksiya toplayanların səlahiyyətli təmsilçiləri, Kolumbiya Universitetinin İncəsənət Məktəbi kimi təhsil qurumlarının nümayəndələri də sərgini seyr ediblər.

Kampo Santo Stefano meydanında yerləşən Palazzo Barbaro sarayının yaxınlığındakı digər diqqətəlayiq sərgilərdən bəzilərinin adını qeyd etmək istərdik: Gujral Fondunun tarix boyu qarşılıqlı münaqişədə yaşayan Hindistanla Pakistana təqdim edən "Şərq və Qərb" layihəsi; Palazzo Tito sarayında görkəmli rəssam Piter Doyqin yeni rəngkarlıq əsərlərindən - bir neçə iri tablo və xeyli kiçilmiş işlərdən ibarət sərgi; San-Marko meydanında yerləşən, ölkənin ən qədim əlyazmalarının qorunub-saxlanıldığı möhtəşəm Milli San-Marko Kitabxanasında nümayiş olunan sərgi və Yeni Zelandiyanı təmsil edən Simon Dennin sərgisi.

YARAT Müasir İncəsənət Mərkəzi Azərbaycanın paytaxtı Bakıda yerləşən qeyri-kommersiya təşkilatıdır, **AİDA MAHMUDOVA** və bir qrup rəssam tərəfindən 2011-ci ildə təsis edilib və Azərbaycanda müasir incəsənəti ictimaiyyətə daha yaxından tanıtdırmaq, Azərbaycan incəsənətinin ölkə daxilində və beynəlxalq səviyyədə təbliğ olunması ilə məşğuldur.

YARAT (yəni – “yaratmaq”) tərəfindən indiyə qədər 140-dan artıq (əksəriyyəti Bakıda təşkil olunmaqla) layihə həyata keçirilib. Fəaliyyətində əsas mahiyyət kəsb edən tədris-təlim işi art-rezident səfərlərindən, praktiki məşğələlərdən, mühazirələr və film nümayişlərindən ibarətdir. 2014-cü ildə yay məktəbi də təşkil olunmuş, Rəssam Emalatxanaları və Art-Rezident proqramının yerləşdirilmə ehtiyacını təmin etmək üçün yeni bina istifadəyə verilmişdir. Təşkilatın ARTIM proqramı (“artmaq” mənasında) incəsənətə meylli gəncləri dəstəkləyir, kuratorların diqqətinə çatdırmaqla, işlərini sərgiləndirməyə imkan yaradır.

2015-ci ilin mart ayında təşkilatın daimi sərgiləmə yeri – YARAT Müasir İncəsənət Mərkəzi açılmışdır. Sovetlər dövrünün hərbi donanma qərargahı olmuş, üzü dənizə, sahəsi 2000 m2 olan bu tikili müvafiq yenidənqurma işlərindən sonra, müasir incəsənətə və onun tədrisinə xidmət edən regional miqyaslı bir qovşağa çevrilmişdir. Mərkəzdə müəyyən müddət üçün gətirilmiş sərgilər və YARAT-ın özünəməxsus kolleksiyaya mənsub əsərlər nümayiş etdiriləcək. YARAT-ın daimi kolleksiyası, əsasən, Qafqaz, Orta Asiya və qonşu ölkələrin, eləcə də dünya şöhrətli sənətkarların əsərlərindən ibarətdir. Mərkəzin açılışı münasibətilə burada Şirin Neşatın məhz YARAT üçün hazırladığı silsilə əsərlərinin sərgisi düzenlənmişdi.

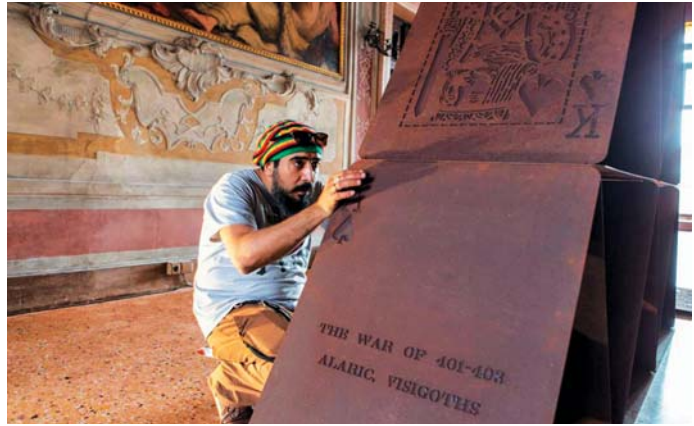

Kurator: **SUAD QARAYEVA**. YARAT Müasir İncəsənət Mərkəzinin kurator işi üzrə direktorudur. YARAT-ın daimi kolleksiyası və müvəqqəti sərgiləri proqramına rəhbərlik edir. Əvvəllər Londonda, Sotheby's hərrac evində Rusiya və MDB ölkələrinin müasir incəsənəti üzrə mütəxəssis vəzifəsində çalışıb, "Yolların kəsişməsində" adlı ilk sərginin kuratoru olub. Qafqaz və Orta Asiya sənətkarlarının müasir incəsənət əsərlərini təqdim edən həmin sərgi 2013-cü ildə keçirilib. Həmçinin, 2014-cü ildə "Yolların kəsişməsində - 2: incəsənət İstanbuldan Kabilə kimi" sərgisinin kuratoru olub. Rusiya və Şərqi Avropa ölkələrinin müasir incəsənət əsərlərinin satış tədbirlərinə, o cümlədən 2013-cü ildə keçirilən "Müasir Şərq" və "Fokusu dəyişərək" tədbirlərinə rəhbərlik edib. Uzun müddətdir YARAT-la əməkdaşlıq edən Suad Qarayeva 2012-ci və 2014-cü illərdə GRID Beynəlxalq Fotoqrafiya Biennalesində təşkilatın pavilyonu üzrə kurator olub. Azərbaycanın 53-cü və 54-cü Venesiya Biennalesində Milli pavilyonu kimi bir sıra beynəlxalq sərgilərdə çalışıb. London İqtisadiyyat Məktəbində (LSE) fəlsəfə və ictimai münasibətlər üzrə magistr dərəcəsinə (MSc), Qlazqo Universitetində isə müasir və modern incəsənət üzrə elmlər namizədi dərəcələrini (Mlitt) almışdır.

İştirakçılar:

RƏŞAD ƏLƏKBƏROV. 1979-cu ildə anadan olub, Bakıda yaşayıb-çalışır. Əsərləri dünya miqyaslı sərgilərdə: Londonun tarixi poçt binasında yerləşən Old Sorting Office İncəsənət Mərkəzində *HERE... TODAY, 2014; Londonun Courtauld* İncəsənət İnstitutunda düzənlənmiş *INTERACT: Deconstructing Spectatorship* ("Qarşılıqlı təsir: dağıdıcı seyretmə"), 2014; Venesiyada 55-ci Beynəlxalq "la Biennale di Venezia" İncəsənət Sərgisinin Azərbaycan Pavilyonu və s. məkanlarda nümayiş etdirilib. Bakıda 2001-ci ildə Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının dekorativ tətbiqi sənət fakültəsini bitirib. Müxtəlif incəsənət sahələrində çalışır: rəngkarlıq, heykəltəraşlıq, teatr dekorasiyaları, video, memarlıq dizaynı. Qurduğu instalyasiyalarda kölgələrdən istifadə etməsi Rəşad Ələkbərovun konseptual yaradıcılığının əsas istiqamətini təşkil edir. İlk dəfə bu tipli əsərlərini tamaşaçıların diqqətinə Bakıda - "Zamanın qanadları" sərgisində (2000-ci il) təqdim edib. Əsərləri Azərbaycan, İtaliya, Türkiyə və Rusiya kimi ölkələrdə şəxsi kolleksiyalarda saxlanılır.

ALMAGÜL MENLIBAYEVA. Qazaxıstanın Almatı şəhərində anadan olub. Video və foto üzrə rəssamdır. Hazırda Qazaxıstanda və Almaniyada yaşayır. 15-ci və 18-ci Sidney Biennalesi, 51, 52 və 53-cü Venesiya Biennalesi, 10-cu Şarja Biennalesi və 4-cü Moskva Biennalesi kimi tədbirlərə qatılmağı ilə beynəlxalq incəsənət aləmində şöhrət qazanmışdır. Əsərləri dünyanın bir çox muzey və qalereyalarında, o cümlədən Moskva Müasir İncəsənət Muzeyində və "MoMA PS1" muzeyində (Nyu-York) "EXPO 1" adlı ekspozisiyanın tərkib hissəsi kimi nümayiş etdirilmişdir. Filmləri çoxsaylı beynəlxalq kino festivallarında göstərilib. Münhendə keçirilən Beynəlxalq "KINO DER KUNST – 2013" kinofestivalının əsas mükafatına layiq görülmüşdür. ♦

YARAT

ARTS COUNCIL
AZERBAIJAN

Əməkdar rəssam Əşrəf Heybətovun
fərdi sərgisi. Sərgi Bakıda keçirilən
ilk Avropa Oyunlarına həsr edilir

26 iyun
19:00

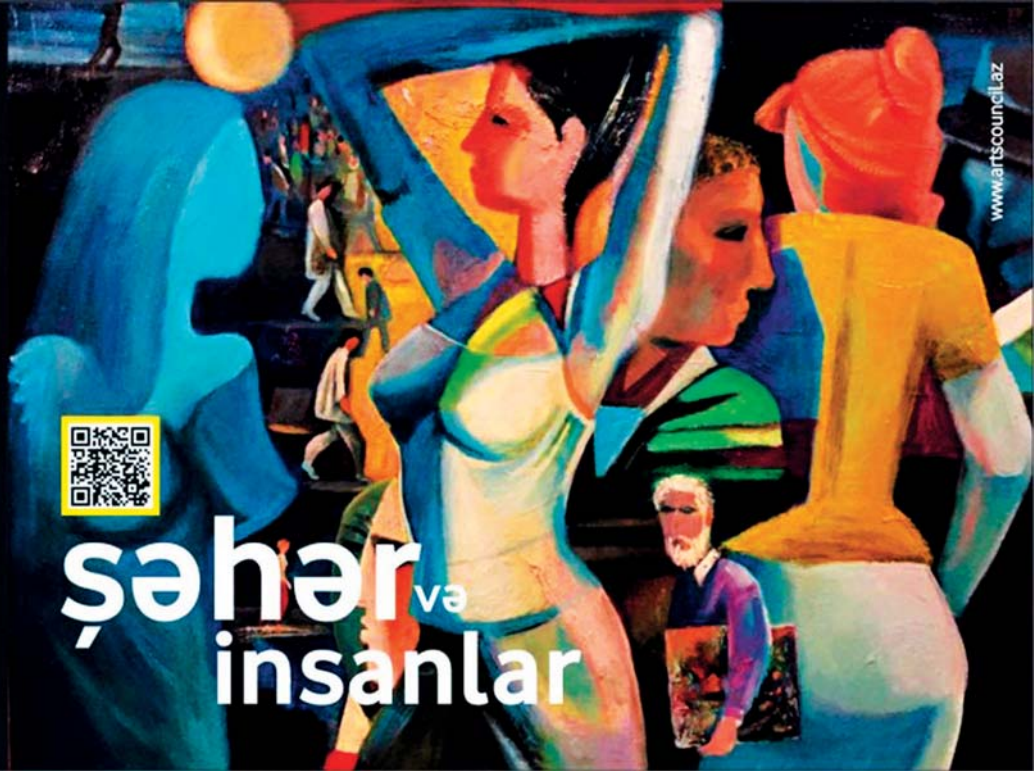

şəhər və insanlar

| Art Villa

Bakı, Həsən Səidbəyli küç. 1
Əlaqə üçün: 0503117347

www.artscouncil.az

Bir cənublu fırçasının möcüzələri

“Əməkdar rəssam Əşrəf Heybətov – olduqca maraqlı insandır. Gözəl sərgiləri ilə Almaniya, Rusiya və Avropanın bir çox ölkələrində də tanınır. O, monumental sənət ustası kimi də məşhurdur.

Özünəməxsus yaradıcılığında qədim Şərq üslubu ilə müasir Qərb plastikasını üzvi surətdə tamamlayan Əşrəf Heybətovun adı realist, romantik sənətkarlar arasında da çəkilir. Onun rəngkarlıq əsərləri də, dəqiq ifadəli qrafikası da təsviri sənət sərraflarının diqqətini eyni dərəcədə cəlb edir. Əksər əsərləri əbədi həqiqət axtarışında olan insan qəlbinin təcəssümü kimi canlanan rəssam hər cizgini hər rəngi sənətin ecazkar ümumbəşəri dilində “danişdırır” bilir.

Əşrəf Heybətov siyasət və mədəniyyətə bir quşun iki qanadı kimi baxır: “Mən çalışıram ki, bu qanadları hər zaman vəhdətdə sərgiləyə bilim. Məsələn, həssas tamaşaçı mənim sərgilərimdə həmişə Azərbaycan bayrağı, Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı kitablarla bahəm, Azərbaycan musiqisi də eşidə bilər. Bəli, xaricdə yaşayan mədəniyyət adamları Azərbaycanın imicini hərətəfli yaratmağa borcludurlar”.

Canım Bakıda, bədənim Berlində, fikrim Moskvada...

Əşrəf müəllim deyir ki, artıq neçə illərdir Bakı-Moskva-Berlin üçbucağında yaşayır... Canım Bakı, Vətənim Moskva, Berlin isə işimlə əlaqədar yaşamağa məcbur olduğum şəhər... Əslində, bütün əsərlərimdə Azərbaycan var: bəzən natural-real bir cizgi olmasa da vətən ruhu mutləq olur!

1991-ci ildən YUNESCO Rəssamlar Federasiyasının üzvü, Avropada Azərbaycan Mədəniyyət Xadimləri Assosiasiyasının sədri, Beynəlxalq "Sülh səfəri", Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının fəxri üzvü, Rusiya Rəssamlar İttifaqının və Şərqsünaslıq Cəmiyyətinin, Azərbaycan-Almaniya Dostluq Cəmiyyəti idarə heyətinin üzvü, daha neçə-neçə qurumda təmsil olunan rəssam bəşəriyyətin taleyinə, yer üzündə sülhün və əmin-amanlığın qorunub saxlanmasına biganə qalmayan insandır.

Onun terrorizmi lənətləyən "Nyu-York - 11 sentyabr" adlı əsərini Rusiyanın Bonndakı baş konsulu Nyu-York sakinlərinə hədiyyə etmişdir. Hazırda Nyu-York muzeyində saxlanılan bu əsər tək elə sənət naminə işlənməyib; axı, bu sənətkarın ölkəsinin Qarabağ kimi böyük bir dərdi var! O, terrorizmin bəşəriyyəti hansı müsibətlərə düşür etdiyini yaxşı bilir və yeri gəldikcə qüdrətli fırçasını bu dəhşətli bəlaya qarşı yönəldir.

Qəlbi hər zaman Bakı ilə döyünən rəssam ölkəmizdə baş verən hadisələrin hər birinə həssaslıqla yanaşır, ölkəmizin mədəni və siyasi tarixində iz qoya biləsi bütün tədbirlərdə yaxından iştirak edir. Necə ki, o, "Bakı - 2015" İlk Avropa oyunlarını da kənardan müşahidə etmədi.

"Cənub şəhər və adamları" haqda müəllif düşüncələri

Bakıda hündür, ekzotik məkanı xatırladan və sözün əsl mənasında art təəssürat yaradan "Art Villa" qalereyada Əşrəf Heybətovun "Cənub şəhər və insanlar" adlı sərgisi... Açıışa rəssamın dostları, onun sənətinin və ümumən sənətin vurğuları qatılmışdı.

Paytaxtımızda keçirilən ilk Avropa Oyunlarına həsr olunan "Arts Council Azerbaijan"ın təşkilatçılığı və "Simurq" Azərbaycan Mədəniyyət Assosiasiyasının dəstəyi ilə təşkil edilən bu sərgi turistlərə və idmançılara Bakını tanımaq üçün daha bir şans yaratmış, Oyunlar ərəfəsi çox qısa bir müddətə doğma şəhərinə gəlmiş rəssamın yaxınları, dostları tanışları onu qərribə bir məhəbbət və maraqla əhatələmişdilər. Mehriban, səmimi və xüsusən dostcanlı olan Əşrəf Heybətov bu sərgi, habelə səfəri haqda danışmağı dostlarına həvalə etdi.

Fuad Məmmədov, "Simurq" Azərbaycan Mədəniyyət Asosiasiyasının rəhbəri: "Bəli, ilk Avropa Oyunları bizim ölkədə keçirilir! Belə bir idman hadisəsi eyni zamanda mədəni tədbirlərin aktivliyinə də təsirsiz ötüşməyib. Bakıdan uzaqlarda yaşayan, lakin ürəyi Azərbaycanla döyünən hər bir vətəndaşımız əlamətdar günlərdə şəhərimizdə olmaq, öz töhfəsini vermək barədə düşünürdü. Belə insanlardan biri də dostum Əşrəf Heybatovdur. O, Azərbaycanı bütün dünyada təbliğ edir. Bu gün onun əsərlərinə diqqət etdikcə dünyəvi düşüncələrə qərq olur. Həm də gözlərimiz önündə Bakının tarixi keçmişi, görkəmli şəxsiyyətləri canlanır. Bu əsərlərdə Bakının ümumi koloriti, ictimai-siyasi-mədəni ab-havası əks olunub..."

Arif Hüseynov, Xalq rəssamı: "Bakı və onun insanlarından bəhs edən 30-a yaxın əsərin nümayiş olunduğu bu sərgidəki əsərlərə tamaşa etdikcə, rəssamın əbədi mövzulara özünəməxsus müraciəti, sevgi və sevincləri, xeyirlə şərin mübarizə - münasibəti məsələləri aydınca hiss olunur. Tamaşaçı burada ruhunu tərpədəcək çalarlar tapa bilir. Bu əsərlərin əksəriyyəti avtobioqrafik də sayıla bilər. İnsanın qaça bilmədiyi və həyatını təşkil edən acılı-şirinli yaşantılar... Bu sosial-psixoloji topla və onun sirləri fırçanın rənglər dili ilə çatdırılıb. Rəssam özünü və ümumən bizi əhatə edən çox sadə və adi hadisələri sənətin gücü ilə gözəl açıqlayıb. Bu hisslər kətan üzərində çox cəlbədicə olmaqla, həm də bu vaxta qədər görünməzliklərin göstərilməsi baxımından da düşündürücüdür. Yaddaşa müraciət, köhnə Bakı, şəhərin rəmzləri, tarixi abidələr rəssamın çoxsaylı əsərlərinin leymotivini təşkil edir. Onun işlərinin əsas mövzusu Azərbaycan və xalqımızın adət-ənənələridir".

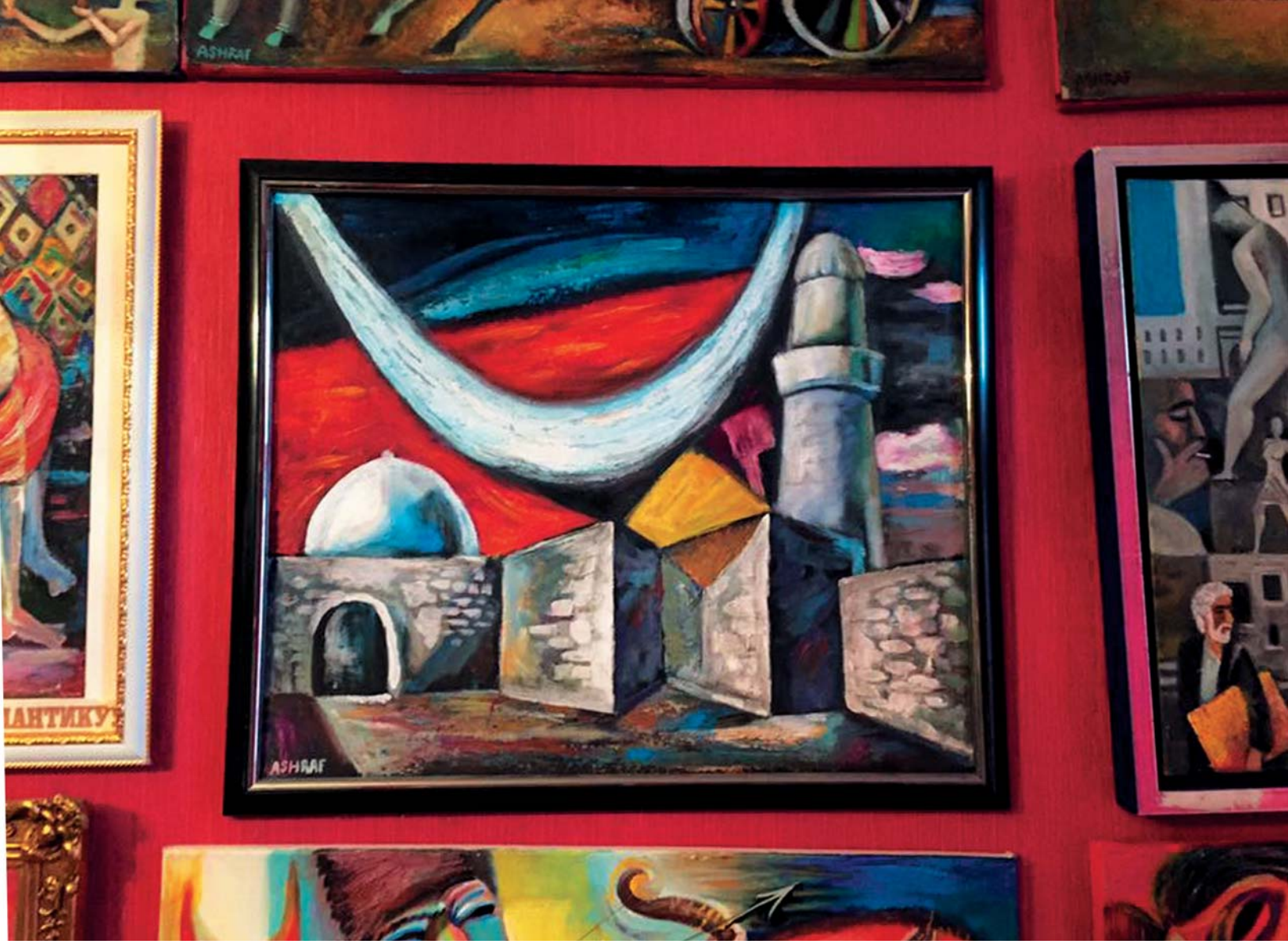
Gah sakit, gah səs-küylü sənət seyrçiləri, əsərləri müzakirə edən tamaşaçılar arasından, nəhayət ki, səbəbkarı tapıb, ona bir-iki sualla müraciət edirik.

- Əşrəf müəllim, deyirlər, Bakıda ildə bir neçə dəfə olursuz...

- İldə 3-4 dəfə Bakıda oluram. Amma bu da məni qane etmir. Prezident İlham Əliyev mənə ev verdikdən sonra daha tez-tez gəlməyə cəhd edirəm. Buradan böyük ruh alıram. Dostlarla görüşürəm və bütün bunlar yaradıcılığıma da müsbət təsir göstərir. Şüvəlanda - dənizə yaxın ərazidə işləməyi, mənzərələr çəkməyi çox sevirəm. Avropa oyunları ərəfəsində isə, təbii, doğma vətənimdə mütləq olmalıydım. 1980-ci ildə Moskvada keçirilən Olimpiada ərəfəsində idman kompleksləri və müəyyən binaların üzərinə mozaikalar işləmişəm, indi - doğma, müstəqil vətənimdə keçirilən əlamətdar hadisədə iştirak etməyə bilərdimmi?! Bakıda olduğum müddətdə bu sərginin keçirilməsi təklifini aldım və sərgi artıq sizlərin ixtiyarındadır. Bütün gələn qonaqlara sonsuz təşəkkürümü bildirirəm.

- Bilirəm ki, ictimai fəaliyyətlə də məşğulsunuz...

- İctimai fəaliyyətdən əsas məqsədim Azərbaycana daha çox dost qazandırmaqdır. Bu, həm də mədəniyyət və incəsənətimizi dünyanın bir çox yerlərində tanıtmak imkanımıdır. Konfrans və simpoziumlar zamanı bu istəyimi həyata keçirməyə çalışıram. Dünya Şərqşünaslarının Konqresi kimi nüfuzlu tədbirlərdə mən tək elə Əşrəf Heybatov olaraq deyil, Azərbaycanı təmsil edən rəssam olaraq təqdim edirəm. Əsərlərimdə Azərbaycanı tərənnüm etməyim isə çoxlarına bəllidir! Mənim silsilə rəsmlərimdə əks olunan Azərbaycan gözəlləri, milli geyimlərimiz və s. bütün dünyada sərgilənib. Bu, mənim vətənimə olan borcumdur. Hər birimiz təbliğat aparmalıyıq. Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə müasir Azərbaycan rəssamlarının işləri bütün dünyada təbliğ edilir.

Moskvada yaşadığı dövr rəssamın yaradıcılığında mühüm əhəmiyyət kəsb edib; zəngin mədəni mühitlə tanışlıq, ustad monumentalistlərdən aldığı dərslər Tahir Salahov, Çingiz Aytmatov kimi korifey, təvazökar, səmimi insanlara rast gəlməsi də onun üçün əsl həyat məktəbi olub.

Əşrəf Heybətovun eskizləri əsasında Nepalda Tibet motivləri mövzusunda xalça toxunub. 2010-cu ildə Frankfurt da alman nağıllarına illüstrasiyalı və iki kitabı işıq üzə görüb. Bakıda "Şərq dünyası" adlı 100 əsərinin yer aldığı kataloq da maraqla qarşılanıb. Vatikanda Roma Papasının, Almaniya kansler Angela Merkelin və başqalarının portretini işləyib. Amma rəssamın ən çox qürurlandığı ölkəmizin birinci xanımı Mehriban Əliyevanın portretidir. Fotoşəkil əsasında işlədiyi bu əsəri o, Mehriban xanıma Almaniya səfəri zamanı hədiyyə edib.

Sərgilər... axtarışlar...

Bu ilin sonlarında Heydər Əliyev Mərkəzində rəssamın geniş sərgisi nəzərdə tutulub. 2016-cı ilin aprel ayında isə Moskvada - Şərq Xalqları Muzeyində "Türk dünyası" adlı sərgisi planlaşdırılıb. 2011-ci ildə baş tutan Moskvada "Bakı və bakılılar" adlı sərgidə nümayiş olunan bu dəfəki ekspozisiya əsərlərin kiçik bir hissəsini ehtiva edirdi. Rusiya Azərbaycanlı Gənclər Təşkilatının (AMOR) sədri, Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla xanım Əliyevanın diqqəti sayəsində təşkil edilən sərginin davamı Ankarada TÜRKSOY-un qarargahında da maraqla qarşılanıb.

2016-cı ildə 65 illik yubileyini qeyd edəcək Əşrəf Heybətova yaradıcılıq uğurları arzusu ilə... ♦

Lalə Azəri

Yeni əsrin yeni nəfəsləri...

Milli musiqi dəyərləri sistemində ənənəvi janr və formalarla bahəm, çalğı alətlərinin də xüsusi yeri və rolu var

Lalə Hüseynova,
Azərbaycan Milli Konservatoriyasının
elmi işlər üzrə prorektoru,
sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

“ Ulu muğamlarımız - tar-kamansız, aşiq sənətimiz - sazsız təsəvvür edilməz. Mütəxəssislərin fikrincə, hər bir musiqi aləti həm də mənsub olduğu xalqın etnik səs idealının təzahürü olmaqla, özündə məxsusi bir tarixçə yaşadır. Qədim Şərqi tərkib hissəsi olan Azərbaycanın özünəməxsus etnik səs məkanının yaranmasında və əsrlərlə formalaşmasında da şübhəsiz, milli musiqi alətlərinin rolu vacibdir

Hazırda Azərbaycanda istifadə olunan alətlər də uzun təkamül yolu keçib, bəziləri isə müəyyən səbəblər üzündən müasir musiqi-ifa təcrübəsindən kənarda qalıbdır. Bu baxımdan Azərbaycan Milli Konservatoriyasında təqdimatı keçirilən “Milli musiqi alətlərinin təkmilləşdirilməsi” layihəsindən söz açmaq yerinə düşərdi

Zərif sədalı santur

İran Azərbaycanında geniş istifadə olunsada, təəssüf ki, bu gözəl musiqi aləti respublikamızda hələ də real musiqi təcrübəsinə yol tapa bilməyib. Təkmilləşmiş alətlər arasında “Azərbaycan santuru” kimi təqdim edilən alətin özəlliyi onun 12 xərkli və xromatik 3 oktava və səslənmə diapazonuna malik olmasıdır. Alət üzərində təkmilləşmə işləri aparmış AMK milli musiqi alətlərinin təkmilləşdirilməsi elmi-tədqiqat laboratoriyasının rəhbəri Məmmədli Məmmədov simlərin dartı qüvvəsini sabitləşdirməyə də nail olub ki, bu, çalğı zamanı onların gərginləşərək qırılmamasını təmin edir. Fortepianonun sələfi olmuş bu qədim Şərq aləti bənərsiz tembri ilə istənilən milli musiqi ansamblı və xalq çalğı alətləri orkestrlərimizin tərkibində sırf Avropa aləti olan pianonu əvəz edə bilərdi. Bu isə həmin kollektivlərin nəinki milli, eyni zamanda, məxsusi Şərq ruhunu və simasını tam mənada bərpa etmiş olardı. Xatırladaq ki, vaxtilə bir çox görkəmli

musiqi xadimlərimiz, o cümlədən Qara Qarayev, Aqşin Əlizadə milli musiqi ansambllarında pianonun yer almasını məqsədəuyğun hesab etmirdilər (və təsadüfi deyil ki, 1932-ci ildə yaradılmış notlu Xalq çalğı alətləri orkestrinin ilk tərkibində də piano aləti yox idi).

Çəng – müasir arfa alətinin sələfi

XIX əsrdə artıq istifadədən çıxmış və unudulmağa məhkum olmuşdur. Yalnız ötən əsrin 70-ci illərində görkəmli mütəxəssis, professor, mərhum Məcnun Kərimovun böyük səyi nəticəsində, bir sıra qədim musiqi alətlərimiz kimi, Orta əsrlərdə Azərbaycanın saray mühitində geniş yayılmış çəng də bərpa olunaraq həyata qaytarılıb.

“ Hazırda canlı muzey eksponatı kimi bütün dünyanı dolaşan Qədim Musiqi Alətləri ansamblında cazibədar görünüşü ilə ən çox diqqət çəkən alət də, zənnimizcə, çəngdir.

Təqdimat zamanı səsləndirilən təkmilləşmiş çəng, sim sayının artması (27-dən 44-ə) və daha rahat köklənməsilə ilkin bərpa variantından fərqlənirdi. Lakin bu alətin də müasir musiqi

təcrübəsinə inteqrasiyası üçün hələ çox işlər görülməlidir. Elə bunu demək kifayətdir ki, respublikamızda çəngin hələlik yalnız bir ifaçısı vardır...

Azərbaycanda yeganə
çəng ifaçısı Fazilə Rəhimova

Bir qədər də kamançanın bəm registrli növləri haqda...

Təqdimatın səbirsizliklə gözlənilən anı - sonda kamança alətinin bəm registrli növlərinin nümayişi oldu. Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, XX əsrdə xalq çalğı alətləri ansambları və orkestrlərinin yaranması aşağı registrə malik alətlərə böyük tələbat yaratmışdır. Elə vaxtilə royal kimi universal bir alətin orkestrlərin tərkibinə salınması həmin çatışmazlığın aradan qaldırılmasına bir cəhd idi. Lakin, əslində, problem hələ çözülməmiş qalır. Bu məsələ zaman-zaman gündəmə gəlsə də, həllini indiyə qədər tam şəkildə tapa bilməyib. Halbuki, hələ sovetlər dönməndə bir çox müttəfiq respublikalarda, o cümlədən Orta Asiya və qonşu Zaqafqaziya respublikalarında, milli nəfəs və simli alətlərin müxtəlif növləri yaradılmış və müvə-

fiq orkestrlərin tərkibinə daxil edilmişdir. Bu barədə 1975-ci ildə Moskvada nəşr olunmuş "SSRİ xalqlarının musiqi alətləri atlası" müfəssəl məlumat verir.

Zəngin informasiyalar toplusu olan bu sanballı ensiklopedik nəşrdən bəlli olur ki, balaban, tar və kamançanı hər zaman öz milli alətləri kimi təqdim edən bədxah erməni qonşularımız artıq keçən əsrin birinci yarısında "Şərq simfonik orkestrinin alətləri" adı ilə guya onların müxtəlif registrli növlərini (yəni ailəsini) də düzəldib ortaya qoyublar. Kamançaların bəm növləri istər zahiri forması, istərsə də quruluşu baxımından mövcud analoqlarından fərqlənir. Ona görə də bu kamançaların adında da fərq vardır.

Bəm registrli alət adı kamançaya oxşar olduğuna görə "bəm kamança", digərləri isə iki çanaqdan ibarət olduğuna görə, müvafiq olaraq "qoşaçanaq bas kamança" və "qoşaçanaq kontr kamança" adlandırılıb. Bu kamançaların diapazonu isə, zənnimizcə, milli orkestrlərimizdə bas partiyaların ifası üçün yaxşı imkanlar yarada bilər.

Kamança alətinin bəm registrli növlərinin nümayişi

AMK-nın milli musiqi alətlərinin təkmilləşdirilməsi elmi-tədqiqat laboratoriyasının rəhbəri Məmmədali Məmmədov

Bizim müsaibə:

Azərbaycan Milli Konservatoriyasının elmi işlər üzrə prorektoru Lələ Hüseynovanın bu fikirlərindən sonra, alətlərlə daha yaxından tanış olmaq, bəzi suallarımıza cavab tapmaq məqsədilə Məmmədali Məmmədovla görüşdük.

Haqqında danışdığımız alətləri böyük ustalıqla hazırlayan, onlara rəngarəng bəzəklər vuran, səslərinin bəzən xoş insan səsinə bənzəməsinə arzulayan, - bir sözlə, alətlərin hər mənada nazını çəkən AMK milli musiqi alətlərinin təkmilləşdirməsi elmi-tədqiqat laboratoriyasının rəhbəri ilə səmimi söhbətimizi dəyərli oxucularımızın da diqqətinə çatdırırıq.

- Tarixi xalq çalğı alətlərimizin bəzilərinin malik olmadığı səs diapozonunu yaradan, alətlərin təkmilləşməsi və yeni yarananların vizual görkəmində dəyişiklik və əlavələrin müəllifi kimi, sizcə, bu yeniliklər digər xalq musiqiçiləri tərəfindən normal qavranılacaqmı?

- Bəri başdan deyim ki, çəng musiqi aləti birmənalı olaraq Azərbaycana məxsusdur. Santur musiqi alətinə gəldikdə isə, bunun Azərbaycan mənşəlisinin də haqqında tədqiqat işləri var. Yəni, biz öz santurumuzu yaratdıq - İran santurunu gətirib ortaya qoyub çalmadıq ki? Araşdırmalar nəticəsində dünyəvi santurdakı problemləri gördük və onun bütün mənfi-müsbətində istinadən özümüzünkünü - milli Azərbaycan santurunu yaratdıq. Burada fərqlər çoxdur. Simlərin - birincidən sonuncuya kimi - dartı qüvvələrini bərabərləşdirdik. Digər ölkələr də ki, bunun timsalında mükəmməl bir nümunə gördülər. Bununla bağlı qonşu dövlətlərdə sahə biliciləri, alət ustaları ilə məsləhətləşmələr aparıldı, yekdil qərara gəldi ki, bəli, xeyli problemləri olan santurda bizim təklif etdiyimiz variant təqdirəlayiqdir. Əgər başqa xalqların mütəxəssisləri bunu belə asanlıqla qavradılsa, musiqiçiləri də çox çətinlik çəkməzlər. Həm də bilindi ki, pianonun anası hesab edilən santurun indi xalq çalğı alətləri orkestrində özünəməxsus yeri vardır.

- Avropa simfonik orkestrlərinin səs diapozonu 6-7 oktava, bizim xalq çalğı alətlərində isə 2,5-3 oktavaya bərabərdir. Bəs bu problemin həllilə bağlı nə əldə edirik?

- Orkestrimizdə sup kontr, kontr, böyük və kiçik oktava səslərini əldə etməklə, Azərbaycan xalq çalğı alətlərinin səs diapozonu simfonik orkestrin səs diapozonu ilə bərabərləşmiş oldu. Beləliklə, milli orkestrimizdə böyük səs diapozonuna malik olan dünyəvi, milli əsərləri ifa etmək mümkünlüyünə nail olduq. Bunun həlli üçün laboratoriyamızda uzun illər eksperimental işlər görüldü. Təkmilləşmiş fadeiz mi, bəm və yeni yaranan bas və kontur kamança musiqi alətləri üçün bizə lazım olan nəticələr alındı.

- Təkmilləşmə işlərinə qədər vaxt aparıb?

- Tar əsrlərdir mövcuddur, amma biz bu gün də onu təkmilləşdirmə, elm hər gün inkişaf edir və aldığımız yeni biliklər bizimçün yeni imkanlar yaradır. Yəni, heç bir sahənin inkişafında son hədd, heç nəyin konkret zamanı, vaxtı yoxdur.

- Deyəsən, təkmilləşən alətlərin tədrisə daxil edilməsində problemlər var...

- Əlbəttə... Xüsusən, bu sahə üzrə müəllimlərin hazırlığında. Bunlar beş-on günün, beş-üç ayın işi deyil. Biz hələ santur ifaçısını Arazın o tayından - İrandan dəvət etmişik. Bu aləti ifa edən musiqiçilər özümüzdə hazırlanmalıdır ki, onlar da zaman-zaman tələbələr yetişdirə bilsinlər. Neçə illərdir santur alətinin Azərbaycanda musiqi tədrisi prosesinə salınması barədə məsələ gündəmədədir. İnanırıq ki, alət üzərində aparılan və davam edən təkmilləşdirmə işləri onun musiqi həyatımıza üzvi şəkildə daxil olması ilə nəticələnəcəkdir.

- Bu günədək təkmilləşdirdiyiniz musiqi alətlərinin sayı...

- Sayını dəqiq deyə bilmərəm. Bir onu deyə bilərəm ki, bunların 90 faizi mənim işlərimdir. 17-18 "müəllif hüquqları" m var. Bəli, hamımızın doğum haqqında şəhadətnaməmiz olduğu kimi, yeni alətlərə də müəlliflik hüququ sənədi verilir.

- Daha hansı musiqi aləti üzərində işləməyi düşünürsünüz?

- Tar alətinin səs diapozonu üzərində işlər gedir. Yüz illərdir, cəmi bir cür tarımız var. Bəs kontur tar var? Yox, hələ ki, yaradılmayıb. Amma mən buna çalışıram. Yerə qoyulub çalınan tarın və bas tarın təkmilləşməsi ilə də məşğuluq... ♦

Gülşanə Mustafayeva

Tofiq Mirkazım oğlu İsmayılov –

Beynəlxalq Mühəndislik Akademiyasının həqiqi üzvü, Azərbaycan Respublikasının Dövlət katibi, Əməkdar elm xadimi, Dövlət mükafatı laureatı, texnika elmləri doktoru, SSRİ Ali Sovetinin deputatı, professor...

21 iyun 1933-cü ildə Bakıda - adı hörmətlə xatırlanan Mirkazım Mirheydər oğlunun ailəsində dünyaya göz açıb. Orta təhsilini Bakı və Ağdaş şəhərlərində alıb. Vaxtilə Ağdaşda oxuduğu məktəb indi onun adını daşıyır

“Cavanlığın özü gözəllikdir...”

“Bütün varlığı ilə xalqına, Vətəninə bağlı olan alim gənclik haqqında belə düşündü. Respublikamızda milli kadrların hazırlanmasında böyük qayğı və səyləri olan Tofiq İsmayılov yeni nəslin yorulmaz tərbiyəçisi idi

Tofiq İsmayilov
həyat yoldaşı Lalə xanımla

“ Tofiq müəllimin həyat yoldaşı Lalə xanımla evlərində görüşdük. Mənəvi irs kimi qoyub getdiyi ideya və amalları nı yaşadan gözəl ailəsi ilə tanış olduq. Lalə xanım onun adını daşıyan fondun sədri, qızı Səbinə isə kabinet-muzeyinin direktorudur. Oğlu Mirheydər Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyində işləyir. “Bir alim, ictimai xadim, vətənpərvər ziyalı kimi tanıdığımız Tofiq müəllim necə həyat yoldaşı idi”, “evində ailə mədəniyyətini necə formalalaşdırmışdı?” Lalə xanıma ünvanladığım bu kimi suallara hərdən qızı Səbinə xanım da müdaxilə edir...

- Lalə xanım, “Dostunu göstər, sənin kim olduğunu söyləyim” məsələsinə qohum bir deyim də var: “Uşaqlığından danış, deyim kimsən”...

- Tofiqin kosmik elm yolu hələ ağır müharibə illərindən, keçmiş Yuri Qaqarin adına Pioner və Məktəblilər Sarayının aviomodel dərnişindən başlamışdı. 1951-ci ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra Moskva şəhərindəki Elektrotexniki Rabitə İnstitutuna daxil olmuşdu. Həmin institutu uğurla başa vurub, Moskvada əmək fəaliyyətinə başlamış, aspiranturaya qəbul olunmuşdu.

1964-cü ildə Bakıya qayıtdı, müəssisələrin birinə aparıcı mühəndis təyin edildi. İki ildən sonra Azərbaycan Politeknik İnstitutunun (indiki Texniki Universitet) elektrotexnika fakültəsində kafedranın dosenti oldu.

- Yəqin Sizi də elə o kafedrada görüşmüş?..

- Elədir. Mən o kafedraya çertyojları çəkərkən üçün gedirdim. Onunla bir neçə dəfə rastlaşandan sonra rəfiqəmdən mənim barəmdə maraqlanır və ondan xahiş edir ki, bizi tanış etsin. Rəfiqəm etiraz edib, qorxduğunu bildirir. Tofiq isə “sənin işin olmasın, bizi tanış elə, sonrasına özümüz baxarıq” - deyib.

“ Heç nədən xəbərim yox, barəmdə hər şeyi öyrənir, məndən “hə, yox” almamış artıq evlənməyə hazırlaşır. Çox qətiyyətli insan idi. Rəfiqəmə deyir ki, subaydı-nişanlıdı bilmirəm, bu qız mənim olmalıdı! Yaş fərqimiz çox idi; mənim 19, onun 32 yaşı vardı. Buna görə anam razı olmasa da mənim çox xoşuma gəlmişdi Tofiq. Dedim, ay mama, baxın da, görürəm ki, yaxşı oğlandı...

Onlar elçi gələndə mən bacımla o biri otaqda gizlənmışdik. Anam mətbəxdə iş görürdü. 5-6 kişi idi. Bir də gördük qonaqlarla bizimkilər qucaqlaşib öpüşürlər. Təəccübləndik. Anam isə dedi: vay, qızın razılığını verdilər! Sən demə Tofiqin atası Mirkazım müəllim atamla birlikdə cəbhədə olublarmış. Özü alim olan atam təfəkkürlü insanları çox dəyərləndirirdi. Nə isə, mənəviyyat aləmi uyğun olan ailələr bu izdivacdan peşman olmadı...

Oğlu Mirheydər və
qızı Səbinə xanım

Səbinə:

- Atamın xarakterində müasirlik və köhnə kişilərə xas cizgilər vəhdətdə idi. Yadıңызdadırsa, o vaxtlar kosmetikadan bol-bol istifadə dəbdə idi. Atam hər şeyə, o cümlədən bizim bəzənməyimizə də fikir verər, ciddi yanaşardı. Deyirdi, gözünüzdə sürmədən istifadə edin, dodağa isə, ümumiyyətlə heç nə olmaz; cavanlıq özü gözəllikdir!..

Bir hadisəni xatırlatmaq istəyirəm. Atamın dostu Rafiq Məmmədovun oğlunun toyuna getməyə hazırlaşırıdık. Böyük xalam vəfat etmişdi, - deyə ona görə anam getmədi. Aşağı düşdüm ki, anam da bizi balkondan yola salır. Birdən atam üzümə diqqətlə baxdı və dedi: “Qızım, qalx yuxarı, üz-gözünü yu gəl, gedək toyumuza”. Atamın sözü bizim üçün qanun idi. Ona qarşı üzümüzün ifadəsində belə bir etiraz mimikası ola bilməzdi. Yuxarı qalxıb, hirsimi tökdüm anamın üstünə. Evdə usta işləyəndə mən məktəbə getməzdim ki, ana tək qalmasın. 17 yaşından Moskvada olmuşdu, amma milli xasiyyətlərini itirməmişdi.

Nənəm onun uşaqlıqda şıltaqlığından danışardı. Salyan və Ağdaş Rayon Partiya komitələrinin, Naxçıvan Vilayət Komitəsinin katibi vəzifələrində çalışan babamı II Dünya müharibəsi illərində cəbhəyə göndərmişdilər. Həmin illərdə nəsə bir məsələ ilə bağlı nənəmi çıxırırlar “raykom partiya”ya. Nənəm 3 uşağı qaynanasının yanında qoyub, getmək istəyəndə atam (10-12 yaşı varmış) deyib: “sən heç yerə getməyəcəksən!” Nənəm hirsələnib, deyib “sən otur yerində, bəlkə atanın başına bir iş gəlib?” Atam deyib, “mən sənə söz deyirəm, ya məni də özünə aparacaqsan, ya evdən çıxmıyacaqsan. Raykom nədi, qadının ora tək getməyi nədi?!” Nənəm onun sözünə əhəmiyyət verməyib. Blokdan çıxanda görüb ki, Tofiq evin stullarını pəncərədən bir-bir atır. Nənəm məcbur olub, onu da özü ilə götürüb. Belə xasiyyətləri olub atamın.

Lalə xanım:

- Gözəl günlər idi. Tofiq xasiyyətə yumşaq, romantik insan idi. O böyük məhəbbət bizim aramızda hər an yaşadı. Nadir hal-

larda işdən evə gülsüz gəlirdi. Evə girəndə, nə qədər yorğun olsa da, gülürüz görünməyə, gərginliyini bizdən gizlətməyə çalışırdı. Şən xasiyyətli idi, incəsənət adamları ilə şəxsən yaxınlığı vardı. O vaxtlar istirahət günlərində verilən muğamat konsertlərinə müt-ləq qulaq asardı. Xalq musiqisi ilə yanaşı, klassik musiqiyə də böyük marağı vardı. Emin Sabitoğlu, Anar, Arif Məlikov ilə yaxın ünsiyyətdə idi. Rəhmətlik Gülarə Əliyeva ilə birlikdə məclislərdə olurduq, onun çaldığı gözəl musiqiləri dinləyirdik. Amma axır günlər baş verən hadisələr onu çox mütəəssir, çox narahat edirdi. O mürəkkəb dövrdə onun televiziyaadakı həyəcanlı çıxışlarına baxanda, necə qorxurduq...

Səbinə:

- Hamımız süfrə arxasında əyləşmişdik. Televiziordan ata-mın Dövlət katibi vəzifəsinə təyin olunduğunu eşidəndə çox se-vindik. O isə fikirli idi. Məsuliyyətinin birə-beş artdığı hiss olunur-du. "Siz sevinirsiniz, - dedi, hisslərinizi başa düşürəm. Amma bilin ki, məni bütün dünya bir alim olaraq tanıyır. Mənim hörmətim bu vəzifəyə görə deyil, alimliyimə görədir". Özü bu vəzifəni daşımaq istəmirdi, onu milli missiya, fakt qarşısında qoydular. Çox vəzi-fələr təklif etmişdilər, etirazını bildirmişdi. Deyirdi, mənə vəzifə lazım deyil, mən onsuz da millət üçün çalışıram.

Ağdamda keçirilən axırıncı yığıncaqda bəzi hadisələr baş verdi. Bir dəstə qadın onları məzəmmət etdi ki, siz kişilər isti kreslolarda əyləşmişiniz, amma erməni kişilər qızlarımızın ba-şına nə oyunlar açır! Bu sözlər ona bəs idi. Belə bir gərgin an-da atam hər iki əlini stola qoyub, deyib "hamı vertolyota!" Yazıq İsmət müəllim yığıncağı qızdırma içində aparıb, komendantlar-dan hesabat götürüb. Onlar Rusiya, Qazaxıstan nümayəndələri yanında işlərini görüb geri qayıdacaqdılar. Saat 4.00-da Bakıda tədbirləri vardı. Sonra yığıncaqdakı həmin qadınları heç tapma-dılar da, kim olduqlarını aşkar da edə bilmədilər...

- Bəlkə elə onları qızısdıranlar erməni qadınları imiş.

Axı onlar Azərbaycan dilində bizdən pis danışmırlar?

- Nə bilim, bəlkə də...

- Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevlə münasibətləri necə idi?

- Heydər Əliyevlə Moskvada olarkən tez-tez görüşürdülər. Orada H.Əliyev həmişə deyirdi ki, "Tofiq, sən mənim dostum Ka-zımın oğlusan. XIX partiya konfransında atam hamını yığıb, Hey-dər Əliyevlə birlikdə şəkil də çəkirmişdi. O həmişə deyirdi ki, Heydər Əliyevsiz biz heç nə edə bilmərik. Atam rəhmətə gedən-də ulu öndər başsağlığı teleqramı vurdu, jurnalistlərlə görüşdə, hətta kövrəldi də... Dedi ki, Tofiqi uşaqlıqdan tanıyıram, atası ilə işləmişəm. Mən Tofiqin qanını yerdə qoymaram". 1976-cı ildə Kosmik Tədqiqatlar İnstitutunu Heydər Əliyev yaratdı. "Kaspi" bir günün içərisində yarandı. Ermənilər bu fürsəti əldən vermək istəmirdilər, amma onları adladığı. Heydər Əliyev olmasaydı, SS-Rİ məkanında yeganə olan Kaspi İnstitutunun yaranması qeyri-mümkün idi. Atam isə bir alim kimi ora rəhbərlik edirdi.

- Tofiq müəllim iki yüzdən çox elmi işin müəllifidir, onlardan doxsanı ixtiradır.

Tofiq İsmayilov atası
Mirkazım İsmayilovla

- Tofiqin peykaltı rabitə vasitələrinin yaradılması nəzəri-yəsinə və təcrübəsinə verdiyi töhfələr elm aləmində yüksək qi-y-mətləndirilir. Onun rəhbərliyi və iştirakı ilə keçmiş İttifaqda ilk dəfə olaraq ətraf mühitə operativ nəzarət-ölçü sistemi yaradıldı.

Onun rəhbərliyi və iştirakı ilə yaradılmış elmi cihaz-lar kompleksi aerokosmik nəzarət ölçü poliqonlarında ge-niş tətbiq olunub. Bu sahədə ilk elmi konsepsiya - Yerin kos-mosdan tədqiqi konsepsiyası onun adı ilə bağlıdır. Keçmiş SSRI-nin və Avropa ölkələrinin sınaq meydanlarında "İnterkos-mos" proqramı üzrə keçirilmiş aerokosmik eksperimentlərin (beynəlxalq "Günəş" eksperimenti və s.) nəticələri bu kon-sepsiyanın böyük elmi və təcrübə əhəmiyyətini sübut etdi.

“Astrofizika sahəsində elmi-tətbiqi cihazquraşdırma problemləri də Tofiq İsmayilovun tədqiqatlarında mühüm yer tutub. Onun rəhbərliyi və iştirakı ilə yaradılmış "PŞ-17 B" və "Pulsar-X-1" rentgen bort teleskopları "Salyut-So-yuz-T-11" və "Mir" orbital elmi stansiyalarında uğurla iş-ləmişdir. "Pulsar-X-1" teleskopu ifrat yeni ulduz barədə informasiya toplantısında iştirak etmiş və hazırda "Mir" orbital stansiyasında saz halda işini uğurla davam etdirir.

- Tofiq müəllimin bir valideyn olaraq sizə tövsiyələri nədən ibarət idi?

Səbinə:

- Həmişə bizə təlqin edirdi ki, insanlığınızı itirməyin, təvazö-kar olun, özünüzü yüksəklərdə aparmayın. Onun üçün var-dövlət, sərvət ailəsi idi. Nəvəsi üçün ürəyi gedirdi. Mənə deyirdi incimə, sən onun yanında ikinci plandasan. Ömründə özünə bir stəkan çay süzməyən adam saat 6-da durub anamla birgə körpəyə yemək hazırlayırdı. Görəydiniz, bunu necə sevinclə edirdi. Həmin nəvəsi - qızım Lalə indi rəssam-dizaynerdi, magistraturada təh-silini davam etdirir. 2011-ci ildə Qarakənd hadisəsinin 20 illiyinə

və babasına həsr olunmuş sərgisi nümayiş etdirildi.

Ailəmizdə hörmət, sevgi vardı. Atam evə gələndə mütləq hamımız ayağa qalxırdıq, onunla öpüşürdük. Bizə gələn qonaqlar bu ailə mədəniyyətinə heyrlənirdilər.

Lalə xanım:

- Tofiq vətəninə dərin məhəbbətlə sevən bir insan idi. O, 1990-cı ilin 20 yanvar hadisələrindən sonra SSRİ Xalq Deputatları qurultayında tribunaya qalxaraq Bakıda baş vermiş qanlı cinayətin baskarlarını lənətlədi və bu qırğında həlak olmuş günahsız insanların xatirəsini yad etmək üçün ayağa qalxmağı təklif etdi. Hamı ayağa qalxdı. Bütün deputatların, qurultayın Rəyasət Heyətinin ayağa qalxdığını görən Qorbaçov ayağa qalxmağa, günahsız şəhidlərin ruhunu yad etməyə məcbur oldu.

20 noyabr 1991-ci il. Xalqımızın milli salnaməsinə qara hərflərdə yazılan daha bir tarix!.. O dəhşətli faciə Azərbaycan Milli Aerokosmik Agentliyi kimi ayrı-ayrı kollektivlərin "xatirat dəftəri"nə yox, ümumən Azərbaycan xalqının, yaddaşına qara səhifə kimi düşdü, hər kəsin xatirəsində unudulmaz iz saldı: Respublikamızın say-seçmə qeyrətli oğullarının bir dəstəsi əzəli-əbədi Qarabağımızın Qarakənd oymağının səmasında vurulan "Mİ-8" hərbi vertolyotunda faciəli surətdə həlak oldu. Onlar Vətən yolunda, torpaqlarımızın azadlığı uğrunda şəhid oldular... Allah hamısına rəhmət eləsin!

- Lalə xanım, ağır da olsa, Tofiq müəllimin yoxluğu sizin üçün nədir?..

- İldən-ilə daha çətin olur mənimçün. Nisbətən cavanlığımda, uşaqlar balaca olanda, başım onlara qarışırdı. İndi böyüyüblər, həmişinin öz əli, öz başı. Səbinə hərdən zarafatla deyir: "Mən səninçün Tofiq deyiləm ha..." Çox çətinlik çəkirəm, elə hey fikirləşirəm ki, Tofiq sağ olsaydı belə deyərdi, elə edərdi... Tez inciyirəm. Bir problem olanda kədərlənirəm ki, məni Tofiqsiz görüblər. Belə şeylər keçir beynimdən...

Lalə xanımın nəmli baxışları uzaqlara dikilir. Arxa tərəfdən Tofiq müəllimin şəkli boylanır. Bu, - sonuncu dəfə ömür-gün yoldaşını görmək arzusuyla eyvana boylanən baxışlara bənzəyir. Şəkil sanki canlanır, qətiyyət və iztirab ifadə edən cizgilər dil açıb danışır: "Darıxma, Lalə, mən səni görürəm, mən həmişə səninləyəm"... ♦

S.Sadiqova

Ağstafa rayonu ən qədim tarixi arxeoloji abidələrdə

Əli Əliyev,
Ağstafa rayon Təhsil Şöbəsinin
aparıcı məsləhətçisi

“ Ağstafa rayonu Azərbaycan Respublikasının şimal-qərb hissəsində, Böyük və Kiçik Qafqaz sıra dağlarının arasında, Gəncə-Qazax maili düzənliyində və Ceyrançöl alçaq dağlığında yerləşir. Əlverişli təbi-coğrafi mövqeyə malik bu rayonun sahəsi 1503,7 kv.km, əhalisi 82 min nəfər, mərkəzi Ağstafa şəhəridir. Rayonda ümumilikdə 39 yaşayış məntəqəsi (1 şəhər, 9 qəsəbə, 29 kənd) vardır

Ağstafa şəhərinin adına tarixi mənbələrdə ilk dəfə XIII əsr alban tarixçisi Gəncəli Kirakosun “Tarix” əsərində rast gəlinmişdir. Müəllifin yazdığına görə, əsası XI əsrdə qoyulmuş şəhər məhz bu dövrdən sonra inkişaf etməyə başlamışdır. XIV əsr tarixçisi və coğrafiyaşünası Həmdulla Qəzvininin “Nüzhət əl-qülub” adlı əsərində də Ağstafanın adı çəkilmişdir. Tədqiqatçıların fikrincə, bu ad Kürün sağ qolu olan Ağstafa çayının adından götürülmüş və mənası “Oğuz tayfası” deməkdir.

İnzibati rayon kimi 1939-cu il yanvarın 24-də təşkil olunmuş Ağstafa 1959-cu il dekabrın 4-də Qazax rayonunun tərkibinə daxil edilmişdir. 1990-cı il aprelin 14-də Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin qərarı ilə Qazax rayonundan ayrılaraq, yenidən müstəqil rayon statusu almışdır. (7, s.311).

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 2 sentyabr tarixli qərarına əsasən, rayon ərazisində 2 dünya, 36 ölkə və 14 yerli əhəmiyyətli, 52 arxeoloji-memarlıq abidələri vardır. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin çəkildiyi dövr ərzində isə daha 9 mədəniyyət abidəsi aşkar edilmişdir ki, bununla da abidələrin sayı 61-ə çatmışdır.

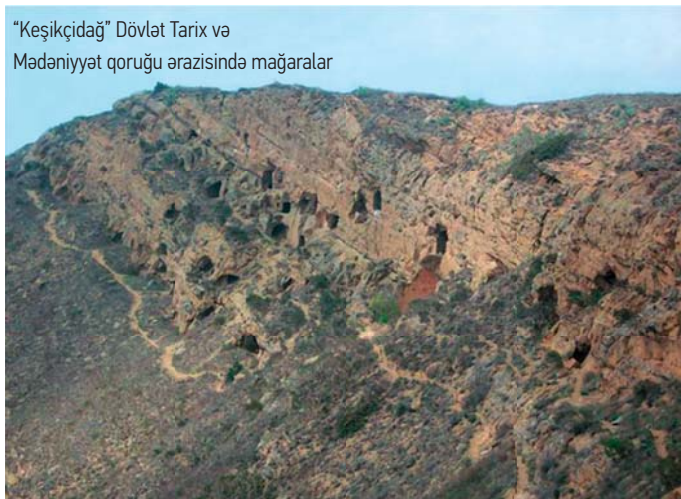
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2007-ci il 26 dekabr tarixli Sərəncamı ilə yaradılmış, Gürcüstan Respublikası ilə sərhəddə yerləşən “Keşikçidağ” Dövlət Tarix-Mədəniyyət qoruğu və Kür çayı boyunca uzanan Qarayazı Dövlət qoruğu da bu rayonun ərazisindədir.

Ağstafada minillikləri özündə əks etdirən xeyli sayda qədim in-

san düşərgələri və yaşayış yerləri arxeoloqlar tərəfindən qeydə alınmış və bir neçəsi arxeoloji qazıntılarla tədqiq edilib öyrənilmişdir. Onlardan dünya əhəmiyyətli abidə olan “Töyrətəpə”, “I Şomutəpə”, “Qarğalar təpəsi”, “Durna təpə” və başqaları Azərbaycan tarixinin neolit və eneolit dövrləri mədəniyyəti arxeoloji sahədə, əkinçiliyin ən qədim kökləri haqda verdiyi məlumatlar baxımından daha çox tanınmış və tariximizin müəyyən dövrləri arxeoloji ədəbiyyatda məhz bu abidələrin materialları əsasında işıqlandırılmışdır.

Azərbaycan tarixinin ən dərin kökləri cəmiyyət tarixinin ilk pillə-

“Keşikçidağ” Dövlət Tarix və
Mədəniyyət qoruğu ərazisində mağaralar

si olan daş dövrünə gedib çıxır. Qədim insanların öz əmək alətlərini əsasən çay daşından hazırladığı bu tarixi dövr ərzində bəşəriyyət böyük bir inkişaf dövrü keçmişdir.

Daş dövrü öz inkişafında üç mərhələyə ayrılır: qədim daş dövrü – paleolit, orta daş dövrü – mezolit və yeni daş dövrü – neolit. Paleolitin özü də üç dövrə bölünür: aşağı, orta və üst paleolit. Avropa və Asiya qitələrində toplanmış qazıntı materialları əsasında aşağı paleolit olduğuy, qədim aşel və aşel dövrlərinə, üst paleolit orinyak, solyutre və madlen dövrlərinə ayrılır. Orta paleolit isə arxeoloji ədəbiyyatda mustye dövrü adlandırılır.

Dünyada insanlığın ən qədim dövrü aşağı paleolitin olduğuy dövrüdür. Şərqi Afrikanın Olduvay dərəsində, Keniya və Efiopiya ərazilərində aşkar olunmuş maddi mədəniyyət nümunələri tarixə Olduvay mədəniyyəti kimi daxil olmuşdur. 2,6 – 3 milyon il bundan əvvəl başlayıb, 700 min il bundan qabaq sona çatmış Olduvay mədəniyyəti planetimizin ilk sakinlərinin ən qədim inkişaf mərhələsi hesab olunur, (8, s.22).

Azərbaycanda bu dövrə aid arxeoloji tapıntılar Füzuli şəhərinin 14 kilometrliyində, Dağlıq Qarabağın Hadrut rayonunda, Quruçayın sol sahilində yerləşən məşhur Azıx mağarasından aşkar olunmuşdur. Bu mədəniyyətin kompleks elmi tədqiqi nəticəsində ölkəmizin ərazisində ibtidai insanların 1,2 milyon il bundan əvvəl yaşamağa başlaması, daşdan əmək alətləri hazırlaması və Quruçay mədəniyyətinin 700 min il əvvəl sona çatması sübut edilmişdir.

Azıx mağarasında həmin dövr 500 min il davam etdikdən sonra aşel dövrü ilə əvəzlənmişdir. Müəyyən edilmişdir ki, 700–650 min il bundan əvvəl başlamış aşel dövrü 450 min il bundan qabaq sona çatmışdır.

Azərbaycanda qədim aşel Azıx mağarasında aparılmış arxeoloji qazıntılar zamanı qeydə alınmışdır. Buradan iki mindən artıq daş məmulatı, ovlanmış bir çox heyvan sümükləri tapılmışdır. Bu dövrə aid əmək alətləri Ağstafa rayonunda Şişqüzey açıq paleolit düşərgəsində də aşkar olunmuşdur.

Azərbaycanda qədim aşel öz uzunmüddətli inkişafından sonra orta aşellə əvəz olunmuşdur. Burada 450–400 min il əvvəl başlanmış orta aşel 200 min bundan qabaq sona çatmışdır.

1968-ci ildə Azıx mağarasında aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı əmək alətləri ilə birlikdə, qədim insanın alt çənə sümüyünün bir hissəsi də aşkar olunmuşdur. Bu, 18–22 yaşlı qadına məxsus keçmiş SSRİ ərazisində ən qədim insan çənəsi hesab olunur. Azıxda

tapılmış çənə fraqmentinin sahibinə azıxantrop – “Azıx adamı” adı verilmişdir.

Həmin dövrə aid abidələr Ağstafa rayonunda da aşkar edilmişdir. Belə ki, Kür çayının sol sahilində (Ağgölün şimal-şərqində) Qaradüz, Qarabağ, Sarıburun adlanan və aşel dövrünün ortalarına məxsus (təxminən 400–300 min il tarixi olan) yaşayış məskənləri qeydə alınmışdır. Bu məskənlərdən birində hətta daş alət hazırlanan emalatxana olduğu da müəyyən edilmişdir (2, səh.11).

Son aşel dövrü 200 min il bundan əvvəl başlamış, 100 min il bundan əvvələ qədər davam etmiş və orta paleolitlə – mustye dövrü ilə əvəz olunmuşdur. Mustye 35 min il bundan əvvələ qədər davam etmişdir. Bu dövrdə nizə və cıdaların daşdan hazırlanmış ucluqları meydana gəldi, ovçuluq təsərrüfatı xeyli genişləniş mürəkkəbləşdi yüksək səviyyəyə çatdı.

Arxeoloji qazıntılar zamanı mustye mədəniyyətinə aid qalıqlar Ceyrançöl, Köçəsgər kəndində Molla Nağı təpəsi və Paleolit düşərgəsi yaşayış yerlərində aşkar olunmuşdur.

35 min il bundan əvvəl mustye dövrünü üst paleolit dövrü əvəz etmiş və 12-ci minilliyə qədər davam etmişdir. Bu dövrdə insanlar universal əmək alətləri – qaşov, biz, ucluq kimi daş alətlər, sümükdən isə biz, bıçaq, qarmaq, süngü, iynə hazırlamış və əsasən mağaralarda, qazma və yerüstü daxmalarda yaşamışlar.

Üst paleolit abidələrinə Kür çayının sağ sahilində Qıraq Kəsəmə, Göycəli yerüstü paleolit qalıqlarını misal göstərmək olar. Bu dövrdə Azərbaycan ərazisində müasir insan tipinin formalaşması prosesi başa çatmış, ibtidai sürü icması nəsl-qəbilə quruluşu ilə əvəz olunmuşdur.

Eradan əvvəl XII minillikdə bəşər tarixində yeni bir dövr – Mezolit, yəni orta daş dövrü başlanmışdır. Həmin vaxt istehsal təsərrüfatının əsas sahələri olan əkinçilik və maldarlıq meydana gəlmiş, ox və kaman ixtira edilmiş və kollektiv ovdan fərdi ova keçilməsi üçün geniş imkanlar yaranmışdır.

Mezolit abidələrinə Molla Nağı təpəsi, Kiçiktəpə və Çəpiş təpəsi yaşayış yerlərində rast gəlinmişdir. Bu abidələrdən xırda daş alətlər, ox ucları, alət hazırlamaq üçün karandaşvari nüvəciklər, mikrolöv-həciklər, heyvan sümükləri tapılmışdır.

E.ə. VIII minilliyin sonlarında mezoliti yeni daş dövrü olan Neolit dövrü əvəz etmiş və e.ə. VI minilliyin sonlarına qədər davam etmişdir. Bəşər tarixində bu dönüş mərhələsi “neolit inqilabı” adı altında məlumdur. Məhz bu dövrdə keramika icad olunmuş, məişətdə bö-

Kür çayı üzərində Poylu dəmiryol körpüsü (1883)

“Türbələr kompleksi”
(Poylu kənd qəbiristanlığı)

yük rol oynayan ilk gil qablar hazırlanmış, daşları mişarlamaq və kəsmək üsulu kəşf olunmuşdur. “Qarğalar təpəsi”ndən tapılan top-puz daha çətin deşilən dəvəgözü daşından düzəldilmişdir. Mütəxəssislərin fikrincə, bu bütün Qafqaz və Ön Asiyada dəvəgözü daşından hazırlanmış ilk toppuzdur (5, s.62).

Neolit dövrü abidələrinə Molla Nağı təpəsi, Kiçiktəpə, Çəpiş təpəsi, Töyrətəpə, Şomutəpə, Qarğalar təpəsi və Aşağı Göycəli kəndi ərazisindəki Arzamastəpədə rast gəlinmişdir. Həmin abidələrdən cillalı daş alətlər, gil qab nümunələri, tikinti, dənli bitki, xüsusilə baltalar və digər maddi-mədəniyyət qalıqları tapılmışdır.

“ Bəşər tarixində ilk kütləvi metal olan misin kəşfi ilə yeni mərhələ - eneolit, yəni mis daş dövrü başlayır. Eramızdan əvvəl VI-IV minillikləri əhatə edən bu dövr daşdan tunca keçid mərhələsi olmuşdur. Bu mərhələdə insanlar mis külçəsinin döyülmə xassəsini icad edərək ondan əşyalar hazırlamağa başlamışlar.

Eneolit dövrü abidələrinə Molla Nağı, Kiçiktəpə, Çəpiş təpəsi, Töyrətəpə, Şomutəpə, Qarğalar təpəsi, Ayrınlıtəpə, Poylu kəndi yaxınlığında I və II Poylu yaşayış məskənlərini misal göstərmək olar.

Eneolit dövrünün memarlığı, onun müxtəlif təsərrüfat sahələri haqqında geniş təsəvvür yaradan abidələrdən biri də Şomutəpə yaşayış yeridir. Burada iki mədəni təbəqə üzə çıxarılmışdır. Binalar müxtəlif ölçülü çiy kərpiclə tikilmişdir. Otaqların bəzilərinə divar dibində bişirilməmiş gil qablar vardır. Tədqiqatçıların fikrincə, bu qablar dini xarakter daşımış və onlarda sönməyən, daimi od saxlanmışdır (4, s.29).

Şomutəpədən tapılmış müxtəlif növ buğda qalıqları, sümükdən və buynuzdan hazırlanmış toxalar, daş dişli oraqlar və s. əkinçilik mədəniyyətinin yüksək səviyyədə inkişaf etdiyini göstərir. Şomutəpədən Azərbaycanda ən qədim üzüm çayrədi də tapılmışdır. Müxtəlif heyvanlara məxsus qalıqlar isə Şomutəpə sakinlərinin inkişafı maldarlıqla da məşğul olmalarına sübutdur. Bu abidədən əldə edilmiş nadir tapıntılardan biri də sümükdən hazırlanmış qadın fiqurudur. Bu tapıntı öz zamanəsinin mənəvi aləmini öyrənmək baxımından çox qiymətli dir.

Əvvəlki dövrdən fərqli olaraq, eneolitdə sapanddan silah kimi istifadə edilmişdir. Təkcə Şomutəpədə bir otağın yanında 155 sa-

pand daşı əldə edilmişdir. Buradan tapılmış, əsası az əyri formalı ağacdan, kəsər hissəsi isə dişli çıxmaq və dəvəgözü daşı qəlpələrindən quraşdırılmış oraqlar bütün Cənubi Qafqazda ən qədim biçin aləti hesab edilir (6, s.11-12).

Tarixdə eneolitdən sonra gələn dövr tunc dövrü adlanır. Bu dövr eramızdan əvvəl IV minilliyin ortalarından I minilliyin başlanğıcına qədər davam etmişdir. Azərbaycanda bu dövr xronoloji cəhətdən üç mühüm hissəyə – ilk, orta və son tunc dövrlərinə ayrılır.

“ Tuncun kəşfi ilə başlanan ilk tunc dövrü – e.ə. III minilliyin sonlarına qədər davam etmişdir. Bu dövr abidələrinə Kiçiktəpə, Çəpiş təpəsi, Töyrətəpə, Ayrınlıtəpə, II Poylu yaşayış yeri, Dağ Kəsəməni kəndində dünya əhəmiyyətli Çoban daşı abidəsi və s.-ni misal çəkmək olar. Bu dövrdə Azərbaycanda toxma əkinçiliyi xış əkinçiliyi ilə əvəz olunmuş, buynuz və sümükdən qayrılmış toxalar dəbdən düşmüş, bəsit quruluşlu xışdan ilk dəfə istifadə edilmiş, ibtidai suvarma tətbiq olunmuş, bağçılıq meydana gəlmiş, parçalar boyanmağa başlamışdır.

E.ə. III minilliyin sonundan orta tunc dövrü başlanmış və e.ə. II minilliyin birinci yarısına qədər davam etmişdir. Bu dövrdə məhsuldar qüvvələrin inkişafı nəticəsində mübadilə ticarəti, qonşu ölkələrlə ticarət əlaqələri genişlənmiş, əmlak bərabərsizliyi daha da dərinləşmiş, ilk qala-şəhərlər yaranmışdır.

Kiçiktəpə, Çəpiş təpəsi, Töyrətəpə, Çoban daşı, Cantəpə, Sarı qaznaq, Ayrınlıtəpə, II Şomutəpə, Alçaqtəpə, Qabaqtəpə və Güllütəpədə orta tunc dövrünə aid zəngin maddi-mədəniyyət qalıqları aşkar edilmişdir.

E.ə. II minilliyin II yarısı – I minilliyin əvvəli Azərbaycanda son tunc dövrünün axırları, dəmir dövrünün isə başlanğıcıdır. İbtidai icma quruluşunun intensiv surətdə dağılması və erkən sinifli cəmiyyətə keçid dövrü Azərbaycanda xeyli miqdarda abidə miras qoymuşdur. Belə ki, Töyrətəpə, Çoban daşı, II Şomutəpə, II Poylu, Böyükəpə, Hasarlıtəpə, Nadir bəy təpəsi, Ağalıq təpəsi, Dəyirmantəpə, Ağtəpə, Kurqan çölü, Həsənsu nekropolu və s.-dən son tunc – ilk dəmir dövrünə aid keramika məmulatı, enli tunc qılınclar, təbərzinşəkilli baltalar, müxtəlif xəncərlər, nizə və yabalar aşkar olunmuşdur.

Son tunc-ilk dəmir dövrünün yaşayış yerləri Ağstafada bir-birinə yaxın yerləşmişdir. Töyrətəpə yaşayış yerində evlərin divarları

çubuqdan hörülmüş və palçıqla suvanmışdır (1, s.158). Bu dövrdə normal həyat tərzı hərbi toqquşmalar nəticəsində tez-tez pozulub-kəsilmiş, sakinlər doğma yurdlarını tərk etməyə məcbur olmuşdular. Keşikçıdağın bu dövr abidələri yalnız yaşayış məskənləri və qəbirlərdən ibarətdir. Dağın zirvəsindəki yaşayış yerinin sahəsi üç hektardan çoxdur. Təbii platforma üzərində salınmış məskənin ətrafına - qayanı çapma yolu ilə - müdafiə hasarı çəkilmişdir. Buradakı kurqanların əksəriyyəti kiçik ölçülüdür.

Bu dövrdə tuncun emalı yüksək çiçəklənmə mərhələsinə çatmış, xış əkinçiliyi, bağçılıq və üzümçülük inkişaf etmiş, yaylaq maldarlığının təşəkkülü prosesi başa çatmış, şərabçılıq meydana gəlmiş və Azərbaycan beynəlxalq ticarət əlaqələrinə qoşulmağa başlamışdır.

Dəmirin mənimsənilməsi mərhələnin ən mühüm hadisəsi olmuşdur. Bütün bu proseslər əmlak bərabərsizliyini dərinləşdirmiş, hakim mövqeyə yüksəlmiş nəslitayfa ayanlarını zənginləşdirmiş, insanın insan tərəfindən istismarını gücləndirmiş, cəmiyyətin varlı və yoxsullara bölünməsinə şərtləndirmiş, Azərbaycan ərazisində sinfi cəmiyyət və ilk dövlət qurumlarının yaranması erasının başlanğıcını qoymuşdur.

“ Azərbaycanca dəmir dövrü e.ə. I minilliyin birinci yarısından başlanmışdır. Müasir sivilizasiyanın təməlini qoyan dəmirdən istifadə edilməsi əhalinin maddi mədəniyyətinin inkişafında ciddi tərəqqiyə səbəb olmuşdur. Daş əmək alətləri təsərrüfatda, demək olar ki, tamamilə sıradan çıxmış, tunc məmulat dəmir məmulatla əvəz edilmişdir.

Bu dövrdə silah istehsalı xeyli artmış, xəncər və nizələrin çeşidləri çoxlamiş, müxtəlifləşmiş, qılınc, yaba və təbərzin balta tipli silahlar meydana gəlmişdir. Hücüm silahları ilə yanaşı müdafiə ləvazimatları olan zireh, dəbilqə, qalxan və s. xeyli təkmilləşmiş, süvarilər üçün silah istehsalı daha geniş vüsət almışdır ki, bu da əvvəlki dövrlərə nisbətən cəmiyyətdə müharibələrin böyük rol oynadığını sübut edir.

Azərbaycanda son tunc və ilk dəmir dövründə ibtidai icma quruluşu parçalanmış, erkən sinfli cəmiyyətlər və ilk dövlət yaranmışdır (3, s.9).

Son olaraq qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikasının ən qədim tarixə malik bölgələrindən biri olan Ağstafa rayonu da bu gün öz keçmişi ilə fəxr edə bilər... ♦

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan tarixi. 7 cildə. I cild. Bakı - 2007.
2. Azərbaycan tarixi. Bakı - 1993.
3. M.İsmayilov. "Azərbaycan tarixi". Bakı - 1992.
4. М.Гусейнов. "Древний палеолит Азербайджана". Баку -1985.
5. R.Göyüşov. "Azərbaycan arxeologiyası". Bakı - 1986.
6. Ə.Cəfərov. "İnsanlığın səhəri". Bakı- 1994.
7. Q.Əhmədov. "Bu günə necə gəlib çıxmışıq". Bakı - 1989.
8. Coğrafiya ensiklopediyası. II cild. Bakı - 2012.

Резюме

В статье "Древнейшая история Акстафы в археологических источниках" представлена информация о различных периодах истории развития региона, подтверждающая древность возникновения Акстафы, начиная с первобытного строя. В Акстафинском районе находятся два памятника мирового значения, тридцать шесть памятников республиканского значения и четырнадцать – местного значения. Изучив различные исторические труды выдающихся учёных, автор данной статьи подробно рассказал об образе жизни людей в древнем Азербайджане.

Ключевые слова: археологические источники, памятники, первобытный строй, древность.

Summary

The article "The ancient history of Agstafa in the archeological sources" deals with the archeological sources of different periods of history: primitive society confirming the antiquity of Agstafa. There are two world famous monuments? twenty six monuments famous in the republic and fourteen monuments of local importance in Agstafa region.

Using different historical sources of outstanding scientists the author deeply learned and told about the life of people in Azerbaijan in the old times.

Key words: archeological sources, monuments, different historical sources, author, old times.

Aşıq dəstələrində qarmon ifaçılarının rolu

Əhsən Rəhmanlı,
ADMIU-nun müəllimi,
AMK-nın dissertanti

Qədim tarixə malik Azərbaycan aşıq sənətinin yaranması və genezisi barədə folklorşünaslığımızda elmi-nəzəri mülahizələr bu gün də davam etdirilir

Aşıq yaradıcılığına xüsusi diqqət və qayğı göstərən dahi Üzeyir Hacıbəyli ulu aşıq sənətinin, aşıq musiqisinin həmişəyaşar olmasını bir çox məqamlarla əlaqələndirir, onun insan ruhuna təsirini, mənəvi dünyamızı zənginləşdirməsini və tərbiyəvi əhəmiyyətini xüsusilə qeyd edirdi

Aşıqlar son dövrlərdəki təbəssüsə - əlində sazı, dilində söz - el-el, oba-oba gəzib, çalıb-çağırıblar. Onlar yalnız toy şənliklərində deyil, müharibələr zamanı döyüşdən öncə saz çalıb - söz söyləmiş xalqı mübarizəyə səsləmişlər. "Ozan hay-qıran millətin qəzası olmaz" kimi deyimlər də o vaxtların yadigarıdır.

Ozan-aşıqlar, qeyd etdiyimiz kimi daim el-el gəzər, xalq arasında olardılar. Yalnız Şah İsmayıl Xətai, Miskin Abdal və Qurbanini sarayına dəvət edərək, onların sənətini yüksək dəyərləndirmiş, saray tədbirlərində, qarşıladığı qonaqların şərəfinə düzənlənmiş ziyafətlərdə aşıqlara da meydan vermişdir. Miskin Abdal şahın şərəfinə "Baş divanı" və "Ayaq divanı" həvaləri bəstələmişdir.

“Azərbaycan aşıq sənətinin Qərb (Göyçə və Borçalı aşıq sənəti də daxil olmaqla), Təbriz, Qaradağ və Şirvan aşıq məktəbləri kimi qolları vardır. Bunların hər biri zəngin ənənələrə malikdir.

XIX əsrdən başlayaraq bir sıra aşıqlar, xüsusilə Şirvan aşıqları özlərinə dəstə düzəldərək toy-mağara, el şənliklərinə

rövnəq vermişlər. XX əsrdə isə aşıq dəstələri ənənəvi şəkil almış müxtəssar və geniş qruplarda çalıb-çağırıblar.

Şirvan aşıqları XX əsrin 60-cı illərindən başlayaraq, öz dəstələrinə qarmonçaları da daxil etmişlər. Aşıq Qurbanxan, Aşıq Pənah, Aşıq Əhməd, Aşıq Şakir, Aşıq Məmmədəğa, Aşıq Ramiz, Aşıq Yadulla, Aşıq Vahab, Aşıq Valeh, Aşıq Bəylər, Aşıq Vəfali, Aşıq Məzahim, Aşıq Atabala, Aşıq Mirzəli, Aşıq Ağababa, Aşıq Əsgər, Aşıq Soltanmurad, Aşıq Şamil, Aşıq Kamil, Aşıq Şərbət, Aşıq Xaniş, Aşıq Xanmusa, Aşıq Fərhad, Aşıq Rza, Aşıq Yanvar, Aşıq Hacı, Aşıq Mahmud, Aşıq Mərdan və başqaları toy məclislərinin müəyyən anlarında qarmonçalana da meydan verərdilər. Yuxarıda qeyd olunan illərdə Şirvan aşıq məktəbinin nümayəndəsi olan aşıqlar Salyan, Neftçala, Əlibayramlı (Şirvan), Hacıqabul, Qaradağ, Qobustan, Kürdəmir, Sabirabad, Saatlı, İmişli, Biləsuvar, Cəlilabad, Masallı, Astara, Lənkəran, Lerik, Yardımlı rayonlarında, həmçinin Bakı ətrafı qəsəbələrdə tərkibində qarmonçalan olan dəstələrlə çalıb-çağırıblar.

Aşıqlar Şamaxı, Ağsu, İsmayilli, Oğuz, Qəbələ, Balakən, Zaqatala, Quba, Xaçmaz, Qusar rayonlarında ənənəvi aşıq dəstələrlə çıxış edərdilər. 1970-ci illərdən Şirvan aşıqları hə-

min ünvanlara yollanarkən heyətlərinə qarmon ifaçısı əlavə etməyə başladılar.

Salyan aşıqlarından Aşıq Pənah və Aşıq Qurbanxanını 1950-ci illərdən başlayaraq öz bölgələrində (Salyan, Neftçala və s.) idarə etdikləri toy məclislərinə salyanlı mahir qarmonçalan Rza Şıxlarovu da aparmaları bir faktdır. R.Şıxlarov Aşıq Pənah dünyasını dəyişənə qədər onun dəstəsində çalışmışdır. 1960-cı illərin əvvəllərində gənc sənətkar kimi meydana atılmış Avtandil İsrailov və Zakir Mirzəyev məxsusi olaraq Bakıdan Aşıq Qurbanxanının toy ansamblına dəvət olunardılar. Onlar dəstənin aparıcı üzvünə çevrilərək bu musiqi alətini respublikanın hər yerində əzəmətlə səsləndirmişlər.

Bilirik ki, XX əsrin 60-cı illərinə qədər Şirvan aşıqlarının ansambllarında iki balabançı; solist və müşayiətçi (dəmkeş) olardı. Balabançılar həm də zurna çalırdılar. Aşıq dəstələri getdikləri el-obaya, kəndə, qəsəbəyə daxil olanda adətən qara zurna səsləndirilirdi, - toy qapısında, gəlin evində kənd-kəsəyə səs düşsün, şənlik sədaləri daha möhtəşəm səslənsin - deyə... Bir də toy-mağarda məclis başlarkən, lap əvvəldə zurnaya üstünlük verilirdi. Aşıq dəstəsində qavalçalan, qoşanağaraçalan da olurdu. Qavalçalan xanəndə funksiyasını da yerinə yetirirdi. Yəni Şirvan aşıq dəstəsində mütləq mənada xanəndə də olurdu ki, bu şəxs ritm ifaçısı, qavalçalmaq bacarığına da malik olmalı idi. Aşıq saz çalıb oxuyur, balabançı dəstəsi onu müşayiət edirdi.

Şirvan aşıqları dövlət tədbirlərində, dekadalarda, festi-

vallarda, məhsul bayramlarında, filarmoniyada və digər mədəniyyət ocaqlarında, televiziya-radio konsertlərində və lent yazılarında ənənəvi heyətlə çalıb-oxuyurdular.

Qarmonun aşıq dəstəsinə gəlməsinin obyektiv səbəbləri var idi. Belə ki, efirdə tez-tez səslənən qarmonun ecazkar, şux, şirin tembri insanları özünə cəlb edirdi. Həm də qarmonla ifa olunan xalq oyun havaları, yeni bəstələnən, "sümüyə düşən" rəqs melodiyaları zövqləri oxşayırdı. Bu bir faktdır ki, xalq həmişə yeniliyə can atır, yeni mahnı və havlara daha çox önəm verir. Bakıda və bölgələrimizdəki qarmonçalanlar xanəndə dəstələrində çalmaqla bahəm, vaxtaşırı olaraq efir çalğılarını da təqdim edirdilər. Xalqımız qarmonun səsinə həmişə xoşlayıb, hər zaman sevib. Toylara gələn qonaqlar efirdə eşitdikləri qarmon ifalarını, oyun havalarını toylarda əyani, canlı qarmon çalğısı ilə rəqs edirdilər.

Qarmon üçün yaradılmış melodiyalar saz, zurna və balabanda alınmır. Bunun obyektiv səbəbi vardır: Hər musiqi aləti özünəməxsus texniki imkan və ifa qaydalarına malikdir. Zurna, balaban, saz havalarını təbii ki, həmin alətlərin ifasında eşitmək və rəqs etmək daha xoşdur.

Bu da bir həqiqətdir ki, Azərbaycan bəstəkarlarının müğənnilərimizin ifasında səslənən mahnıları xalqın könlünü oxşayır, ürəyinə yatır. O dövrdə S.Rüstəmov, T.Quluyev, A.Məlikov, F.Əmirov, T.Hacıyev, Ş.Axundova, A. Rzayeva və R.Mirişlinin bir sıra mahnıları da toyların repertuarına daxil edilmişdir. Xüsusilə qeyd olunmalıdır ki, Ələkbər Tağıyevin populyarlıq

qazanan mahnıları, ələlxüsüs Zeynəb Xanlarovanın ifasında yalnız konsertlərin deyil, toy-büsatın da əsas mahnı repertuarını təşkil edirdi. Bu sıradan Şahid Əbdülkərimovun (Baba Mirzəyev və Nəzakət Məmmədovanın ifasında) Bəhrəm Nəsibovun (İslam Rzayev, Süleyman Abdullayev, Arif Babayev və Teymur Mustafayevin ifasında) mahnı və təsnifləri toylarda daim sifariş verilir və səslənirdi. Elmira Rəhimovanın televiziya və radioda oxuduğu bəstəkar mahnıları da o cümlədən.

“ Qeyd etdik ki, ənənəvi Şirvan aşiq dəstəsində xanəndə də çıxış edər, xanəndə aşığın oxuduğu havacatların nəqəratını tutardı. Artıq XX əsrin 60-70-ci illərində toylarda Şirvan aşiq dəstəsinin xanəndəsindən dövrün dəbdə olan ən müasir mahnı və təsniflərini oxumaq tələb olunurdu.

Həmin mahnı və təsniflərin əksəriyyəti bir oktava, oktava yarım səse malik idi. Oyun havaları isə qarmonda daha geniş diapozonlarda çalınırdı. Məlumdur ki, əvvəllər saz, balaban və zurnada həmin mahnı və təsnifləri, oyun havalarını çalmaq mümkün deyildi. XXI əsrdə hazırlanan balabanlarımızın ifa imkanları isə xeyli genişləndirilib və artıq tenor, alt, piklo, bas balabanlardan istifadə olunur.

Aşiq balabanlarının boyu qısa olur. Belə balabanın səs diapozonu kiçik oktavanın “lya” səsinə ikinci oktavanın “re” səsinə qədərdir. “Re” səsinə isə bütün balabançalanlar götürə bilmir, bu səsi yalnız mahir ifaçılar ala bilər.

Sazımızın imkanları əzəl gündən hikmətli, sir-sehrli olaraq həmişəyashar aşiq havaları üçün düzənlənib. Saz – özünə aid bütün havacatları imkanlı, geniş, təsirli şəkildə göstərə bilir və təklildə orkestri xatırladır. Lakin digər musiqi alətləri

üçün yaradılan melodiylar və bəstəkar əsərləri saz ifasına aid deyildir.

Şirvan aşiq yaradıcılığında hələ ta qədimlərdən saz və balabanın birgə səslənməsi gözəl alınır və bu havacatlar oxuyan aşıq daim saz və balabanın mükəmməl səslənmələri ilə müşayiət etmişlər.

Aşiq dəstəsinə qarmonun daxil edilməsi saz, balaban qaval və qoşanağaranın ansambl formasını və Şirvan aşiq havalarının maraq doğuran səslənməsini yaratmışdır. Qarmona aid olan melodiyların ifasında isə qarmonçalan sərbəst və solist idi. Aşiq dəstəsinə daxil olan qarmonçalan oyun havalarını çalır, xanəndənin oxuduğu muğam, təsnif, xalq və bəstəkar mahnılarını müşayiət edirdi. Bəzən toylarda bir sıra qonaqların sifərişi və zövqünə uyğun olaraq türk, ərəb, fars mahnıları da tələb olunurdu. Xüsusilə hind filmlərindən melodiylara rəqs edənlər də tapılırdı ki, bütün bunları aşiq dəstəsindəki qarmonçalan ifa edirdi. Radiodan, televiziyaadan Rəşid Behbudov, Şövkət Ələkbərova, Zeynəb Xanlarova və Elmira Rəhimovanın ifasında çox gözəl səslənən əcnəbi xalqların populyar mahnıları da bəzi bölgələrin şadlıq mərasimlərinin repertuarına daxil olmuşdu. Aşıqlar tələbatı yerinə yetirmək üçün dəstəyə gənc xanəndələr dəvət etməli olurdular. Həmin xanəndəni qarmonçalan müşayiət edirdi. Çünki sadaladığımız bütün repertuarı qarmonla tam sərbəst şəkildə ifa və müşayiət etmək mümkündür.

Azərbaycan qarmonunun “si” (in H) tonallığında olmasına görə aşığın xanəndəsi bu alətin müşayiətilə oxumağa üstünlük verirdi. Çünki, “si” kökündə olan qarmonun müşayiətilə oxumaq əlverişlidir. 1970-ci illərin ortalarından başlayaraq aşiq ansambllarında zurna alətini də “si” kökündə hazırlamağa başladılar. Beləliklə, zurna, Azərbaycan musiqisinə “si” tonallığı ilə yenidən “vəsiqə” aldı.

“ Qarmonun sol gövdəsində müşayiət səsləri olduğu üçün, çox havalarda qarmonçular zurna və balaban ifaçılarını da müşayiət edirdilər. Qarmonçalan sağ klaviaturdakı səs imkanlarından istifadə edib, əsas melodiyarı zurnaçı ilə birlikdə çalmaqla bərabər, sol klaviaturdakı səslərlə dəm (züy, zur) tutub müşayiəti təmin edirdi. Qarmonçalanın ifası həm də ümumi ahəngə xidmət etməklə melodiya xüsusi bir rəvnəq verir.

Qarmon ifaçılığı sənəti Qərb aşiq sənətinə də daxil edilmiş (Tovuz, Gədəbəy, Şəmkir, Gəncə, Qazax, Ağstafa, Borçalı) aşıqlarının dəstələrində də mühüm rolə, əsas qüvvəyə çevrilmişdir. Adı çəkilən bölgələrin aşiq dəstələrinə qarmon ifaçısının əlavə olunması 1970-ci illərin sonları 80-ci illərin əvvəllərindən başlamışdır. Bu, ilk növbədə ecaskar səsi olan qarmona el-oba sevgisindən və bu alətlə efrdə səslədirilən oyun havalarına, müasir musiqi nümunələrinə toylardakı tələbatdan irəli gəlirdi. O bölgələrdən olan qarmonçalanlar gözlərini açıb zəngin aşiq sənəti görmüş, saz havaları eşitmişlər. Onların canı, qanı, ruhu aşiq sənətindən yoğrulmuşdur. Onlar aşiq havacatlarını o qədər mükəmməl çalırlar ki, sanki ifa etdikləri melodiyalar xüsusi olaraq qarmon üçün yaradılmışdır. Qeyd etməliyik ki, Qərb aşiq məktəbinin sənət nümunələri qarmonda zənginçalarlı, özünəməxsus, samballı və çox şirin səslənir. Qarmon ifaçıları balabançı ilə birlikdə çalarkən elə ustalıq və məharət göstərilər ki, heyran qalmamaq mümkün deyil. Qərb aşiq dəstəsində zurnaçı (o, həm də balaban ifaçısıdır), “çomaq” çubuqla çalan nağaraçı da olur ki, o, qarmon, saz və balabanla birlikdə aşığı müşayiət edir.

Bütün bunları araşdırıb təfəsilatı ilə göstərməyimizin əsas məramı vaxtilə toy-büsat və digər, el şənliklərimizin özəyi-bəzəyi, siqlət-hikməti, aparıcı qüvvəsi olan aşiq sənətinin geniş mənzərəsini oxuçuların gözləri qarşısında canlandırmaq, gənc musiqiçilərə, adət-ənənələrimiz haqqında məlumat vermək, habelə aşiq və qarmon sənətinin sintezini, bu birlik və qarşılıqlı əlaqənin obyektiv səbəblərini açıb göstərməkdir. Qarmon xalqımızın həyat və məişətinə, musiqi mədəniyyətinə daxil olaraq özünü solo alət kimi təsdiq etmiş, xalq çalğı alətləri, instrumental, mahnı və rəqs, rəqs ansambllarında, müxtəlif musiqi qruplarının tərkibində həm də aşiq sənətimizdə özünü layiqincə təsdiq etmişdir. Bu musiqi alətində xalq havaları, muğam, dərəməd, rəng, diringə, rəqs melodiyaları, Azərbaycan və xarici ölkə bəstəkarlarının əsərləri, həmçinin aşiq yaradıcılığı nümunələri tam peşəkar və mükəmməl şəkildə ifa olunur. ♦

Ədəbiyyat

1. S.Abdullayeva. “Azərbaycan folklorunda çalğı alətləri”. “Adiloğlu”. Bakı - 2007.
2. A.Nəcəfzadə. “Azərbaycan çalğı alətlərinin izahlı lüğəti”. “MBM”. Bakı - 2004.
3. F.Əliyeva. “Milli musiqi alətləri Azərbaycan təsviri sənətində”. “Çaşıoğlu”. Bakı - 2006.
4. Ə.Rəhmətov. “Azərbaycan musiqi alətləri”. “İşiq”. Bakı - 1976.
5. Ə.Rəhmanlı. “Qarmon ifaçılığı sənəti və onun Azərbaycanda tədrisi”. “MBM”. Bakı - 2014.
6. V.Yusifli. “Yolun düşsə Şirvana”. “Şur”. Bakı - 1993.
7. F.Sadıqov. “Masallı folkloru”. Bakı - 2013.
8. S.Qəniyev. “Şirvanlı Aşiq Bilal”. “Nurlan”. Bakı - 2003.

Резюме

Статья посвящена важной роли исполнения на гармонии в ашугском искусстве, начиная со второй половины XX века. Здесь посредством фактов, раскрываются причины включения гармонистов в ашугские группы. И подтверждается возможность исполнения на гармонии на высоком уровне мелодий, принадлежащих как к Ширванской, так и Западной ашугской школе.

Ключевые слова: ашугское искусство, исполнение на гармонии, ашугские группы, композиторские песни, танцы, ашугские мелодии.

Summary

It is dealt with playing significant and necessary role of playing garmon at the ashug art from the beginning of the second half of XX century at the article. There is disclosed being unavoidable and reasons of the enrolment of the garmon players to the ashug groups with the facts. It is shown that it is possible to play perfectly the havajats belonging to either Shirvan or Western ashug art at the agrmon.

Key word: ashug art, playing garmon, ashug groups, composers' songs, dances, ashug havajats.

Azərbaycan kitabının informasiya təlimatı

Solmaz Sadiqova,
Bakı Dövlət Universiteti bibliografiyaşünaslıq kafedrasının dosent avəzi,
tarix üzrə fəlsəfə doktoru
solmaz_bdu@mail.ru

XX əsrin sonlarında öz dövlət müstəqilliyini bərpa etmiş ölkəmizdə milli dövlət ideyaları və ənənələrinin möhkəmlənməsində, demokratik dəyərlərin bərqərar olmasında, beynəlxalq aləmdə Azərbaycanın rolunun və nüfuzunun güclənməsində mətbuatımızın xidmətləri xüsusi qeyd edilməlidir

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Azərbaycan elmində islahatların aparılması ilə bağlı Dövlət Komissiyasının yaradılması haqqında Sərəncamında deyilir: “Azərbaycanda elmi araşdırmaların həyata keçirilməsinin zəngin ənənələri vardır. Yüzlər boyu mütəfəkkir sənətsünaslarımız tərəfindən yaradılan və bədii-estetik düşüncə tariximizin incilərinə çevrilən əsərlərdə elmi-fəlsəfi fikirlər parlaq təcəssümünü tapmışdır. Dünya elmi fikir tarixinə görkəmli şəxsiyyətlər bəxş edən Azərbaycanda bütün bu dövrlərdə elm özünün yüksək səviyyəsi ilə seçilmişdir” (4).

Azərbaycanın müstəqil bir dövlət kimi inkişafında elm, təhsil və mədəniyyətin inkişaf etdirilməsində kitabın rolu əvəzolunmazdır.

Kitab müasirlərimizin və tarixən çox qədim dövr adamlarının biliklərini və təcrübəsini, fikir və hisslərini, ürək çırpıntılarını və yaradıcı fantaziyalarını özündə mühafizə edir. İnsan idrakının bütün nailiyyətləri kitablarda təcəssüm etdirilir (5, s.145).

Qeyd etmək lazımdır ki, çap əsərləri sosial informasiyanın insan tərəfindən mənimsənilməsi ilə bağlı psixoloji xüsusiyyətlərə və fizioloji imkanlara maksimum uyğun gəlir və bu baxımdan onlar gələcəkdə də əvəz edilməzdir.

Milli kitab repertuarı, başqa sözlə desək, milli bibliografiya dilindən, mövzusunun, formasından, növündən asılı olmayaraq ölkə ərazisində dərc olunan bütün çap əsərlərini əhatə edir.

Azərbaycan kitabının ümumi retrospektiv göstəricisi 3 cildə nəzərdə tutulur (6, s.126). Birinci cildə 1920-ci ilə qədər nəşr olunan kitablار daxil edilməli, ikinci cild 1920-1940-cı illəri, üçüncü cild isə 1940-1960-cı illəri əhatə etməli idi. Sonra isə hər beşillik üçün yerli çap məhsullarının qeydini əks etdirən əlavə buraxılışların çap olunması nəzərdə tutulurdu. 1963-cü ildə Ə.Y.Əliyev tərəfindən tərtib olunmuş “Azərbaycan kitabı”nın birinci cildi çapdan çıxmış (1, s.220) və bu göstəriciyə müqəddiməni professor Ə.Mirəhmədov yazmışdır. Bibliografik göstəricidən məlum olur ki, ilk Azərbaycan kitabı belə adlanır: “Məzidi-izzət və müqəddəs cənablu mübaliğə ilə hökmdari padşahi-əzəmi-imperatoricə Yekaterina saniyə həzrətlərinin cəmi

Rusiyyə imperiyasında əyalətlərin nizam və tərtibi üçün icad və imla olunmuş qanuni-cədidir”. Peterburq, 1780. 204 səh. 28x21 sm. (7, s.347).

Bu bibliografik göstərici çapdan çıxandan sonra mətbuatda yüksək qiymətləndirilmişdir. 1780-1920-ci illərdə çap olunmuş 1329 adda kitab haqqında məlumat verən bu göstəricinin tərtibində iki meyar əsas götürülmüşdür:

Azərbaycan kitabının II cildinin I kitabı 1982-ci ildə çapdan çıxmışdır. Bu bibliografik göstəricidə 1920-1940-cı illərdə Azərbaycanda və keçmiş SSRİ respublikasında Azərbaycan dilində çıxmış humanitar profilli ədəbiyyat əks olunmuşdur. Retrospektiv göstəricidə sosial-siyasi mövzunu kitablار, ədəbi əsərlər və həmçinin tarix, pedaqogika, maarif, dilçilik, ədəbiyyatşünaslıq, incəsənət, idman, mətbuat, kitabxanaçılıq və bibliografiya sahələrinə aid kitablارın bibliografik təsviri verilmişdir (2, s.752).

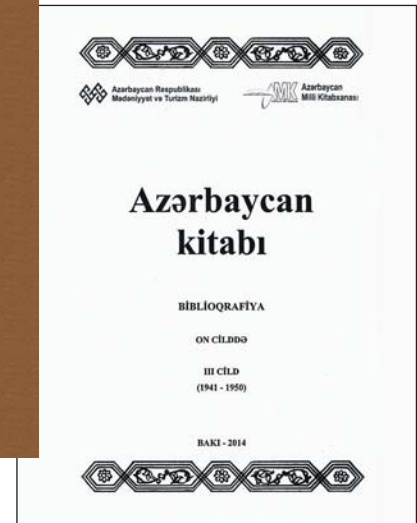
Repertuar tipli milli retrospektiv göstəricilərin keyfiyyət meyarından biri onların dolğunluğudur. Belə bibliografik resurslardan Azərbaycan kitabına həsr olunmuş bibliografik göstəricisinin üçüncü cildidir. “Azərbaycan kitabı” fundamental bibliografik göstəricisinin üçüncü cildi 2014-cü ildə M.F.Axundzadə adına Milli Kitabxananın əməkdaşları tərəfindən hazırlanmışdır.

Baş redaktor, ön söz və müqəddimənin müəllifi M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru, professor Kərim Tahirov, tərtibçilər L.Talıbova, B.Orucova, V.Məmmədova, N.Hüseynova və G.Hüseynova, redaktorları Z.Qulamova və L.Bağirovadır (3, s.488).

On cildə nəzərdə tutulan “Azərbaycan kitabı” fundamental bibliografik göstəricisinin 3-cü cildində 1941-1950-ci illərdə Azərbaycan ərazisində bütün elm sahələrinə dair çap olunan, eyni zamanda keçmiş Sovetlər birliyinin ərazisində digər müəlliflər tərəfindən Azərbaycan haqqında yazdıqları kitab və kitabçalar öz əksini tapmışdır. 488 səhifəlik bu bibliografik nəşrdə 4897 ədəbiyyatın bibliografik təsviri verilmiş və materiallar şöbələr üzrə universal onluq təsnifat

əsasında ayrı-ayrı elm sahələrinə uyğun olaraq tərtib olunmuşdur.

“Professor Kərim Tahirovun bibliografik göstəriciyə yazdığı ön sözdə deyilir: “Bəşəriyyətin ən müterəqqi kəşfi hesab olunan kitab çapının meydana gəlməsindən bu günümüzdək neçə əsrlərdir ki, əlahəzrət kitab mənəvi və əqli sərvətlərimizin nəsillərdən-nəsillərə ötürülməsində əvəzsiz rol oynamaqdadır. İldən-ilə kitab çapının genişlənməsi də öz növbəsində külli miqdarda kitab dənizində insanların düzgün istiqamətlənməsinə və bu barədə dolğun informasiyanın verilməsinə ehtiyac yaratmışdır. Bütün bunlar isə milli kitab repertuarının yaranmasına gətirib çıxarmışdır”.

2000-ci ildə Dövlət Kitab Palatasının ləğvi milləli bibliografiya vəsaitinin tərtibini və nəşrini, demək olar ki, dayandırmış olur və yalnız 2003-cü ildə onun funksiyalarının M.F.Axundov adına Milli Kitabxanaya verilməsindən sonra milli kitabımızın repertuarının tərtibi işlərinə başlanılır. Artıq 2005-ci ildən “Birillik Azərbaycan Kitabıyyatı”nın və “Yeni kitablar” annotasiyalı bibliografik informasiya bülleteninin nəşri bərpa olunur və repertuar üzərində işlər davam etdirilir (3, s.488).

Çox təəssüflər olsun ki, “Azərbaycan kitabı” bibliografiyasının II cildinin 80-ci illərdə çapa hazırlanmış ikinci kitabının materiallarını tapıb üzə çıxarmaq mümkün olmur və bu səbəbdən də ölkə ərazisində dərc olunan ədəbiyyatın milli bibliografiyasını tərtib etmək missiyasını öz üzərinə götürən M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Milli Kitabxanası hazırda II cildin ikinci kitabına daxil olacaq mate-

rialların yenidən toplanması işlərini davam etdirir (3). “Azərbaycan kitabı” göstəricisinin III cildinin təhlili nəticəsində məlum olmuşdur ki, 1941-1950-ci illərdə Azərbaycan ərazisində bütün elm sahələrinə dair çap olunan, ümumtəhsil məktəbləri üçün dərsliklər və dərs vəsaitləri sahəsində daha çox ədəbiyyat-yeni 592 kitab çap olunmuşdur. Bədii ədəbiyyat: Azərbaycan ədəbiyyatı üzrə 377 xarici ədəbiyyat 201 uşaqlar üçün Azərbaycan ədəbiyyatı 177 uşaqlar üçün xarici ədəbiyyat 166 ümumi tarix 219 kitab və s. çap olunmuşdur (3, s.488).

Sonda “Müəlliflərin əlifba göstəricisi” və “Sərlövhə üzrə təsvir olunmuş materialların əlifba göstəricisi” adlı köməkçi göstəricilər verilməmişdir ki, bu da onun axtarış imkanlarını daha da artırmış olur. ♦

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan kitabı: Bibliografiya. 3 cildə. I c. Bakı - 1963. II c.
2. Azərbaycan kitabı: Bibliografiya (1920 - 1940) 3 cildə. II c. Bakı - 1982.
3. Azərbaycan kitabı: Bibliografiya. 10 cildə. Bakı - 2014.
4. İ.Əliyev. “Azərbaycan elmində islahatların aparılması ilə bağlı Dövlət Komissiyasının yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. “Azərbaycan” qəzeti - 11.04.2008.
5. Z.Əliyev. “Ümumi bibliografiyaşünaslıq”. Dərs vəsati. BDU-nun nəşriyyatı - 2001.
6. S.Sadiqova. Azərbaycan kitabına həsr olunmuş bibliografik informasiya mənbələri. “Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya” jurnalı - 2009.
7. S.Sadiqova. Azərbaycan milli kitabı və onun bibliografiyasının təşəkkülü və formalaşması. “Dil və ədəbiyyat” beynəlxalq elmi-nəzəri jurnalı - 2010.

Резюме

В статье, посвященной одной из национально-духовных ценностей Азербайджанской книги, говорится о значении библиографического ресурса. Анализируются издания, устройство и поисковые возможности третьего тома Азербайджанской книги. Освещается важная роль фундаментального библиографического указателя в обеспечении информацией.

Ключевые слова: Азербайджанская книга, национально-духовные ценности, информационное обеспечение, библиографический указатель, поисковые возможности.

Summary

In the article is told about the importance bibliographic resources devoted to Azerbaijan book which is national and moral values of Azerbaijan. Analyzed publication, structure and search capabilities of the third volume of Azerbaijan book. Illuminated an important role of bibliographical reference book at the Information support.

Key words: Azerbaijan book, national and moral, information support, bibliographic reference book, search capabilities.

Misir xalq mahnıları ərəb dünyasının Şərqində və Qərbində...

Bu mahnıların əsas xarakterik cəhətləri

Zedan Mona Abdel-ghany qızı
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının doktorantı
zedanmona@gmail.com

“ Uca Allahın bəxş etdiyi bol nemətlər bu zəngin torpaqda tərtəmiz, saf milli ruhdan süzülüb gələn, sadəliyi, axıcılığı, şirrinliyi ilə min illərdir qəlbləri rıqqətə gətirən Misir xalq mahnıları...

Sadə quruluşu, emosional axıcılığı, qəlbəyatımlığı ilə fərqlənən Misir xalq mahnıları bir neçə səs dərəcəsi və ya not üzərində qurulmuşdur. Körpələrin beşiyi başında, dəvələrin otlaqlara qovulması, pambıq yığımı, taxıl biçini, tarlaların şaduflla suvarılması, dəyirməndə buğda üyütmə və digər kənd təsərrüfatı işləri zamanı zümzümələnən, şənliklərdə və uşaq oyunlarında ifa olunan bu mahnılar

müəyyən bir ritm və hərəkətlə bağlı olmayıb, bir və ya iki not üzərində qurulur və aydın, müntəzəm ritmlə vurulan çəpiklə müşahidə olunur. Bu mahnılardakı melodiyalar çox axıcı və sadə olduğundan, onların ifası üçün xüsusi hazırlıq, peşəkar təhsil və müəyyən sənətkarlıq keyfiyyətlərinə malik olmaq vacib deyil və elə buna görə də bu mahnılar hamı tərəfindən ifa edilir.

Misir xalq mahnıları sanki xüsusi professional bir inkişaf yolu keçmiş, zaman-zaman ayrı-ayrı tərəqqi mərhələlərini arxada qoyaraq daha mükəmməl melodik quruluşa malik olmuşdur. Qeyd olunan bu fikri yeddi-səkkiz not üzərində – tam və bitkin musiqi oktavasına əsaslanan xalq mahnılarının özü əyani şəkildə sübut edir (6, s.11).

Misir xalq mahnılarının əksəriyyəti ərəb musiqisində mövcud olan Bayatı, Rast, Acəm və Nəhavand kimi əsas ərəb ladlarından birinin üzərində qurulur. Bu hal Misirin, demək olar bütün regionlarında – xüsusilə, Nil çayı deltasında yerləşən bölgələrdə və Əs-Səiddə müşahidə olunsa da, onun bəzi bölgələrində fərqli hallara də rast gəlmək mümkündür. Belə ki, Nubada mövcud olan xalq mahnıları Sudan xalq mahnılarında təsadüf olunan beşpilləli qam-ma üzərində qurulur. Şərqi və Qərbi Səhrada, vahələrdə, eləcə də Matruhda yaşayan Misir bədəvilərinin xalq mahnıları da həmin ladlar üzərində qurulsada, burada qeyd edilən regionlara xas xüsusiyyətlər və üzərində Afrika təsiri aydın şəkildə hiss olunan Nuba ritmləri də yox deyildi (3, s.21).

Misir xalq mahnılarının ən mühim xüsusiyyəti onların əksər forma və növlərinin kollektiv şəkildə səsləndirilməsindən ibarətdir.

Bir neçə nəfərin iştirakı ilə səsləndirilən mahnıların ifası zamanı bəzi mühim xüsusiyyətlər diqqətimizi cəlb edir.

Xalq mahnılarının ifaçıları bəzən biri solist olmaqla iki qrupa bölünərək, ifa etdikləri mahnını deyişmə-dialog şəkildə səsləndirirlər. Solist mahnının əsas hissəsini ifa etdiyi halda, qrup ifaçılar mahnının nəqarət hissəsini təkrar edirlər (1, s.15).

Hər hansı bir xalq mahnısının xorla ifası zamanı qruplardan biri ifaya xüsusi kolorit verən çox mühüm bir rol öz üzərinə götürərək, lazımi məqamlarda “Allah-Allah”, “Yə Səlam”, “Yə valə”, “Salli” və sair kimi sözləri təkrar etməklə və ya çəpik çalaraq “Ah”, “Yah”, “Yuh”, “Huh”, “Ay-Ay”, “Hey” və s. deməklə, musiqi mətninin və ritmin bitkinliyinə çalışır. Qeyd edək ki, bu heç bir konkret mənə kəsb etməyən, əsas mövzu ilə heç bir bağlılığı olmayan bu ifadələr əksər hallarda mahnı-musiqi misralarının sonunda işlənməklə, kiçik zaman fasiləsi ilə müşayiət olunan boşluqları doldurur (2, s.39).

Sadə misirli müəyyən bir əmək fəaliyyəti – məsələn, şadıfla tarla suvarma və ya dənli bitkilərin döyülməsi ilə məşğul olarkən, ruhunun sakitləşməsi, əzələlərinin dincəlməsi, yorğunluğunun çıxması məqsədi ilə fərdi şəkildə ifa etdiyi mahnı heç bir kənar ritmlə müşahidə olunmadan oxuyur. O öz səs diapazonu və imkanlarına əsaslanaraq, mahnını gördüyü işi sürət və ya ləngliklə icra etməsindən asılı olmayaraq, melodiya ifadələri arasındakı ritmik məsafə və boşluqları sərbəst sürətdə təyin edərək – tam müstəqil şəkildə ifa edir.

Misir xalq mahnılarının müşayiət edən ritmlərə gəldikdə, bunlar Afrika qitəsində bu ölkənin coğrafi mövqeyi, başqa sözlə, onun bu “qara qitə”nin mərkəzinə yaxın

yerləşməsilə xarakterizə olunur. Qeyd etmək lazımdır ki, canlı, aydın hərdənbir bəzi çətinliyi və rəngarəngliklərlə diqqəti cəlb edən Afrika ritmləri – onların yaratdığı müxtəlif zərb alətlərinin forma, ölçü və səslərin təbiəti ilə sıx bağlıdır. Ümumiyyətlə, Misirdə xalq mahnılarının müşayiət edən ritmlər çox müxtəlif formalarda təzahür edir. Hər şeydən əvvəl, ritmlərin yaradılmasında dəf və baraban kimi zərb alətlərinin hər hansı bir növünü qeyd edə bilərik. Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, xalq mahnılarının müşayiət edən ritmlər bu mahnıların özlərinin quruluşunda böyük rol oynayırlar. Qeyd olunan bu iki musiqi aləti olmasa, o zaman ritmik müşahidə funksiyasını döyəcənlən boşqablar və ya fincanlar, yaxud, stul və stollar, üzü üstə çevirilmiş ləyənlər yerinə yetirir. Əgər bunlar da olmasa, ifa edilən mahnılar çəpik çalmalarla müşayiət olunur.

Ağır ritm – zərb aləti dəfin mərkəzinə, xəfif ritm isə onun kənarlarına döyəcəlməklə yaranır (6, s.14).

Nuba regionu və bədəvilərin yaşadığı ərazilərdəkindən başqa, bütün MƏR-də istifadə olunan ritmlərin hamısı 2 qat ritmlərdir. Bunlar yalnız dum və takdan ibarətdir. Nadir hallarda üçqat ritmlərə də rast gəlmək mümkündür ki, bunlar bumb və duveykdən kənara çıxmır. Musiqi parçasının əvvəlindən sonuna kimi, melodiya yeganə bir ritmə əsaslanır. Nuba və Asuan regionuna gəldikdə isə, burada xalq musiqilərinin ifası zamanı Misirdə istifadə olunan ritmlərdən fərqli, Afrika musiqisinə xas səciyyəvi çətin və mürəkkəb ritmlərə üstünlük verilir. Bununla bəhm, çoxsaylı ritm formalarının mövcudluğu da diqqəti cəlb edir. Nil çayı deltasında yerləşən regionlarda və Səiddə asan, aydın ritm orta dərəcədədir. Amma Nuba regionu üçün asan və aydın ritmlərin mövcud olmasını demək olmaz. Belə ki, adı çəkilən bölgədə ritmlər mürəkkəb və çətindir.

Misir Ərəb Respublikasını, xalq mahnılarının ifası baxımından başqa ölkələrdən fərqləndirən bir xüsusiyyət də ondan ibarətdir ki, burada həmin mahnıları heç bir musiqi aləti müşayiət etmir. Xalq mahnıları yalnız müğənninin səsi vasitəsi ilə – solo səsləndirilir. Deməli, xalq mahnıları tək elə ritmlərlə müşayiət olunur. Dəf, Təbili, Ney, Rababa, Kamança, Ud, Ərgül, Sulləmiyyə, Mizmar, Xəmsiyyə, Simsimiyyə və digər xalq çalğı alətləri musiqi təhsili olan sənətkar-müğənniləri müşayiət edir.

Qeyd edək ki, XX əsrin əllinci illərində burda xalq mahnıları yalnız müxtəlif kənd təsərrüfatı və maldarlıqla məşğul olan kəndlilər çobanlar yaşatmışlar. Qeyd edilən tarixdən başlayaraq, bu qəbil mahnıların yaradılma və tədqiqi sahəsi ilə peşəkarlar: sənətsünaslar, folklorşünaslar digər ixtisaslı kadrlar məşğul olmağa başladı, Misirdə xalq mahnılarının toplanması, araşdırılması və öyrənilməsi missiyasını öz üzərinə götürən böyük mərkəzlər inşa olundu (7, s.26; 42).

Qeyd edildiyi kimi, Misir xalq mahnıları elə bir qiymətli qaynaqdır ki, həm misirli musiqişünaslar, həm də dünyanın bir çox ölkələrində incəsənətin müxtəlif sahələrini təmsil edənlər çox böyük həvəslə öz əsərlərində bu xalq yaradıcılığı nümunələrindən istifadə edirlər (5, s.61). Bu qiymətli xalq xəzinəsinin məşhur sənətkarların yaradıcılıqlarında tutduğu mövqeyi iki region üzrə nəzərdən keçirək:

Atayya Şərara

1. Ərəb Məşriqi. Əvvəlcə bu regionda xalq xəzinəsinin mühüm qollarından biri olan və tez-tez müraciət olunan xalq mahnılarında bir neçə nümunəyə nəzər salaq. Bunlara ən parlaq nümunə kimi Əbu-Bəkr Xeyratının "İnqilabın orkestri", Atayya Şəraranın "İskəndəriyyənin və Qahirənin gecələri", Əli İsmayılın "Məkan", "Karnakda aşk" və Fuad Əl-Zahirinin "Vadidə mübarizə" bədii filmlərini misal göstərə bilərik.

Bu məqamda dünyasını dəyişmiş bəstəkar Seyid Dərvişin xalqın ağır həyat şəraitini, düşər olduğu zülmə və təzyiqlərə müqavimət göstərmək və ya etiraz etmək iqtidarında olmadığını ehtiva edən ictimai buxovlardan azad bir cəmiyyət arzusunu əks etdirən "Yə əbləh Zəğlul" mahnısını xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Seyid Dərvişin bəstələdiyi bu mahnı, digər çoxsaylı xalq mahnıları kimi, Misirdə hər zaman səsləndirilir. Qeyd edək ki, bu mahnı Səd Zəğlul sürgündən qayıtdıqdan sonra məhz müəllif tərəfindən onun şərəfinə ifa edilmişdir. S.Dərvişin bu qəbildən olan digər bəstəsi ölkədəki ağır iş şəraitini və zülmün ağır məşəqqətlərindən doğan acı həyat yaşamağa məhkum sadə insanlar haqqında olub "Əl-halva di" adlanır.

S.Dərvişin bəstələdiyi xalq mahnıları Misir Ərəb Respublikasında və onun hüduqlarından kənarda böyük bir rezonansa səbəb oldu və hətta Livandan olan Rəhbəni qardaşları bu mahnıların orkestrəvkasını edərkən onların bütün Ərəb dünyasında yayılmasını təmin etdilər (4, s.7; 9).

Səd Zəğlul

Seyid Dərviş

Əbu-Bəkr Xeyrat

Əli İsmayıl

Bela Bartok

2. Ərəb məğribi. Məşhur piano ifaçısı və görkəmli folklorşünas-alim B.Bartok (1881-1945) yazırdı ki, bütün müasir musiqi əsərlərinin əsası xalq musiqiləri və mahnıları təşkil edir. (S.Frigyes 1959 p 150). Bu ürkəli folklorşünasın bütün həyatını xalq yaradıcılığına və onun tədqiqinə sərf etməsi sonda Macar, Slovakiya və Rumın

xalqlarının 600-dən artıq xalq mahnısı özündə ehtiva edən külliyyatın işıq üzü görməsilə nəticələndi. Öz həmkarları ilə bu sahədə yorulmadan çalışan B.Bartok, 1913-cü ildə Afrika qitəsinə səyahət edərək Ərəb xalqlarının həyatını əks etdirən folklor nümunələrinin

tədqiqi ilə də yaxından məşğul olmağa başladı. 1924-cü ildə Macar xalq musiqisi ilə bağlı çox mühim tədqiqat əsərlərinin nəşri isə bu görkəmli alimə dünya şöhrəti gətirdi.

Məşhur "Ana" operasının müəllifi – Çex bəstəkarı H.Alois (1893-1973) mənsub olduğu xalqın xalq mahnılarının xüsusi özəlliyə malik olmasını bu mahnılarda bütün dünyada qəbul olunan fərqli bir qammanın olduğunu sezerək, yeni bir piano ixtira etdi. Bu pianonun özünəməxsusluğu, həm də bütün dünyada mövcud olan qamma ladlarından fərqli laddlara malik olmasıdır (7, s.28). ♦

Haba Alois

Ədəbiyyat

1. F.A. Əl-Sanfavi. Xalq musiqisi ənənələrinin tədqiqinə giriş: Folklor ifası (A). Şahzadə nəşr işləri üzrə Baş İdarə. Qahirə- 2000.

1- فتحي عبد الهادي الصنفاوى. مدخل إلى دراسة المأثورات الشعبية الغنائية-الفاكلور الغنائى (أ)، الهيئة العامة لشئون الطباعة الأميرية، القاهرة، 2000م.

2. L.F.Cəbravi. Xalq mahnıları və onun uşaqların musiqi zövqünün formalaşmasında rolu. Musiqi təhsili fakültəsi, Helvan Universiteti. Qahirə - 1979.

2- لندا فتح الله جبراوى. الأغنية الشعبية ودورها في تنمية الطفل، كلية التربية الموسيقية، ج حلوان، القاهرة، 1979م.

3. M. Əl-Cövhəri. Xalq irsinə giriş, "Musiqi mədəniyyəti" jurnalı. Qahirə - 2014.

3- محمد الجوهري. مقدمة في التراث الشعبي، مجلة الثقافة الشعبية، القاهرة، 2014م.

4. M. Ə. Həməd. Seyid Dərvi - Həyatı və nəğmələri. Yaradıcılıq və nəşr üzrə Misir Baş İdarəsi. Qahirə - 1970.

4- محمد علي حماد. سيد درويش حياة ونغم، الهيئة المصرية العامة للنشر، القاهرة، 1970م.

5. M.İmran. Misir xalq musiqisinə dair incəsənət silsiləsi: nəzəri hissə və praktiki tətbiq. Ailə kitabxanası. Hamı üçün qıraət. Qahirə - 2006.

5- محمد عمران. سلسلة الفنون في الموسيقى الشعبية المصرية، مكتبة الأسرة، القراءة للجميع، القاهرة، 2006م.

6. M. Qabil. 20-ci əsrdə Misir ifa ensiklopediyası, Misirlilər seriyası, 139-cu say. Kitablər üzrə Misir Baş İdarəsi. Qahirə - 1999.

6- محمد قابيل. موسوعة الغناء المصري في القرن العشرين، سلسلة المصريين، العدد 139، الهيئة المصرية العامة للكتاب، القاهرة، 1999م.

7. M.K. Əl-Xoləi. Şərq musiqiçisi. "İnkişaf mətbəəsi". Qahirə - 1932.

7- محمود كامل الخلعى. الموسيقى الشرقي. مطبعة التقدم، القاهرة، 1932م.

Резюме

В статье повествуется о путях развития египетской народной песни. Египетская песня в начале своего генезиса строилась на основе одной–двух нот. Но в результате развития приобрела более совершенный мелодический строй. Фольклорные песни в Египте строятся на основе одного из основных арабских ладов: Баяты, Раст, Аджам, Наванд. Однако в них так же прослеживаются и нубийские ритмы.

Ключевые слова: Египетские народные песни, Баяты, Раст, Аджам, Навахан, Бубен, ударные инструменты.

Summary

The article tells about the development of the Egyptian folk song. In the beginning of the genesis Egyptian song was based on one or two notes. But as a result of development has acquired more sophisticated melodic structure. Folk songs in Egypt are based on one of the main Arab Frets: Bayati, Rast, Ajam, Nahvand. However, Nubian rhythms also can be traced.

Key words: Egyptian folk songs Bayati, Rast, Ajam, Navahand, Tambourine, Percussion instruments.

Современные региональные библиотеки

в контексте построения информационного общества и обществ знаний

1. Библиотеки в информационном обществе: функции и роль

Первые упоминания о библиотеках относятся, по разным сведениям, к XIV-VII вв. до н.э. Трудно представить себе какую-либо структуру в обществе, которая не опиралась бы в своей работе на библиотечные ресурсы. Этим объясняется «видовое разнообразие» библиотек (академические, научные, публичные, юношеские, детские и т.д.) которые обслуживают все без исключения слои общества – от дошкольников до пенсионеров, а также представителей всех профессий и занятий.

Концентрация в библиотеках информационных ресурсов по разным направлениям дает возможность обращаться к их услугам на протяжении всей жизни: во время учебы, в период профессионального становления и для повышения квалификации, при воспитании детей, ведении хозяйства и организации досуга. Содействуя разным видам человеческой деятельности, библиотеки обеспечивают также интеграцию стремлений, действий и интересов людей с ограниченными физическими возможностями (инвалидов).

Собирая и сохраняя духовные достижения человеческой цивилизации, библиотеки являются воплощением «памяти человечества». При этом они являются не просто архивом или складом разрозненных сведений. Организуя систематизацию, хранение и распространение культурного наследия, они обеспечивают навигацию в мире культуры, в мире постоянно

растущего объема информации и знаний.

Общественная миссия библиотек определяется характером развития цивилизации. Миссия дает общее представление о том, что представляет собой библиотека, к чему стремится, какие средства использует, какова ее философия.

Назначением первых библиотек и первой их миссией было хранение документов.

Современная миссия библиотек продиктована усилением значения информации и знаний в качестве катализатора общественного развития. Социальная миссия библиотеки имеет два аспекта: сохранение накопленного человечеством культурного наследия и передача его путем формирования, а также удовлетворения общественных потребностей в информации и знаниях.

Социальные функции определяют главную цель библиотек – удовлетворение потребностей общества в информации и знаниях. Рассмотрим сущностные функции библиотек, а также выделим функции, отличающие библиотеку от Интернета.

Мемориальная функция – родовая функция библиотеки. Память общества возникает в результате сбора и хранения источников, фиксирующих ее, поэтому библиотеку называют социальной памятью человечества.

Информационная функция, с одной стороны, сопровождает все процессы, связанные с содержанием документов, с другой стороны, эта функция предполагает сам процесс передачи информации, т.е. коммуникации.

Современная библиотека становится полноправным субъектом информационного пространства. Она собирает, хранит, проводит библиографическую обработку документального потока, навигацию и оценку информационного ресурса, систематизацию и каталогизацию документов, справочно-библиографическое обслуживание, создавая основу для многих информационных процессов.

Предоставляя информацию всем группам пользователей, библиотека тем самым служит инструментом преодоления неравенства между социальными группами. Но библиотека и ограждает их от потока ненужной, избыточной информации и таким образом, обеспечивает информационную безопасность личности.

Библиотека берет на себя и роль института образования. Образовательная функция библиотеки направлена на обеспечение духовного воспроизводства общества. Библиотека вносит важный вклад в распространение и повышение информационной культуры, которая, наряду с компьютерной грамотностью, становится одним из важнейших условий существования человека в современном и будущем обществе.

Библиотека компенсирует разрыв в знаниях людей, постоянно подпитывая их информацией о новейших достижениях науки, техники, культуры. Именно потому библиотеки считаются главной базой непрерывного образования и самообразования.

Работа, направленная на свободное духовное развитие чи-

тателей, приобщение к ценностям отечественной и мировой культуры, создание условий для культурной деятельности составляет культурную функцию библиотек. Библиотеки представляют собой один из важнейших факторов культурного развития, распространения, обновления и приращения культурного достояния стран и народов.

Уникальная роль библиотек состоит в том, что они реагируют на конкретные вопросы и нужды людей.

Существует опасность коммерческого ограничения доступа к отдельным ресурсам, которая ведет к углублению пропасти между информационно богатыми и информационно бедными слоями общества. Библиотеки нейтрализуют эту опасность и способствуют преодолению диспропорций, возникших в неравномерном развитии информационной инфраструктуры.

Централизованная
библиотечная система
города Ереван

2. Региональные библиотеки: задачи и проблемы

Мир библиотек огромен. По оценочным данным, на территории нынешних государств - членов Европейского союза имеется 90.000 библиотек, а всего, по данным ЮНЕСКО, в мире насчитывается более 500 тысяч библиотек и пунктов библиотечного обслуживания. Особое место в этом мире занимают

региональные библиотеки. Большинство современных региональных библиотек видит свое предназначение:

- в формировании и сохранении для будущих поколений как можно более полной документальной информации о своем регионе (краеведение);
- в обеспечении условий для реализации свободного доступа к информации и документам, для приобщения к достижениям и ценностям науки и культуры жителей своего региона.

Библиотека Нахчыванской
Автономной Республики
им. М.С.Ордубади

Централизованная
библиотечная система
города Гянджа

Централизованная
библиотечная система
города Шяки

Централизованная
библиотечная система
города Лянкоран

Первая публичная
Библиотека в Астаре

Особую ответственность несут региональные библиотеки за сохранение культурного наследия и обеспечения доступа к нему. Они создают библиотечно - информационный фонд своей территории.

Специфику региональной библиотеки составляет целый ряд признаков:

- подчиненность интересам определенной территории;
- региональный масштаб деятельности;
- ответственность за сбор, хранение и предоставление в общественное пользование документов, изданных на территории региона и о нем;
- создание краеведческих информационных ресурсов и обеспечение доступа к ним;
- финансовая и административная принадлежность к территории.

Региональные библиотеки должны заниматься оцифровкой своих уникальных фондов.

В числе важных направлений деятельности региональной библиотеки остается библиотечное краеведение, определяющее интерес внешнего окружения к ней и её информационным ресурсам. Создание электронных краеведческих ресурсов, организация доступа к ним рассматривается региональной библиотекой как участие в формировании регионального сегмента единого информационного пространства Азербайджана.

Производство краеведческого знания и просветительство в области краеведения делает библиотеку региона активным субъектом культурной политики, направленной на включение богатейшего документального наследия в образовательную и научную среду, на формирование у жителей понятия принадлежности своему региону, поддержка его культурной самобытности.

Доступ к существующим информационным сетям позволяет каждому гражданину через региональную библиотеку взаимодействовать в интерактивном режиме с другими библиотеками, архивами, музеями, СМИ.

Внедрение ИКТ в библиотечную практику способствовало появлению моделей библиотеки смешанного – «гибридного» типа, когда она является «физическим местом, где хранятся библиотечные фонды, предоставляет доступ к информации в печатной форме или на других физически ощутимых носителях». Элементы модели гибридной библиотеки реализуются и в региональных библиотеках Азербайджана: формируются библиографические базы данных, электронные коллекции, ведется информационное обслуживание пользователей по электронным средствам связи и через библиотечные сайты. Современная региональная библиотека для своей территории является важным каналом информации. Региональные библиотеки должны обеспечивать воспроизводство национальной культуры.

Региональная библиотека как культурный центр:

- развивает и поддерживает изучение, сохранение, распространение и защиту местной культуры;
- способствует распространению ценностей национальной культуры и знакомству с другими культурами, воспитывает уважение к ним;
- содействует организации межкультурного диалога;
- создает условия для индивидуального и коллективного творчества.

В региональных библиотеках сосредоточены уникальные краеведческие фонды, обладающие с этой точки зрения безграничным потенциалом. Региональные библиотеки занимаются распространением знаний о родном крае, воспитывая любовь к нему, гордость за его историческое прошлое. В их стенах проходят творческие вечера местных писателей, выставки профессиональных и самодеятельных художников, презентации краеведческих изданий, мероприятия, с участием известных деятелей региона, краеведов, читателей и сотрудников библиотеки. В сотрудничестве с музеями региональные библиотеки организуют выставки произведений признанных мастеров, лучших образцов народного искусства.

Региональные библиотеки должны сохранять наследие национальной и региональной книжной культуры: здесь должно идти библиографирование, консервация и создание страховых копий документов, относящихся к особо ценной части коллек-

ций краеведческой литературы и книжных памятников. С одной стороны, региональные библиотеки должны содействовать формированию и развитию самобытности местной культуры, поддерживать ее традиции, с другой – отражать все культурное многообразие, создавать условия для межкультурных коммуникаций. В ряде наших региональных библиотек открыты американские центры и уголки, предоставляющие информацию о жизни этой страны, возможность встретиться с ее представителями, изучать иностранные языки.

В ряде региональных библиотек организованы центры чтения, главная задача которых – проведение читательских акций (региональных конкурсов, праздников и фестивалей чтения, праздников книги, «бенефисов читателей», читательских марафонов), координация и методическая поддержка продвижения книги и чтения в библиотеках. Сегодня центральная библиотека региона – не только координационный, методический и научно-исследовательский центр библиотечного дела, но также центр разработки и внедрения автоматизированных средств библиотечной работы. Методический центр трансформируется в ресурсный центр библиотек – филиалов всего региона, стимулирующий их профессиональную активность и вовлекающий их в реальное взаимодействие. Здесь нельзя не привести пример работы Центральной библиотеки и ряда библиотечных филиалов Нефтечалинского района, занимающихся составлением летописей своих сел. Опыт этот заслуживает одобрения и продвижения на всей территории нашей республики.

Организуя доступ к информации и знаниям, библиотека является одним из гарантов получения образования независимо от материального положения индивидуума.

В целом, современная региональная библиотека становится не только важным, но и определяющим структурным элементом общества знаний. Формируя фонды краеведческих документов, электронные краеведческие коллекции, региональная библиотека должна вносить существенный вклад в обеспечение культурного и языкового разнообразия, развитие сферы культуры.

Информатизация библиотечных фондов становится важным стратегическим ресурсом. Распространяя информационную грамотность, предоставляя услуги с использованием как традиционных методов, так и сетевых ИТ, региональная библиотека должна помогать преодолевать «цифровое неравенство». Способствуя решению актуальных проблем современности, библиотека должна становиться катализатором социальных преобразований, необходимых для формирования общества современных знаний. ♦

Лятифа Мамедова,
Зав. сектором книгооборота
Министерства культуры и туризма

“Ledi Roza”

Cənubi Qafqazda ən böyük qızılgül kolleksiyalarından biri Bakıdakı Mərkəzi Nəbatat Bağındadır...

“AMEA Mərkəzi Nəbatat Bağında açılan “Qızılgül” sərgisinin əsas məqsədi Azərbaycanda botanika elminin təbliği, bu sahədə əldə edilmiş nailiyyətlərin nümayişi, gənclərə təbiətə sevgi və diqqət hisslərini aşılamaq, o cümlədən, qızılgül həvəskarlarını yeni sortlarla tanış etməkdir. Nəbatat Bağının 900 kvadratmetrlik xüsusi ərazisində 350-dən artıq qızılgül sortu nümayiş etdirilir

Uşaqdan-böyüyə bura bir dəfə gələn hər kəs bu füsunkar mənzərəni təkrarən seyr etmək istəyir. AMEA-nın nəzdində Mərkəzi Nəbatat Bağının “Çiçəkçilik” laboratoriyasının rəhbəri, botanika üzrə fəlsəfə doktoru Asaf İsgəndərov ömrünü bu gözəlliyi yaratmağa həsr edib. Burada güllər xonça-xonça, çiçəklər qönçə-qönçə, cərgələr səf-səf.

- Asaf müəllim, el arasında belə gözəlliklərlə bağlı təəssüratını bölüşənlər “elə bil cənnətdəsən” deyirlər. Deməli, Siz hər gün cənnətdəsiniz...

- Yer üzündə belə düzənli gözəlliklər də ilahi möcüzəsi! İnsanlar əslən bu gözəllikləri qorumaq, qayğısını çəkib, əzizləmək qalır. Bu isə hər kəsin gözəllik meylinə, onu hiss etmək, anlamaq bacarığına bağlıdır...

- Elə isə bütün bu keyfiyyətlərə malik mütəxəssis kimi Sizin deməyə çox sözünüz var...

- Mərkəzi Nəbatat bağında dekorativ qızılgüllərin introduksiyası və seleksiyası istiqamətində görülən işlərin miqyası genişdir. Müasir yaşıllaşdırmada, bəzək bağçılığında, eləcə də kosmetika və yeyinti sənayesində istifadə olunan bitkilər arasında Roza L. cinsi növlərinin, onların yüksək dekorativ və efir yağları sortlarının xüsusi yeri var. Belə ki, şəhər və qəsəbələrin, park və xiyabanların yaşıllaşdırılmasında, eləcə də həyatı və bağ sahələrinin abadlaşdırılmasında qızılgül sortlarına daha çox üstünlük verilir. Bu baxımdan inkişaf etmiş ölkələrdə qızılgüllərin

örtülü və açıq iqlim şəraitində becərilməsinə, introduksiya olunmasına və seleksiyasına daim diqqət və qayğı göstərilir.

- Yəqin ki, xarici ölkə mütəxəssislərlə də əməkdaşlıq edirsiniz...

- Fransa, Böyük Britaniya, Almaniya, Hollandiya və s. qərb ölkələrində onlarca gülçülük firmaları fəaliyyət göstərir, hər il yüzlərlə yeni sortlar yetişdirilir. Azərbaycanda qədim zamanlardan bəzək bağçılığından başqa, qızılgüllərin ləçəklərindən gül yağı (ətriyyat), gül suyu (güləb), şərbət, mürəbbə hazırlanmış və bu ənənə indi də davam edir. Respublikada sənaye əhəmiyyətli gülçülük təsərrüfatlarından ötən əsrin 50-ci illərində Zaqatala şəhərində gül yağı istehsal edən müəssisə və Abşeronda Şüvəlan gülçülük sovxozu yaradıldı. 90-cı illərdə yüksək rentabelliyyətə baxmayaraq müəyyən səbəblər üzündən həmin müəssisələr öz fəaliyyətini dayandıraraq Arzu edərək ki, bu sahə yenidən öz fəaliyyətini bərpa etsin. Bu, qeyri-neft sektorunun və regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət proqramına uyğun olaraq Zaqatala bölgəsi üçün efir yağlı gülçülük təsərrüfatının bərpası və genişləndirilməsi baxımından da çox əlverişli olardı. Son illərdə bəzi iş adamları tərəfindən xarici ölkələrdən respublikaya 100 minlərlə əkin materialları, o cümlədən qızılgül çeşidləri gətirilib realizə edilir. Onların əksəriyyəti ölkəmizin iqlim-torpaq şəraitinə uy-

ğunlaşa bilmədiyindən tezliklə məhv olur və ya müxtəlif xəstəliklərə məruz qalaraq dekorativliyini itirir. Mərkəzi Nəbatat Bağında "Roza L." cinsinin öyrənilməsi sahəsində çoxillik təcrübə və müşahidələrimiz göstərir ki, xarici ölkələrin kultivarları ilk növbədə yerli şəraitə iqlimləşdirilməlidir. Bu mərhələni keçdikdən sonra bitkilər yeni şəraitə daha asan uyğunlaşır. Bu, Abşeron üçün daha xarakterikdir. Bitkilərin introduksiyasında F.N.Rusanovun cins kompleksi metodundan sortların dekorativliyinin qiymətləndirilməsində Abşeronun iqlim-torpaq şəraiti nəzərə alınmaqla Rusiya Baş Botanika Bağının, Nikita Botanika Bağının metodlarından və Dövlət sort sınağı komitəsi tərəfindən hazırlanmış təlimatdan istifadə olunur.

“ Sərgidə Yaponiyanın Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Tsuquo Takahaşi də iştirak edib. Nümayiş etdirilən qızılgül sortlarını böyük maraqla qarşılayan səfir, Azərbaycanda bu sahədə əldə olunan nailiyyətləri yüksək qiymətləndirərək, qızılgüllərin yetişdirilməsi ilə məşğul olan tədqiqatçılara uğurlar arzulayıb.

- Qızılgül sortlarının çoxaldılması üçün istifadə etdiyiniz üsullardan da danışın...

- Qızılgül sortlarının introduksiyasında əsasən göz calağı, yaşıl və yarı odunlaşmış qələmələri çoxaltma üsulundan istifadə olunur. Yaşıl qələmələri çoxaltma örtülü şəraitdə xüsusi qurğular vasitəsilə il boyu həyata keçirilir. Yarı odunlaşmış qələmələrlə çoxaltma payızın son aylarında, kollar budanarkən həyata keçirilir. Hazırda MNB-nin qızılgül kolleksiyasında 500-dən artıq növ və sortlar üzərində müşahidələr aparılır. Kompleks bioloji və təsərrüfat əhəmiyyətli əlamətlərinə görə - gülünün və kolunun yüksək dekorativ keyfiyyətləri, uzun müddət fasiləsiz çiçəkləməsi, xəstəliklərə davamlılığı və digərlərindən daha çox fərqlənməsi

nəzərə alınmaqla 165 qızılgül sortu müəyyən edilib. Onların Abşeronun və Azərbaycanın digər şəhərlərinin yaşıllaşdırılmasında, həyatıyanı və bağ sahələrinin abadlaşdırılmasında istifadəsi tövsiyə olunur.

- Qızılgülün hansı növləri var?

- Qızılgül kolleksiyasında dekorativ göstəriciləri yüksək olan elə sortlar da var ki, onlara yüksək aqrotexniki qulluq göstərilməsinə baxmayaraq, Abşeron şəraitində xəstəliklərə asan tutulur, qızmar yay istilərinə və quraqlığa davam gətirmir, yaxud yeni şəraitə uyğunlaşa bilmədiklərindən quruyurlar. Bütün bunları nəzərə alaraq biz xarici ölkələrin kultivarlarının introduksiya olunması ilə yanaşı, 2006-cı ildən Azərbaycanda hibridləşmə və seleksiya üsulu ilə istiliyə və quraqlığa davamlı, bol və fasiləsiz çiçəkləyən, müxtəlif çeşidli və rəngarəng çalarlı, eyni zamanda xəstəlik və ziyanvericilərə qarşı immunitetli olan yerli qızılgül sortları yetişdirməyə başlamışıq. "Ledi Roza", "Sənsiz", "Nizami Gəncəvi", "Abşeron simfoniyası FL.", "Odlar yurdu Ch.", "Köhnə Bakı", "Sarı köynək" ən uğurlu hibridlərdir.

- Yəqin ki, yeni qızılgül sortlarına vaxtaşırı baxış da keçirilir?

- Əlbəttə. Azərbaycanda üç qızılgül sortumuz artıq Dövlət Komissiyasında sınaqdan keçib - "Əsrin müqaviləsi", "Sarı gəlin" və "Nazpəri"yə əsasən mənə müəlliflik şəhadətnaməsi, habelə Patent verilib. Həmin sortlar Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi tərəfindən Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində rayonlaşdırılması üçün Dövlət Reyestrinə salınıb.

Deyim ki, qızılgül torpağa, suya, işığa, üzvi və mineral gübrələrlə qidalanmağa tələbkar bitkidir. Onlu dünya kataloqlarına daxil etməmək üçün yüksək aqrotexniki qulluq göstərilməlidir. Təəssüf ki, bütün bu işləri yerinə yetirməkdə Mərkəzi Nəbatat Bağı problemlər də yaşayır. Belə ki, sərgidə göstərilən bu müxtəlif çeşidli qızılgüllərin hər biri ayrılıqda yüksək qulluq, baxım tələb edir. MNB-nin təcrübə sahəsində hibridləşdirmə və seçmə nəticəsində 800-dən artıq hibrid formalar və onların vegetativ üsullarla çoxaldılmış 3500-dən artıq reproduksiya ibarət əkin materialı var. 1976-cı ildə Oksfordda Ümumdünya Qızılgülçülər Cəmiyyəti Federasiyası yeni qəbul olunmuş təsnifatı fəaliyyətdə olan əsas kimi təsdiq edilir. Dünya kataloqu buraxmaq, ayrı-ayrı ölkələrdə yetişən gül sortlarının təsnifatı ilə hər kəsi tanış etmək çox maraqlı olardı. Bu baxımdan təşkil etdiyimiz sərginin də əhəmiyyəti böyükdür. Biz yetişdirilən güllərin hər biri haqda tamaşaçıya dəqiq məlumat verməyə çalışırıq. Sərgi başlayandan buraya axın-axın ahıl, cavan, tələbə, məktəblilər gəlir. Biz bundan çox məmnunuq...

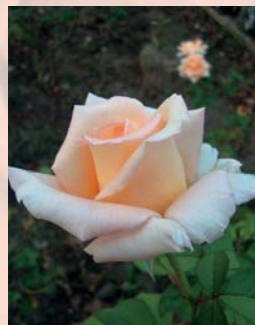
Elmira Musaqızı

Odlar yurdu

Nizami Gəncəvi

Sarı gəlin

Sənsiz

Sarı köynək

BİR TURUN TƏƏSSÜRATLARI...

“City Sightseeing Baku” – qonaqların rahatlığı

İyunun 12-dən 15-dək ölkəmizdə keçirilən 1-ci Avropa Oyunları xarici turistlərə Azərbaycanı gəzib-görmək, xalqımızın mədəniyyəti, tarixi, incəsənəti, memarlığı, musiqisi ilə tanış olmaq fürsəti verdi.

Qonaqlarımızın Bakıda daha çox hansı məkanlara üz tutduğunu və təəssüratlarını öyrənmək üçün bir istirahət günü şəhər boyunca gəzintiyə çıxdıq. Gəzintimizi dünya miqyasında şəhər turları təşkil edən “City Sightseeing Worldwide” şirkətinin Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi əsasında Azərbaycanda yaradılmış nümayəndəliyi olan “City Sightseeing Baku”-nın avtobuslarından birində reallaşdırdıq.

Öncə qeyd edək ki, MAN markalı avtobusların marşrutları şəhərin demək olar bütün gəzməli-görməli məkanlarını əhatə edir. Ekskursiyalar zamanı məlumatlar xüsusi sistemlə yaradılmış avadanlıq vasitəsilə 8 dildə (Azərbaycan, rus, ingilis, ispan, alman, fransız, fars və yapon) səsləndirilir. “City Sightseeing Baku” avtobuslarının Azadlıq meydanından başlayan və Heydər Əliyev Mərkəzi-Müasir İncəsənət Muzeyi-Qız qalası-“For Seasons” hoteli-“İçərişəhər” metro stansiyası-Şəhidlər Xiyabanı-Dağüstü Park-Bəhramgurun heykəli-Bayraq Meydanı-Panorama çarxı-“Azneft” meydanı-Kukla Teatrı - Muzey Mərkəzini - ümumilikdə 15 dayanacağı əhatə edən marşrutuna mayın 1-dən etibarən 16-cı dayanacaq da əlavə olunub. Bu dayanacaq Port Baku adlanır.

Bakının tarixi, keçirdiyi inkişaf yolu, dayanacaqların əhatə etdiyi məkanlar, ümumilikdə Azərbaycanın turizm potensialı haqqında

bilgilər ekskursiyalar zamanı turistlərə təqdim edilən məlumatlar sırasına əlavə edilir.

“City Sightseeing Baku” avtobusları qış mövsümündə hər gün saat 11:00-dan 20:00-dək (yay mövsümündə isə saat 22:00-dək) təyin olunmuş marşrut üzrə 45 dəqiqə intervalla hərəkət edir və hər bir nöqtədə 2-3 dəqiqə dayanır. Şəhər turu üçün əldə edilmiş bileti 24 saat ərzində “hop on - hop off” sistemi ilə istifadə etmək olar. Yəni hər kəs istənilən dayanacaqda düşüb növbəti avtobusla ekskursiyanı davam etdirə bilər.

Qiymətlərə gəldikdə, bildirək ki, şəhərdaxili tur üçün müəyyən-ləşdirilmiş məbləğ hamı üçün eyni deyil. Burada hər bir kateqoriyaya aid olan insanların imkanları nəzərə alınır. Belə ki, qiymətlər xaricilər üçün 20 manat, yerli vətəndaşlar üçün 10 manat, 16 yaşına qədər uşaqlar, təqaüddçülər, tələbələr üçün 5 manat, 6 yaşa qədər uşaqlar, əlil insanlar, mətbuat işçiləri, hotel əməkdaşları və turizm şirkətlərinin nümayəndələri üçün pulsuzdur.

“ Bir məqamı da diqqətə çatdıraraq ki, “City Sightseeing Baku” şirkəti turizm şirkətləri və hotellərlə yaxından əməkdaşlıq edir. Onlar öz qonaqlarına təklif etdikləri paketlərə şəhər turlarını da daxil edirlər.

Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən 10-dan artıq hoteldə şəhər turlarının biletlərinin satışı həyata keçirilir. Mütəxəssislərin fikrincə, bu həm hotellər tərəfindən turistlərə göstərilən xidmətin artırılmasıdır, həm də paytaxtımızın qonaqları üçün bir rahatlıqdır ki, bir marşrutla şəhərin bütün görməli yerlərini gəzə bilərlər.

Bakı haqqında bütün məlumatları burdan əldə etmək olur...

Bakı şəhər turu Azərbaycanın ən böyük meydanı olan Azadlıq meydanından başlayır. Bizim əyləşdiyimiz avtobusda kifayət qədər xarici turist var. Onların əksəriyyətinin üzərindəki vəsiqədən anlamaq olur ki, Avropa Oyunları ilə əlaqədar gəliblər.

Turistlərə Bakı haqqında məlumat verilir, bildirilir ki, ölkəyə qədim basdıqında səni ilk olaraq ölkənin elmi-texniki, sənaye və mədəniyyət mərkəzi olan paytaxt Bakı qarşılayır. Özündə qədimliklə müasirliyi simvolizə edən Azərbaycan paytaxtı turistləri də elə bu xüsusiyyətinə görə cəlb edir. Qala divarları ilə əhatələnmiş İçərişəhər Bakının qonaqlarında xüsusi maraq oyadır. Açıq səma altında yerləşən bu muzey və burada yerləşən Qız qalası (XII əsr) YUNESKO-nun dünya irsi siyahısına daxil edilib.

Daha sonra paytaxtın müasir görünüşü haqqında danışılır. Bildirilir ki, Bakının yeni simvolları sırasında olan 2012-ci ildə "Euro-

vision" mahnı müsabiqəsinin keçirildiyi "Crystal Hall" idman-əyləncə kompleksi, məşhur memar Zaha Hadid tərəfindən hazırlanmış Heydər Əliyev Mərkəzinin dalğavari ağ binası, "Fairmont" hotelin yerləşdiyi Alov Qüllələri, 33 mərtəbəli və yelkən formasında inşa edilən "Trump International Hotel & Baku Tower"-in yaraşıqlı binasının hər biri bir sənət əsəri, memarlıq nümunəsidir. Şəhərdə "Hyatt Regency", "JW Marriott Absheron Baku Hotel", "Jumeirah Bilgah Beach Hotel", "Grand Hotel Europe", "Four Seasons" kimi məşhur dünya brendlərinə məxsus hotellər var.

Məlumatlar Bakıda yerləşən əyləncə mərkəzlərini və şəhərin yaxınlığındakı turistik məkanları da əhatə edir. Turistlər məhz "City Sightseeing Baku" avtobuslarından öyrənirlər ki, şəhərdə çoxlu sayda müasir ticarət, əyləncə və idman mərkəzləri, kinoteatrlar, konsert və sərgi salonları, muzeylər, parklar var.

Bildirilir ki, paytaxtın ətrafında yerləşən tarixi məkanlara səyahət etmək insana uzun müddət unuda bilməyəcəyi gözəl təəssürat bəxş edir. Şəhərdən 30 km. məsafədə – Suraxanı qəsəbəsində keç-

Qız qalası

Flame Towers

Grand Hotel Europe

Four Seasons

Jumeirah Bilgah Beach Hotel

Crystal Hall

mişin ekzotik abidəsi olan atəşpərəst məbədi "Atəşgah" ölkənin zəngin tarixinin bir səhifəsidir. Bir qədər uzaqda – Bakıdan 60 km. məsafədə yerləşən Qobustan qəsəbəsində dünya mədəniyyətinin çox nadir abidəsi, insanlıq sivilizasiyasının ilk ocaqlarından biri olan Qobustanda insan və heyvanların 4000 qayaüstü rəsm (petroqliflər) və

Qobustan

ulu əcdadlarımızın yaşadığı 20 mağara aşkar edilib. Qobustanda eyni adlı tarixi-bədii qoruq yaradılıb, abidənin özü isə YUNESKO-nun Dünya maddi irs siyahısına daxil edilib.

Birinə Qobustan, başqasına İçərişəhər daha xoş gəlir

İçəri Şəhər

Qeyd edək ki, xaricilər tur boyunca verilən məlumatları çox diqqətlə izləyirdilər. Bir-biri ilə söhbət edən iki xanıma yaxınlaşıb təəssüratlarını soruşuruq. Polşa Respublikasından gəlmiş könüllü

jurnalist Natalya Roslik deyir ki, Azərbaycana gələndən bir neçə gün sonra özü də Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən təşkil edilmiş tur vasitəsilə Qobustana səfər edib:

“Tur zamanı bizə verilən məlumatlar əsasında Azərbaycanın necə zəngin və qədim bir tarixə malik olduğunu öyrəndim. Etiraf edirəm ki, Azərbaycan haqqında ümumiyyətlə məlumatsız idim. Məhz bu tur zamanı əldə etdiyim məlumatlar əsasında ölkəniz haqqında geniş təsəvvürlərim oldu. Bakıda olduğum müddətdə belə turlarda böyük məmnuniyyətlə iştirak edəcəm”.

Diqqətimizi kənarda dayanıb şəhərə tamaşa edən və hərdən də gördüklərini bir-biri ilə müzakirə edən üçlük – Slovakiyadan gəlmiş Miroslav və Mişal Gogolalar və Lucici Vuzan-Valoçka cəlb edir. Miroslav deyir ki, İçərişəhərə vurulub. Bu qədim yaşayış məskəninin kiçik dar küçələri, tarixi binaları onda maraqlı təəssüratlar yaradır. Həmsöhbətimizin dediklərindən: “Bu avtobuslarla Bakını artıq ikinci dəfədir gəzirik. Maraqlı turdur, şəhərin demək olar ki, əksər hissəsini əhatə edir. İki gün əvvəl İçərişəhər yaxınlığında düşüb gəzintimizi özümüz davam etdirdik. İndi isə “Eurovision” məkanına – “Kristal Holl”a getmək niyyətimiz var”.

Avtobuslar bir gündə 100-dən artıq insana xidmət göstərir

Biz də "Azneft" meydanında şəhər gəzintimizi yekunlaşdırıb avtobusdan düşürük. Müşahidələrimizə əsasən deyə bilərik ki, "City Sightseeing Baku" avtobuslarına Qız qalası, "İçərişəhər" metrostansiyası və Kukla Teatrı yaxınlığındakı dayanacaqlardan daha çox sənişin minirdi, elə bu məkanlarda düşənlər də çox olurdu.

Şirkətin baş direktoru Əfsun Əhmədovun sözlərinə görə, "City Sightseeing Baku" avtobusları gün ərzində 100-dən artıq insana xidmət göstərir ki, onun da əksəriyyəti xarici turistlər olur.

Onu da bildirək ki, şəhər turları dünyanın turizm sektoru inkişaf edən əksər ölkələrinin paytaxtlarında, o cümlədən London, Paris, İstanbul, Dubay və digər böyük şəhərlərdə tətbiq edilib və yüksək nəticə əldə olunub. Bu turlar vasitəsilə turistlərdə təkcə bir şəhər deyil, eyni zamanda bütöv bir ölkə haqqında təsəvvür formalaşır.

"City Sightseeing Baku" şirkətinin ekskursiyaları zamanı təqdim edilən mətnlərdə Azərbaycanın tarixi, mədəniyyəti, incəsənəti, musiqisi, dünyaşöhrətli bəstəkarları, mətbəxi, turizm infrastrukturunu barədə bilgiler yer alır. Bu da təbii ki, sonucda ölkəmizə gələn turistlərin Azərbaycan haqqında daha çox məlumatlandırılmasına xidmət edir. ♦

Fəxriyyə Abdullayeva

İsmayılı

F üsunkar təbiəti, zümrüd donlu meşələri, bumbuz bulaqları ilə daim turistlərin diqqətini çəkən Azərbaycanımızın dilbər guşəsi – İsmayılı görkəmli sənətkarları, tanınmış ziyalıları, qədim tarixi, əsrlərin sərt sınağına sinə gərərək bu günümüze gəlib çıxan memarlıq abidələri, adət-ənənələri, təkrarsız mətbəxi ilə də məşhurdur. Bütün bunlar Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin “Bölgələrdən paytaxta” layihəsi çərçivəsində Gənc Tamaşaçılar

Teatrında reallaşdırılan regionlarımızın sosial-iqtisadi inkişafının, mədəni irsinin, el sənətkarlığının, bədii kollektivlərinin, turizm imkanlarının təqdimatında da öz əksini tapdı.

Mərasim iştirakçıları burada təşkil edilən sərginin köməyiylə bölgənin tarixi, mədəniyyəti, adət-ənənələri, dekorativ-sənət ustaları, mətbəxi və s. haqda məlumatlarını daha da zənginləşdirdilər...

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Bizi burada izləyin

2nd WORLD FORUM
ON INTERCULTURAL
DIALOGUE
BAKU, 29 MAY - 01 JUNE 2013

mct.gov.az

3rd WORLD FORUM
ON INTERCULTURAL
DIALOGUE
BAKU 18-19 MAY 2015

bakuforum-icd.az

azerbaijan.travel

Azərbaycan Respublikasının
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

bakubookfair.com

III BAKI BEYNƏLXALQ
KITAB SƏRGİ-YARMARKASI
AZƏRBAYCAN, 23-25 Sentyabr 2013

nationalmuseum.az

AZƏRBAYCAN MİLLİ İNCƏSƏNƏT MUZEYİ

azercarpetmuseum.az

Mədəniyyət
www.medeniyyet.az

virtualkarabakh.az

Informasiya - Kommunikasiya
Texnologiyaları Mərkəzi
VIRTUAL

shahdag.az

gomap.az

9 772413 236000